

Z měst a městeček.

Napsal

Alois Dostál.

Knih „Dědictví Svatojanského“ číslo 126.

Podíl údů „Dědictví Svatojanského“ na rok 1913 čís. 3.

Cena 2 K.

V Praze 1913.

Tiskem kniž. arcib. knihtiskárny v Praze.

Nákladem „Dědictví Svatojanského“

Z měst a městeček.

Napsal

Alois Dostál.

Knih „Dědictví Svatojanského“ číslo 126.

Podíl údů „Dědictví Svatojanského“ na rok 1913 čís. 3

V Praze 1913.

Tiskem kníž. arcib. knihtiskárny v Praze.

Nákladem „Dědictví Svatojanského“.

Rodáci.

V řemeslnické besedě denní společnost nejenom si ráda zahrála dardu, nejenom vedla politiku, ale také se radila o zájmech města.

Vždyť tu zasedal purkmistr koželuh, radní — oba právě obuvníci, tajemník a spolu jednatel téměř všech místních spolkův a společků, děkan s kaplanem, tři učitelé, četnický závodčí, dva kupci konkurenti a jiní občané, jimž musel na srdci ležeti vzrůst a prospěch města Ouhlavic. Kdysi bylo tu dobře, dokud řemeslo mělo zlaté dno, dokud se zde soukeničilo. Tu měšťané ani nestáli o pozemky, obecní ležely ladem, v hostincích se pilo i víno a měštky šustěly hedvábím. Ale továrny to zlaté dno soukenictví vyrazily, město schudlo, bývalí mistři najímali pozemky a polařili. Ten tam byl blahobyť, přibylo chudiny, lid se živil, jak mohl. Z minulých dob zůstala řemeslnická beseda v hostinci na náměstí, ale nesesali tam nyní jenom řemeslníci, i jiní byli rádi viděni a za členy zapisováni, jenom když dali zlatku zápisného a desetník měsíčně na noviny, na vytápění spolkové místnosti, na úklid a také na — nové karty.

»Měli bychom také jednou svolati rodáky, aby zvěděl svět, mnoho-li studovaných lidí Ouhlavice do světa vyslaly. Takový sjezd již byl v Bitově, Dobrošicích . . .«

Tak mluvil obecní tajemník a schválně dvě sousední města jmenoval. S nimi Ouhlavice konkurovaly. Bitov byl udržován gymnasiem, jež tam kdysi Piaristé zavedli a které město vzalo ve svoji správu, aby je zase předalo státu, až dá budovu do pořádku a nakloní si všechny příslušné úřady. Vzdálen byl Bitov od Ouhlavic asi pět čtvrtí hodiny, byl větší, lidnatější, měl více trhů, politické úřady a vynikal očividně nad svého souseda.

Dobrošice ležely poněkud dále a držela je správa velkostatku, jehož pán byl sousedům nakloněn, že mu přenechali veškerou honitbu, rybolov v horských potocích a oslavovali jeho příjezd střelbou z hmoždířů, lampionovým průvodem a hudbou místní kapely. Potom byl majitel velkostatku jako máslo.

Ale Ouhlavice musily spoléhat jenom na sebe, na své síly, na přičinění, na pozemky a děti, o něž se měšťané dosti starali, studovati je dávali, do světa posílali a potom od nich čekali podporu a vděčnost. Dočkali se i nedočkali, dostávali podpory nebo byli sklamáni ve svých nadějích.

K výzvě tajemníkově hned všichni přisvědčovali, a jenom purkmistr se tázal z opatrnosti, co by to asi obec stálo?

»Víc ne, než poslední župní sjezd hasičů, bránu chvojovou a několik ran z hmoždířů. Vše ostatní si rodáci zaplatí sami.«

Proti tomu ani hlava obce ničeho nenamítala. Na bránu dá obec sama chvoj a nějaký nápis bude v depositáři radnice.

Společnost hned počítala studované a vynikající místa zaujímající rodáky. Chce-li město vyniknouti, musí svolati řadu lidí zvučného jména, kteří by rodnému městu dodali lesku a oslavy. Hned je psali a sháněli se po jejich adresách.

Byli mezi nimi kněží, učitelé, jeden professor, lékař, poštovní úředníci, od finanční stráže, jeden setník a také spisovatel. Hned ani nemohli na všechny přijít a doufali, že je ještě shledají nebo tito sami se přihlásí na vyzvání v novinách.

»To budou v Bitově koukati na naše rodáky!« předem se radoval krupař, který měl syna adjunktem u soudu. »Ukážeme jim, že jsme světu dali hojnost znamenitých lidí.«

Podobně mluvili také jiní, a kdo syna v cizině měl, již se naň těšil, v duchu počítaje, jak dlouho nebyl doma u rodičův.

»Také musíme rodákům nějakou zábavu přichystati«, mluvil dále tajemník, který spolu divadla řídil a koncerty pořádal. »To bude vaší starostí«, odpověděl purkmistr. »Čistý výtěžek z divadla se může věnovati místním chudým. Beztoho chudinská pokladna trpí úbytěmi. Rodáci přispějí.«

Tajemník se nadál, jaký ho čeká úkol, a myslil na divadlo, které sehnal na největší svátky. Také časem při nich udal svůj proslov. I nyní něco napíše pro poštmistrovu slečnu, která právě hrála v městě prim.

Bude požádán i poslanec o přednášku, v besedě se vystrojí banket (ovšem každý rodák zaplatí si kuvert pro sebe a své známé), za zemřelé členy děkan odslouží zádušní mši sv., bude podniknut výlet za pěkného počasí do lesů, za deště mohou páni kouleti na kuželníku o ceny.

Dosti tedy budou rodáci zabaveni, dosti pro ně připraveno atrakcí. Město se ovšem oděje v slavnostní háv, v každém domě mají prapor národních barev od biřmování, a kvítí na věnce odnese se zdarma z luk a panských lesův.

V několika českých listech vyšlo provolání z Ouhlavic, aby se všichni rodáci sjeli, že se již k tomu sjezdu konají dalekosáhlé přípravy. Vzácnější požádání zvláštními přípisy, aby svojí přítomností sjezdu dodati ráčili lesku. Ti »menší« ať si přečtou provolání, ti přijedou bez zvláštních pozvání, aby se ukázali.

Den určen na prázdniny, na srpen, kdy je hodně horko a chutná píti.

A hned docházely obecního úřadu i jednotlivců přihlášky, ale také i omluvenky, že ten neb onen sotva přijede, že docela není možno zúčastniti se pro nemoc, pilné zaměstnání, chystanou cestu do ciziny na zotavenou.

Následovaly okamžitě nové prosby a domluvy. Tajemník nyní jenom vedl korespondenci s rodáky, cvičil divadlo, v němž také hrál, piloval proslov pro poštmistrovu slečinku a zpíval ve sboru.

Na obecní úřad dostavil se starší muž, bývalý valchář z dob rozkvětu soukenického řemesla, nyní hlídač úrody na polích a v zimě lampář, Jan Pejda. Všeljak ten život protloukal, ale přece před časem dal vystudovati svého Jeníka, v nějž kladl mnoho nadějí. Musil si od úst utrhovati, aby Jeník necítil v ničem nedostatku. Dokud tento docházel denně do Bitova do gymnasia, ještě to ušlo, jenom tak syna živil a šatil, knihy mu kupoval, ale hůře, když Jan po maturitě odejel do Prahy na studie lékařství. Jiného si nechtěl zvoliti, do semináře vstoupiti se zdráhal.

Pejda podporoval syna, pokud mohl. Ani bohatí tolik na studenty nevynakládali. Ovšem doma byl zatím nedostatek, doma rodiče se všemožně uskrovňovali. Každý krejcar poslán do Prahy za jedináčkem. Pejda i noc nastavoval, i v noci bral

na sebe opatrování materiálu při stavbách, ve dne probíhal poli a utěšoval se nadějí do budoucna.

»Jenom až Jeník vystuduje, až se stane lékařem, hned se nám uvolní. Snad nás i k sobě vezme.«

Pejda v naději budoucích podpor dělal dluhy, vypůjčoval si peníze na domek, u něhož soukenická valcha dávno byla zrušena.

»Lékař s rozsáhlou praxí brzo všechno zaplatí a vyrovná. Nemůže neviděti, co podnikáme pro něj.«

A muže podporovala matka, která s láskou vzpomínala na syna, která by nejedla, jenom aby Jeník v Praze netrpěl nedostatkem. S jakou touhou ho čekala na každé svátky, jak se k němu vinula, jak ho milovala!

Jenom že ty studie trvaly příliš dlouho a vyssávaly valně rodiče. Jan později již ani na prázdniny nejezdil, styděl se, že, ač dávno byl oslovován »pane doktore«, k doktorátu měl posud daleko. Rodiče tomu nerozuměli, ale posléze přece měli přijíti k tomu poznání.

Kolegové Janovi byli hotovi, již se chlubili diplomy, již hledali samostatná místa. Jenom Jan posud — studoval. A přece měl lepší vlohy, než jeho soudruzi, byl z domova jakž tak podporován, že se nemusil živiti kondicemi, již dával na venkově rady jako promovaný lékař.

Pejda v neblahé předtuše zašel si k lidem, kteří se v takových záležitostech vyznali, dotazoval se, a po delších oklikách zvěděl velmi smutnou pravdu.

Jeník nestudoval, byl sice zapsán na universitě, do přednášek nechodil, oddal se životu rozmařilému a — co nejsmutnějšího — k tomu

užíval peněz tak těžce sehnaných, od úst utržených, rodiči vydlužených.

Pejda v zármutku a rozhorlenosti sedl a napsal Janovi list takřka ne inkoustem, ale vlastní krví, ne pérem, ale rozbolestněným srdcem. Vypsal, co cítil, co mu na duši leželo. Kdyby ještě jednou dopis četl, mnoho by byl změnil, ale rychle list složil a poslal.

A následek?

Jan neodpověděl, nepřijel, cítil se uraženým, ani po soudruzích ustaralé rodiče nepozdravoval. Jakoby zapadl, jakoby zmizel. A byl v Praze. Přinášeli ty zprávy jiní, že ho viděli, že s ním chtěli mluvit, ale uniknul jim a vyhnul se. Snad se styděl, snad se na celé Ouhlavice hněval.

Pejda za synem již peněz neposílal. Neměl jich a bylo by to marné. Nikdo na domek již nepůjčil, Pejda nemohl také na sebe již bráti tolik starostí, sotva vyživil sebe a manželku. Ani práce, ani noční bdění, nic mu tak nedodalo, jako syn Jan nedostudovaný, zlumpačelý. Pejda o něm nemluvil, tak nějak se stal nevlídným a samotářem.

Slyšel o rodácích, o chystaném sjezdu, a vzpomínky na Jana v něm ožily. Kdyby byl někde lékařem, také by přijel do rodiště a potěšil rodiče. Takto však sotva se dostaví.

Ale Pejda přece se šel zeptat k tajemníkovi na obecní úřad.

»Nepsal můj syn, Jan Pejda? Neohlásil příjezd? Nebo se snad omluvil?«

Tajemník hledal mezi dopisy, nahlížel do seznamu a vrtěl hlavou.

»Nic tu není, milý pane, nic nepřišlo. Snad později. Také ještě jiní neodpověděli.«

Pejda smutně skláněl hlavu.

»Snad, snad,« povídal a opouštěl úřadovnu. Tajemník za ním hleděl se soucitem. Vždyť ani nedali v besedě Jana Pejdu do seznamu. Kterak se mohli nadíti! Kdosi navrhoval, ale jiný se ozval: »Toho lumpa? Vždyť nedostudoval. Jeho otci jsem půjčil na Janovy studie pět stovek, a teď o ně snad přijdu. Domek za tolik nestojí, a kdo ví, co už na něm visí.«

Tedy nebyl Jan pojat mezi inteligentní rodáky, kteří by dělali Ouhlavicím čest. Však si přečte svolání, a chce-li, ať přijede. Ale kolegové jeho by se valně nepotěšili, už dříve na nich Jan často pumpnul nějakou zlatku.

V městě už stavěli bránu s nápisem: »Na zdar! Vítejte nám!« — tak byli i hasiči poctěni, na sále se konaly generální zkoušky, proslov slečny poštmistrovny už mnozí znali z paměti, tištěná pozvání rozeslána do celého okolí, nejvíce do Bitova a Dobrošic, aby tam měli zlost.

Mnoho domů bylo obíleno, mnohá střecha prolomena pro prapor, v soukromých příbytcích chystány pokoje a světničky pro vzácné hosty. Kdo tu má známé, přátele, bude u nich, jiní se ubytují na faře a ve větších domech. Také vyzváni majitelé povozů, aby se s kočáry dostavili na nádraží ku svážení hostů, ovšem zdarma, jenom tak za diškereci kočím od — rodáků.

Největší přípravy se daly v řemeslnické besedě, kde chystán banket za tři koruny pro osobu bez nápojů, kde mělo býti divadelní představení a jako středisko slavných rodáků.

Ale Pejda se netěšil, neradoval, zdálo se mu, že by měl opustiti město, aby mu ti intelegentní rodáci nepřipomínali Jana. Budou se naň tázati, zastaví se v bývalé valše, kam dříve přicházeli jako studenti. Už všichni zaujímají postavení,

dávno vystudovali a veřejně působí. Jenom Jan sběhl s dráhy, zpronevěřil se svému cíli, nedbal upřímných rad svých rodičův.

Pejda přece zůstal, ale srdce krvácelo jemu i jeho manželce.

Nadešel slavný den, město bylo vykrášleno, hřměly hmoždiře při vjezdu každého kočáru, ať v něm seděl rodák nebo agent cichorie. Mezi nádražím a městem přejížděly povozy, u každého vlaku jich bylo několik. Páni radní střídali se ve vítání, purkmistr už ochraptěl. Dostavovali se i známí, příbuzní, kteří také otevřenou náručí vítali vystudovaného rodáka.

A zase odjely kočáry, rozešel se lid, do příjezdu vlaku následujícího bylo čekati několik hodin. Tu z čekárny třetí třídy vyšel mladý muž, který tu schválně čekal, až se všichni vzdálí. Vyskočil z posledního vozu a skryl se, jakoby nestál o uvítání, kytici a měkké sedadlo v kočáře.

Jinoch byl nějak bledý, nejistého pohledu a vyhýbal se nápadně lidem. Teď kráčel v zadu uprášenou silnicí a rozhlížel se kolem. S jakou slávou vjíždí kolegové jeho do rodiště, jak jsou vítání výstřely, jak jim všichni ruce tisknou a posmekají před nimi!

Jan Pejda kráčel domů beze všech oslav, bral se tajně a se srdcem tlukoucím. Také se mu toho všeho mohlo dostati, kdyby —

Mladý muž přetřel čelo a odhrnul vlasy, teď potem slepené. Znal svoji chybu, věděl a uznával, že se provinil, a tohle že je spravedlivým trestem. Mohl přisednouti k těm kolegům, vzali by ho mezi sebe, ale nechtěl. Nepěkné kolují řeči o něm v rodišti, diváci by dělali hned poznámky a hlas by jim při volání slávy uvíznul v hrdle.

»Zasloužil jsem to«, řekl Jan, »a neměl bych ani dnes sem choditi. Kdyby mně nebylo líto rodičův, ani bych se teď neukázel. Ale mohu se domyslit.«

Jan schválně se opozdřoval a před městem se dal v levo podél potoka, kde bývala zčernalá valcha, kde zbyl domek o dvou oknech, hledících do zahrady. Sem namířil Jan, vyhnuv se ulicím, kde se právě hlahol ozýval. Poněkud váhal, ruka se mu třásla, když sahal na kliku.

Předvídal, že jsou rodiče doma, že se neúčastní slavného vítání. Mžikem přelétl světnici a viděl matku u kamen, otce za stolem hledícího do prázdna. Jak oba sestarali! Jak se změnili! Jistě k tomu valně působil také Jan, syn nezdárný. Ani se nyní hned neohlíželi, kdo to vstoupil do jejich světnice.

»Jan!« zvolala posléze matka a přiskočila k synu.

Otec se ohlédl, ale hned nepovstal. Jenom rukou mávnul a na čele žíla mu naskočila.

»Pěknou čest nám budeš dělati mezi rodáky. Proč jsi tam nezůstal aspoň nyní?«

»Otče, já se k nim mohu směle hlásiti, po bok jejich se stavěti,« řekl Jan.

»Pro svou hanbu, pro naši ostudu!« zaburácel uražený Pejda.

»Ale muži — « děsila se matka.

»Odpusťte mně, drazí rodiče, chyboval jsem, pravda, uznávám to; odpusťte mně podruhé, že jsem vás neuvědomil o tom, že jsem hleděl všechno napravit, poslední dobu se dal do studií a právě složil doktorát.«

Jan už sahal do kabely, aby doložil slova svoje diplomem.

»Ty lžeš!« vyskočil Pejda.

»Já to tušila,« sepjala ruce matka, jejíž bol se náhle proměnil v radost.

»Zde vizte! Za týden nastoupím místo v nemocnici. Chtěl jsem vás překvapiti a rázem smýti se sebe veškeré provinění. Takto, tuším, mohu se hlásiti mezi rodáky.«

Pejda třesoucíma rukama držel diplom, který musil hodně daleko od sebe dáti, aby naň nekapaly horké slzy z očí jeho.

»Skutečně, doktorem veškerého lékařství! To je dobře. Všechno odpuštěno!«

Matka ani nemusila tak vypovídati, o jejím prominutí Jan byl přesvědčen.

»Jenom kdyby to zvěděli v Ouhlavicích —«

»V městě to vědí, kolegům jsem diplom ukázal v Praze na nádraží, všichni mně blahopřáli.«

»Tak se nemusíme stydět, můžeme se vmístiti mezi ostatní,« řekl Pejda a už se oblékal, aby syna dovedl do řemeslnické besedy mezi ostatní shromážděné rodáky.

Matka by si nejraději ponechala syna doma, s ním se těšila, ale ničeho nenamítala. Sousedé musí ho vidět jako promovaného doktora. Sama půjde mezi známé a pochlubí se.

A tak vyšli, aby se připojili k radujícím se, a když kráčeli kolem skupin shromážděných lidí, bylo slyšet poznámky: »Pejdův doktor! Tedy přece dostudoval. Udělal rodičům radost.«

Sjezd rodáků v Ouhlavicích se pěkně vydařil. Uvítání bylo velmi zdařilé, herci odměnění aplausem, zpěváci musili opakovati, tajemník i slečna z pošty byli vyvoláni, banket znamenitě skončil bez šampaňského, průvod do lesa byl velkolepý, při mši za zemřelé kostel nabitý a pro chudinu hodně káplu do pokladny.

Rodákům se v Ouhlavicích líbilo, někteří tu zůstali delší dobu, pokud měli dovolenou. Také Jan Pejda pobyl u rodičů několik dnův a tyto ujistil, že jim bude pomáhati, aby nepřišli o rodný krov a měli ku stáří lepší zaopatření. Ale kdyby jim nic nedal, už tím je potěšil, že ukončil studie a opustil dráhu, na niž na čas zahrnul a která ho vedla do záhuby.

Cechovní korouhev.

V Bezruči prohledával starý kostelník ve věži umístěnou komoru o jednom malém, kulatém okénku. Bylo tu skladiště věcí už nepotřebných nebo málo užívaných. Mnoho leželo ve dvou truhlách, v koutech stály potrhané a zčernalé obrazy, kříže dřevěné i železné úlomky z náhrobků, lucerny na dušičky, cínové svícny i dřevěný kalich k přišroubování na rakev, kdyby v místě kněz zemřel.

Kostelník, který rád sám se sebou rozmlouval, hned byl v komoře a hned dole v sakristii, kam odnášel některé věci k obřadům velikonočním, jako veliký svícen pro paškál.

Ani nepozoroval, že, prodlévaje dole, měl v nezamčené komoře návštěvníky, kteří po službách Božích ještě prodlévali na věži, odkud prohlíželi okolní kraj. Vyhlídka odtud byla nejenom po celém městěčku, ale i po širém okolí.

Junáci snad také rádi zvonili a přebírali kostelníkovi část služby. Vracejíce se po skřípajících schodech, zahlédli otevřené červotočivé dveře, které jindy marně pokoušeli se otevřítí bez velikého klíče, jenž visel ve svazku a byl v opatro-

vání bručivého kostelníka. A přece by rádi nahlédli do vnitř, co tam jest ukryto pod rezavým zámkem.

Až nyní příležitost se naskytla. Jak by ji neužili vrchovatou měrou! Skokem ocitli se v komoře a lačně nahlíželi hned do všech koutů, vytahovali obrazy neurčitých podob, otevírali truhly a vytahovali odtud stará roucha bohoslužebná, převraceli svícny, chrastili řetízky staré kaditelnice a vytáhli jakousi korouhev až na schody, aby ji lépe prohlédli na světle. Byla z vybledlého damašku, měla na obou stranách obrazy světcův, u vrchu jakousi lesklou ozdobu, visely od ní pentle s nečitelnými nyní nápisy.

Žerď tu nebyla, snad jí bylo upotřebeno za jiným účelem.

A junáci — dělníci místních řemeslníků, po nejvíce obuvníci — obraceli korouhev, usmívali se a žertovali. Nikdo nevěděl, k čemu byla, nynějším praporům se nepodobala, jsouc pevně napjata na obručích a končíc dvěma cípy a třapci.

Dlouho by byli tu šukali a snad i jinou věc z prachu zapomenutí vyndali na světlo denní, kdyby jednoho nenapadlo cinknouti starým nakřaplým zvonkem, což dole kostelník slyšel a ve zlé předtuše na věž přichvátal.

»Co zde tropíte? Kdo vám to dovolil? Dáte to sem!« volal rozhořčeně staroch, v první chvíli ani nevěda, co junáci vynesli.

»Vždyť je to odložené, staré haraburdí,« odpověděl nejmělejší z dělníkův.

»Ale ne pro všetečnost, ne k posměchu,« dokládal kostelník a popatřiv na předmět v ruce mladíků, doložil: »A vy byste právě z této korouhve neměli si žerty dělati.«

»To je tedy korouhev? Marně jsme hádali.«

»Pravda, teď jsou jiné, které splývají volně k žerdi, ale tato je památná. Vy to nevíte, poněvadž jste ještě příliš mladí, a nepamatujete, jak v Bezruči bývalo.«

»A kdo nosil korouhev tu?«

»Vaši předkové — cech obuvnický — nejmladší mistr a to o průvodech«, vykládal kostelník.

»A každý si to za čest pokládal. Teď jest ovšem jinak.«

»Hleď, Václave, ty chceš býti samostatným, nosil bys tedy tuto cechovní korouhev — za minulých dob —«

»Ten cár?« utrl se uražený mladý muž.

Kostelník rychle vytrhl korouhev jinochům z ruky a zle se zaškareděl.

»I když víte, jaký význam korouhev má, budete se jí posmívati? Nestydíte se? Ta by měla býti od vás dobře uschována a uložena na místě nejčelnějším — taková památka! Hanba je to, takhle se zachovati ke korouhvi, pod níž vaši předkové chodili hrdě a vážně. Klidte se odtud! Nejste ani hodni korouhve té, na níž jsou patroni vašeho řemesla, světci Křišpin a Krispian. Tady bude uložena mezi tou veteší v kostelní věži.«

Kostelník odnesl korouhev a postavil do kouta, bruče ještě pro sebe.

Junáci poněkud schladli, cosi řekli jako na omluvu a utíkali po schodech. Beztoho se jenom zdrželi. Za městem na obcizně chtěli hráti kopanou.

A hlas kostelníkův je doprovázel.

»Taková věc pro posměch! Je to pokolení! Inu ovšem! Zrušili cechy a odhodili památky jejich. Tuto jsem já zachránil. Ať tu odpočívá do

té doby, až se vyskytnou lidé, kteří by si těch věcí vážili.«

Kostelník bouchnul dveřmi a uzamknul.

* * *

Za nějakou dobu vyskytli se i v Bezruči milovníci starých památek a zařídili místní museum na radnici ve dvou světnicích, kam odnesli z vězní komory vedle jiných věcí také obuvnickou cechovní korouhev s obrazy sv. patronův a pentlemi od dárců, kteří dávno spali tichý spánek věčnosti.

Naše chlouba.

Dvě veliké slavnosti do roka se odbývaly v Rosticích a to o dvou výročních trzích čili jarmarcích. Rostickým to lahodilo, že byli v každém kalendáři, kde stálo výslovně, že se tu odbývají jarmarky — ten čtvrtek po neděli provodní a po sv. Ondřeji apoštolu. Listiny o tom ležely u obecního úřadu a byly na nich pečetě bývalé vrchnosti i zeměpanských úřadův.

Ale ty výroční trhy v Rosticích byly přeubohé, neboť městečko leželo mezi dvěma většími městy, která dusila nemilosrdně svého souseda. Také tu byly krámy, — nechci říci křesťanské — v těch se všechno dostalo levněji než o trzích. A dobytek dovedli odkoupiti řezníci, kteří probíhali vesnice a věděli o každém kousku hovězím i vepřovém. Hrnce kamenné i železné prodávali asi tři obchodníci. Pernikář tu byl, zboží kramářské roznášeli gránové.

Nebylo třeba stavěti stánky, vykládati věci na prkna, věšeti boty na bidélka, rozkládati zboží po zemi. Kupující mohli pohodlně vejíti do krámův a vybrati si pod střechou.

Nejhůře bylo s dobytkem. Cizího z vesnic bylo sem přivedeno 10—20 kusův. To by bylo pro smích. Obcházel tedy strážník stavení a vybízel sousedy, aby vyvedli všechen dobytek na trh, že nikdo nemusí platiti z místa. Ať chce prodati nebo nechce, jenom když tu bude přece trochu dobytka a tak pověst trhu na hovězí dobytek se zachová. Kdo prodati nemínil, určil vysokou cenu, jakou žádný kupec dáti nemohl.

A ještě dostávali pasáci, kteří dobytek drželi, poukázky na pivo.

Starosta sem přivedl dva páry koní jenom tak pro jméno, aby se četlo v okresním listě, že na trhu v Rosticích i koňstvo bylo zastoupeno.

Trhovců se do města z ciziny mnoho nesešlo, vykládali téměř jenom domácí. Dva tři kramářské vozy tu stály před trhem, v poledne natahoval obrazář motouz od stromu ke stromu, na vratech bylo plátno s osmi obrazy, které představovaly nejnovější mord, nějaká žena složila uzel se střížním zbožím hned na silnici. Na podzim tu byl knihař, který prodával kalendáře.

A přece bylo hned před trhem město osvětleno všemi sedmi svítilnami a strážník procházel v plné zbroji, aby dělal pořádek. Měl také o čem referovati. Jednou sebral kramářskému klukovi karty, když obehřával místní drobnou chasu ve hře »zelená platí«. Také musil krotiti rozvaděné trhovce, kteří na náměstí v předvečer památného dne chtěli mezi sebou rovnati staré kyselosti. Jednou dokonce chytil jarmarečního zloděje vlastně

zlodějkou, která hleděla pod kabát dostati uzmuté šátky a již měla schované dětské botky.

Však se o tom psalo v novinách široce a dlouze, co se ve městě Rosticích o hodně navštíveném jarmarce přihodilo a jak zlodějka seděla v místní šatlavě, očekávajíc věci budoucích.

Tak na ten trh vykládali nejvíce lidi domácí, řezník jenom z krámu povystrčil prkno s jaternicemi pochybné jakosti, o nichž platilo rčení, nesnědí-li se na jarmarce, poputují do rybníka rybám, které tu řezník krmil ke štědrému dnu.

Kupci pouze vyvěsili a vyložili zboží mezi dveře a do oken, ale jiní stěhovali se na náměstí a do ulic. Obec sama dala nastavěti stánků, z nichž vybírala i nevybírala, pro boty a bačkory byly tu rohatiny, pro látky prkna dlouhá i široká. Živnostníci obsadili místa bez velkých nadějí, že hodně utrží. Odpoledne sběhlo se sem trochu lidí z vesnic, ale přímo se honili mezi stánky. Za nepříznivého počasí nepřišli ani ti, a obchodníci dříve skládali, než vykládali.

Ale kdo se dostavili, byli měšťané. Na škole se neučilo, odpoledne čeleď i dělnictvo mělo prázdno, pokud nehlídalo u krámů, nikdo nepracoval, sousedé byli svátečně oblečeni, omladina si udělala dostaveníčko, chůvy vyjely s kočárky, strážník s četníkem se procházeli, celé město bylo na nohou. Každý prohlížel, rokoval, ale nikdo z domácích nekupoval. A proč také? Mohou si to koupiti každého dne v krámě, k čemu by se s tím nosili dnes, v tak významný den pro město?

»Jak jde obchod, jak?« tázal se tu a tam blahosklonně purkmistr.

»Posud jsem ani nezavádil«, odpovíval trhovce. »Složím a půjdu hned domů.«

»Pane mistře, počkejte, dal byste špatný příklad. Ostatní by šli za vámi a bylo by po trhu. Aspoň do večera to vydržte.«

A podobně napomínal a žádal purkmistr i jinde, aby krámy neosiřely. Téměř nic se neprodávalo, ale v hospodě ještě seděli venkované, ti kdyby viděli ten ústup, rozpovíдали by to po okolí. A to se nesmí státi. Pro smích by město bylo s těmi trhy.

Měšťané vytrvali, ale živnostníci již ke krámům postavili učedníky a děti. Přišel-li přece kupec, tu musil chlapec doběhnouti pro tatínka, a kluk ze sousedního krámu dával pozor.

U večer bylo hlučné skládání, mládež odnášela prkna do obecní boudy, bylo při tom hluku, nějaký nedopita křičel v hospodě, kramáři se hádali, což se u nich vždycky dělo při špatném odbytu. Marně je strážník smířoval a jménem zákona je chtěl zatknouti.

Ale ten šum se líbil měšťanům. Vždyť to je výroční trh a o něm ani jinak býti nemůže. Ještě kdyby vznikla šarvátka, aby to přišlo do novin a svět zvěděl i dále za humny, že v Rosticích se odbývá dvakráte do roka hlučný jarmark.

* * *

Jednalo se na obecním úřadě o zúčtování příjmův a vydání. Něco plynulo do pokladny z lesů, pozemků, honitby atd., ale vydání bylo vždycky větší.

Jako všudy jinde, tak i v Rosticích byl šfoura, bednář Chalupný, který se do města před lety přistěhoval, a že tu nebylo jiného bednáře, dosti dobře prospíval. Chalupný stával na straně »malých« lidí a pomocí jejich se dostal do výboru.

Musil tedy ve prospěch jejich pracovati a vydání snižovati. Jinými slovy — těm »velkým« šlapal na paty.

Chalupný také naslouchal, co stojí do roka jarmarky, k nimž nutno volati zvěrolékaře, platiti nosičům prken, od postavení stánků, těm, kteří na tržiště dobytek jako na procházku přivedou ...

Bednářovi se zdálo, tu že by se dalo něco sraziti, aby mohl dokázati svým voličům, ve výboru že nesedí marně. Hlásil se tedy k volným návrhům a pronesl svůj dobře míněný úsudek.

»Když výroční trhy tolik a tolik obec stojí, když se o nich nic nebo málo prodá, ať se tedy zcela zruší jako věc nepotřebná.«

Nenadál se milý bednář, jak píchne tím návrhem do vosího hnízda a proti sobě celý výbor pobouří. To byla bouře, která nad jeho nebohou hlavou se vznesla, to byly blesky, které se naň sypaly. Nejdříve všichni horlili najednou, že nebylo ani jednotlivým výrokům rozuměti. Posléze dostal se ke slovu purkmistr, který měl dávno zlost na bednáře pro jeho štourání v obecní správě a začal nakvašeně: »Čeho bychom se měli zbaviti? Jarmarkův? A víte, co se naši předkové napracovali, aby je dostali? Co se naprosili, naplatili? Přečtěte si to ve staré pamětní knize. A co budeme vám o tomhle mluvit, vy s námi necítíte, vy jste do našeho města přivandrovalec.«

Chalupný se ohražoval, ale nebylo mu pro křik ani rozuměti. Všichni výboři souhlasili s hlavou obce a přitakovali: »Ano, přivandrovalec jste, takový cizák!«

»Vám nikdy sláva našeho města k srdci nepřirostla, vy jste nikdy nepracoval v náš zdar, v náš prospěch. Tak byste nesahal pro několik zlatek na to, co je naší chloubou.«

»To je pravda, svatá pravda. Jarmarky jsou naší velikou chloubou.«

»Jimi se povznášíme nad tu neb onu vesnici v okolí, jimi se dostáváme do novin, do každého kalendáře. A teď bychom se jich měli sami zbavit? Nikdy!«

»Ale vždyť jsou ty vaše jarmarky pro posměch«, namítal bednář. »O posledním jsem neprodal ani kalý dřež — «

»Prodal — neprodal, my také ničeho neutržili, ale proto přece budeme opět a opět vykládati. Jarmarky se v našem městě udržeti musí, kdybychom měli kupovati jeden od druhého.«

»To se vlastně již děje — «

»A co na tom! Na jarmarky nám nikdo nesmí sahati, ty jsou naší vymožeností, naší předností. Ovšem kdo není z nás, nedovede tak s městem cítiti, nemůže je tak oceniti.«

Padlo ještě několikráte přivandrovalec, cizák; bednář Chalupný byl umlčen docela. Všichni byli proti němu. Padla jeho oposice. Byl rád, že se živ a zdráv dostal z radnice. A dlouho na něj hleděli jako na vyvrhela.

Jarmarky zůstaly, a zase hořely před těmi památnými dny všechny lucerny, opět sousedé vyváděli dobytek na tržiště a pasáci pili odměny, měšťané vykládali, vědouce, že nic nebo málo odбудou. A kupců dostavovalo se ještě méně.

Ale jarmarky byly a jsou v kalendářích, chloubou města Rostic — jeden ten čtvrtek po neděli provodní a druhý po sv. Ondřeji apoštolu.

Služčina vina.

Stašíková si nejraději obstarala svoje děti sama, ale vždycky to nešlo. Její přítomnosti bylo také třeba v krámě. Stašík byl pekař v městě Viskově, měl založený pěkný závod, od rána do večera trousili se lidé pro chléb, mouku, kroupy a jiné životní potřeby, stále zněl zvonek na znamení, že vešel kupec. Taková čilost v obchodě musila majitele závodu těšiti, ale také vyžadovala mnoho práce a starosti.

Pekař sháněl obilí, dovážel do mlýna, jezdil za obchodem, zřídkka obsluhoval kupující, tu starost měla choť jeho Marie. Dělník i třikráte denně pekl chléb i bílé ranní pečivo, odnášel pytle mouky do krámu, štípal dříví.

Marii obchod těšil. Věděla, co ji čeká, jaká bude její povinnost. Valného věna nedonesla, ale přišla sem s láskou a chutí k práci. Domu svého neměli, platili hodnou činži, musili se přičiňovat. Ale stáli si dobře; při zúčtování ke konci roku seznali, že jim zbylo.

Stašík navrhoval, aby se pro krám zjednala mladší prodavačka, ale Marie odporovala. Kdo ví, jak by lidi odbývala, jak by se zachovala, zda by poctivou byla a nekradla. Zákazníci byli zvyklí na pekařku, neboť s každým pohovořila, dobrou váhu dávala, všechny lidi v městě znala a vyhověti dovedla. Mimo to by sousedé až ve zlé vykládali, že mají prodavačku, v žádném krámě v městě nebyla, a berní inspektor by jim diktoval notnou daň přímou.

Marie prodávala, a k její zásluze nutno přičísti, že obchod dobře vedla, ano i zvelebila. Tak to šlo, dokud byli sami dva. Také při tom uva-

řila, poklidila a jenom na praní a mytí si přijednala. Ale do rodiny přibyl malý křikloun, manželství Stašíkových bylo požehnáno dceruškou, která dostala po kmotře jméno Olga. Ta působila radost, ale spolu i starost a nesnáz při posavadním způsobu života. Pekařová nemohla býti zároveň v krámě a u svého dítěte, toto pak nebylo možno bráti do krámu, matka potřebovala rukou k vážení, přijímání peněz, podávání zboží. Časem byla jako na trní, slyšíc vrnění ze sousedního pokojíku, odděleného od krámu pouze zasklenými dveřmi.

»Jděte se podívat na svého mazlíčka,« vybízely sousedky pekařku, věduce, co to je býti matkou, ale jiní pospíchali, usilovali dostati žádané zboží, aby hned opustili krám. Co jim bylo po plačícím dítěti?

Stašík sám vybídnul ženu, aby v tom udělala nějaký prostředek a opatřila si služku, nechce-li míti prodavačku. Marie uznávala, že má muž pravdu, že se jinak neobejde. Bylo to na ni mnoho, sloužit lidem, vlastnímu dítěti a vésti domácnost. I jala se hledati takovou dívku. Nejraději by měla osobu starší, která by si dítě zamilovala a s ním dobře zacházela, ale právě se taková nenaskytla. Byla jí dovedena dívka asi v pět a dvacet let, silná, statná, veselé povahy. Pocházela z Vískova, otec její byl bednářem a pracoval v pivovare. Doma jí nepotřebovali, šla tedy na službu, aby si vysloužila na nové šaty. Ráda se strojila a líbila.

Stašíková prohlédla si služku od hlavy k patě. Usuzovala, že by Baruška něco zastala, jenom kdyby chtěla. Na tom záleželo, dívka posud byla pouze u rodičů, nevědělo se, jak se osvědčí. Slibovala, že bude hodnou, poslušnou, že bude dobře malou Olgu opatrovati.

Byla tedy přijata a hned se nastěhovala. Starší bratr za ní dovezl kufr, sama přinesla si šaty na zádech v nůši. Ujala se kuchyně, a brzo se ukázalo, že poněkud rozumí vaření, ovšem pod dohledem paní Stašikové, myla i prala, přičiňovala se a bedlivě si všímala dítěte.

Pekařka mohla nyní volně prodávati v krámě. Ulehčilo se jí a také to závodu prospělo. Kupci byli rychle obslouženi. Právě se hodně prodávalo. Ovšem že Stašiková také odskočila do kuchyně, zde dohlédla, poradila a nejvíce si všímala malé Olgy. Tuto pochovala, pohýčkala, na ni se v mateřské radosti smála a s ní se pomazlila.

Jakmile zazněl zvonek, pospíchala do krámu, podávajíc dítě služce s příkazem: »Dejte na ně, Baruško, pozor!«

»Jsou bez starosti,« odpovídala dívka.

Jenom někdy Stašiková nesla Olgu do krámu, když se ta neb ona zákaznice na ni chtěla podívat.

Odpoledne Baruška nosila Olgu na procházku, aby se nadýchala zdravého vzduchu, aby jí vyfoukaly oči a potom dobře spala. Jindy vozila dítě na kočárku. Nezůstala sama, takových chůviček sešlo nebo sjelo se několik na silnici vroubené stromovím. Okrašlovací spolek tady dal postavit několik vkusných laviček, jichž odpoledne nejvíce užívaly chůvy. Seděly na nich, pletly, šily a nohou pohybovaly kočárkem, pod jehož střechou se provaloval nějaký potomek na měkkých poduškách. Jiní už probíhali nebo se na plaidech provalovali na zemi.

Sem přijížděla také s dětským vozíkem Baruška Vrátkova mezi družky, jichž se tu den co den za pěkného počasí až dvacet shromáždilo. A bylo zde veselo při takové omladině většinou

bezstarostné a veselé. Rečnilo se tu i zpívalo, četlo i háčkovalo. Ale té ruční práce bylo nejméně. Jenom ta, která čekala, že se brzo služby zbaví, že se provdá, na rychle hleděla něco si ušítí neb upléstí. Ovšem že nezapomináno také na panstvo, u něhož sloužily, na domácnosti, v nichž se nacházely.

Ale za touto ženskou omladinou stěhovala se za město mnohdy i chasa mužská, jakmile měla volno, zvláště v neděli odpoledne, a tu bylo pod lipami ještě veseleji. I kdyby předseda okrašlovacího spolku žádal o místo na lavičce, nedostal by je; všechno bylo obsazeno a kolem poházeno papírky i střepv, kamením a hadříky. Strážník dával pozor, aby junáci před dívkami nevřezávali do lavic srdce probodnutá šípy nebo nepokrývali dřevo veršiky ne právě slušnými.

Jako v korunách lip bzučely včely a propěvovali špačci, tak dole bujně a hlučně se bavila mláď. Ký div, že při tom zapomínáno na nejmladší v kočárcích a na pažitě, že chůvy neslyšely nářku a pláče svých svěřencův. Vždyť jim do uší zněla slova lásky a lichocení, vyzvání k zábavám i vespolečnému životu, po němž každá toužila při boku s milovaným mužem.

Matky dítek nerady viděly takové zábavy, právem obávající se o své miláčky.

Také Stašíková Barušce připomínala, aby v neděli jela v jinou stranu po okresní silnici. Často s ní šla a tu směr cesty sama řídila. Ale Baruška přece nejraději tíhla tam, kde slyšela lichotná slova a laškovati mohla s omladinou. Tam doufala naléztí toho, jenž by jí nabídnul srdce i ruku. Jenom kdyby hezčí byla, kdyby ji v útlém mládí obličej nezhyzdily neštovice. Snad by se to dalo věnem vyrovnati, ale každý věděl,

že bednář peněz nemá, že si rád přihne. Než Baruška tím více usilovala o vdavky, čím stáří rychleji kvačilo a družky její se již dostávaly pod čepec. Také doufala zde někoho uloviti, proto se pěkně strojila a jak mohla, ujížděla s kočárkem pod lípy. Zábavy tu bylo dost, ale nikdo se určitě nevyslovoval, nikdo nechtěl Barušku sprostiti služby a učiniti paničkou, jako Stašíková z prosté dívky se stala. Ale co není hned, může býti časem později. Baruška chodila do alejí lip, když již vodila Olgu za ruku a vozík nechávala doma. Stále sloužila u Stašíků, kde se jí dobře vedlo. Zatím co paní prodávala, služka vládla v kuchyni. Plat měla zvýšený, mnoho se nenadřela. Odbíhala domů, chodila na procházky.

A zase se bavila, ponechávajíc dítě sobě svěřené bez dohledu. Nyní tím méně se o ně starala. Vždyť povyrostlo, pobíhalo kolem lavice, lezlo na ni, skákalo. Jeho opatrovnice měla jiné starosti. Mnohdy sháněla Olgu, když už měla jíti domů.

Právě si jí velice všímal krejčovský dělník, který by se mohl ženiti. Snad by si oblíbil Barušku, kterou vyhledával. Z té známosti snadno by byl sňatek.

Kdysi přivedla sem Baruška Olgu za dosti nevlídného počasí, když tu bylo prázdno. Ostatní chůvy raději se držely města, kde nebylo tolik větrno. Také krejčí tu byl, snad Barušku přímo vyzval k dostaveníčku. Bavili se, zatím co Olga pobíhala kolem. Baruška usilovala, aby se junák vyslovil, k čemu se tento neměl. Chtěl asi jenom se bavit jak obyčejně.

Rozmlouvali, byli sami sebou zaneprázdněni, až se ozval výkřik. Baruška se ohlédla a zhrozila se. Její svěřenka Olga vylezla na vyšší břeh a odtud padala do příkopu.

»Ježíš, Maria . . . dítě!«

»Však se jí nic nestane«, ledabyly hlavou pohodil junák.

Ale Baruška hned pospíchala do příkopu, kde leželo dítě, křičíc a nařikajíc.

»Co se ti stalo, Olgo?« volala chůva, zvedajíc dítě, které její nepozorností upadlo.

Junák mrzutě přecházel, maje ruce v kapsách.

»Něco tě bolí?« ptala se Baruška děvčete, které zvedla a vynesla.

Olga posud jenom plakala.

»Odbuďte si to samy«, řekl jinoch a rychle odcházel k městu.

Baruška narovnala dítěti šat a hleděla je všemožně ukonejšiti. Maličká stále plakala.

»Utiš se přece, moje беруško. Na zpáteční cestě něco pěkného ti koupím. A doma nesmíš říkat, co jsi provedla. Maminka by se hněvala.«

Baruška svěřenku více nesla než vedla. Smutný to byl návrat do města.

»Bolí«, vyrazilo posléze ze sebe dítě a ukázalo na levou lopatku.

»Doma ti dám studenou vodu. Přestane to bolet. Ale neříkej, co se stalo«, zakazovala nerozumně služka.

Marné bylo chlácholení, když levá lopatka bolela. Olga plakala celou cestu a neustala ani doma.

Stašíkovi se velice ulekli, slyšíce pláč ten.

»Co se stalo? Co se přihodilo?« rychle se tázala matka.

»Olga se trochu uhodila,« řekla Baruška.

»Kam, kam?«

»Povězte, jak se to stalo,« naléhal pekař.

Nezbylo nic jiného, než aby služka pravdu pověděla, že dítě spadlo se břehu. Ovšem nevyzradila, že se zatím sama bavila a pozor nedala.

»Aby se mu něco stalo!« hořekovala Stašíková. »Co jsem se vám nařikala, abyste do alejí nechodila! Tam jenom dbáte zábavy, a jenom pomlouváte a na dítě nedáváte pozor. Je to s vámi kříž!«

Pekař přecházel světnicí.

»Musíme zavolati lékaře, aby Olgu prohlédl.«

»Bolí, bolí,« stěžovala si Olga.

Baruška se ještě jenom zeptala, kterého doktora má zavolati, zdaž toho starého neb mladého, a slyšíc, aby došla pro starého, odkvapila. Nejraději by odtud odešla na dobro, neboť předvíдалa, že nyní jí tu dobře nebude.

Olga byla svlečena dána do postele, přišel lékař a prohlížel tělíčko. Baruška zůstala v kuchyni a pootevřenými dveřmi naslouchala. Litovala dítě, které milovala, mrzela jí dnešní příhoda. Když běžela pro lékaře, viděla na podsíni krejčovského pomocníka, jak se bavil s jinými děvčaty.

Lékař podrobil dítě důkladné prohlídce, shledal na těle několik odřenin, ale nejdéle zkoumal lopatku.

»Ta je nejspíše porouchána.«

»Pro Boha! Aby mně dcera hrbatěla!« zvolala matka.

»Při takovém mládí se dá všechno napravit,« utěšoval lékař. »Tu není třeba ještě zoufatí. Vynasnažíme se, aby bylo zase všechno v pořádku.«

V domě bylo smutno, docházel sem lékař starý i mladý, oba se radili nad dítětem. Stašíková již neprodávala, zjedнала si prodavačku a věnovala se dítěti. Baruška byla propuštěna. Mohla zůstat ještě čtrnácte dnů dle dané výpovědi, ale šla hned. Jakoby zde na ni všechno padalo. Od-

stěhovala se, aniž by se s kým loučila. Stašíkovi o ní nechtěli ani slyšet, když jim takové hoře způsobila. Jenom se dostavila do pokojíku a podívala se na Olgu. Tato právě spala. Zase odstěhoval ji bratr domů, ale ve Vískově neměla stání. Kdo by ji tu také vzal do služby? Rozkřiklo se městem, co učinila, mnozí ji odsuzovali.

»Zasloužila by trestu, aby zavřena byla, aby se ji plat strhnul, aby lékaře i léky platila.«

Stašíkova Olga rostla, již i do školy měla vstoupiti, ale přece zůstávala za ostatními dětmi. Rozum měla neobyčejně vyvinutý, bystrého byla ducha, ale s vývinem těla se opozďovala. »Bože, ona bude hrbatá!« křížovala se matka a dceru vozila k lékařům, prosíc o pomoc. Byla by hodně platila, vždyť měla jenom tu jedinou. Ale ani nejlepší lékaři nemohli pomoci. Prohlíželi, rovnali, dítě šněrovačkami mučili, než nebylo to nic platno. Tělo nenarovnali.

Stašíkovi se proto mnoho trápili. Ani si tak nehleděli obchodu jako dříve. Pekař byl často v hostinci, žena Marie mrzutě odbývala kupce. Zvláště se utrhovala na pěkně rostlé děti, na štihlé dívčiny, družky Olginy. Ani neuvážila, ty že nemohou za chorobu její dcery.

Olga prospívala ve škole, než to ani tak netěšilo rodiče, jako kdyby měla zdravé tělo. Hrbatěla, již to každý viděl. Matka plakala nad svou dcerou. Mnohdy hubovala bednáře Vrátku, jehož Baruška toto zlo způsobila. Služka snad k vůli tomu ani nejela do Vískova, snad se provdala, snad se daleko odstěhovala. Jenom tehdy bylo na ni vzpomínáno, když se mluvilo o neštěstí nebohé Olgy. Rodiče napomínali služky, když těmto svěřovali své děti: »Ať dáte pozor a nezaviníte to, co Baruška Vrátkova!«

A chůvy mnohdy ukazovaly si to místo, kde se stala nehoda, která měla tak hrozné následky. Dávaly lepší pozor i nedávaly. Také to i ono dítě spadlo, chlapci z tohoto břehu schválně se kouleli, ale nic se jim nestalo.

Olga vychodila školu a rodiče se radili, co by počala. Že by se vdala, nedalo se mysliti, k těžké práci nebyla, peněz také valně nedostane. I učila se šíti a denně chodila ke švadleně. To pro ni bylo, mohla seděti, učila se pilně. Jenom na stroji šíti nesměla. Vyšívala a za čas byly jí svěřovány jemné práce. Těšilo ji to, však jiné zábavy neměla. Mimo do kostela nikam nechočila, zábav se nezúčastňovala, tančiti neuměla. Brali by ji do kola jenom z útrpnosti, divně by se vyjíkala mezi statnými postavami družek, mezi tou zdravou omladinou. Málo vyrostla, vzadu měla hrb, v předu prsa jako naduřelá, tvář ustaralou, která se k té malé postavě nehodila, vlas dlouhý, ruce útlé. Byla si vědoma své chyby, znala svoji zrůdnost, nevtírala se ku předu, již jako žáčka tlačila se do poslední lavice. Proto ji lidé měli rádi, nikdo jí nevytýkal hrbatost, nezvedenci jenom jednou na ni pokřikli, ale hned byli umlčeni.

Stašíkovi neměli dlouhého trvání na světě, pekař sám sebe zahubil, oddav se nepořádnému životu a trávil více v hostinci než doma. Ve čtyřiceti letech byl hotov se svým zdravím, nějakou dobu postonával, až dokonal.

Zůstala vdova s Olgou, již bylo již osmnácte rokův, ale vypadala o mnoho mladší slabým tělem. Stašíková zápasila s obchodem nyní sama, přibravši si dělníka. Zastala to snadno, neboť krám Stašíkův dávno poklesl. Jenom tak vyhle-

dávala živobytí. Olga již jí byla nápomocna a přinášela domů pěkný peníz.

Tři roky se v obchodě vdova udržela, potom shrnuli se na ni věřitelé a zničili ji. Byli navedeni, jiný se sem tlačil. Ale Stašíková již ani k vedení závodu nestačila. Byla tak ustaralá, životem unavena; bylo znáti, že dlouho muže nepřežije. První ránu dala jí choroba dceřina a potom také mnoho blaha při hýřivém muži nezažila. V krámě nastydla, mnohdy proležela několik neděl.

Teď se s dcerou odstěhovala do soukromého bytu. Olga nadále šila a chtěla se udělati sama pro sebe na troskách jmění rodičův. Přestěhovala sem trochu nábytku, koupila stroj, zaplatila předem nájem a zažádala, aby mohla šíti pro lidi jako mistrová, přijímati dělnice a učednice. Musila podstoupiti boj, neboť v městě již bylo několik švadlen, a kdosi tam otevřel i modní síň pro dámy. Ale co naplat, jísti se chtělo, byla tu matka pakostnicí stížená.

Nejhůře bylo, že Olga sama nesměla šíti na stroji. Slabé tělo její to nepřipouštělo. Ani se tomu nepřiučila. Šila jenom ručně. Musila se hned ohlížeti po statné dělnici, ale žádnou nemohla dostati. Nikdo neprorokoval, že se nová mistrová udrží ve Viskově, že bude moci platiti správně a dostojí všem závazkům. Věděli sousedé, že tu peněz není, že po Stašíkovi mnoho nezůstalo, když se všechno spočítalo a zaplatilo.

To byla první nesnáz a překážka, která se postavila v cestu. Stašíková stonala, lékař prohlásil, že dlouho nevydrží. Olga měla úzkost, dopadly na ni mnohé hořkosti. Posluhovala matce, tu a tam pracovala, ale také se zbavovala nepotřebných věcí od zlata a stříbra. Rozprodávala tyto rodinné památky bez vědomí matčina.

Stašíková následovala svého muže a Olga zůstala úplně osamocena bez peněz a práce. Chudý vypravila pohřeb, již prodala peří z dušen. A neměla naděje, že bude lépe. Nebylo tu přátel, kteří by se jí ujali; co jí zbude, než aby se odstěhovala do chudobince a byla živa z milosti dobrodincův —

I jiné v městě osud osiřelé Olgy zajímal, ale nikdo jí nenabídnul pomocnou ruku, nikdo ji nezval do své domácnosti, ano ani vhodnou práci jí neposkytoval. Olga se z pohřbu vrátila zničená. Co počne? Jak se uživí? Kde nalezne soucitné srdce? Dala se do pláče, všudy viděla prázdnotu i v srdcích lidských.

Několik dnů zápasila, nejsouc ani schopna nějaké práce. Jenom na hřbitov s večerem chodila, kde žalovala svůj veliký bol.

Právě seděla u stolku se sklopenou hlavou, když na vyzvání vešla statná žena. Olga se domnívala, že to některá sousedka, aby vyslovila opozdění soustrast.

»Jsem zde dobře u slečny Olgy Stašíkové?« ptala se cizí žena.

»Ano«, řekla dívka a nazvedla hlavu. »Něčeho si přejete ode mne?«

»Nepamatujete se na mne. Ovšem, byla jste tak maličká tehdy. Chci vám nabídnouti pomoc.«

»Přejete si, abych vám něco ušila nebo uháčkovala? Zabývám se takovými pracemi.«

»Nabízím se vám za dělnici —«

Olga se smutně usmála.

»Teď sama nemám práce. Nemohla bych vás platiti.«

»Postaráme se o něco. O platu nemluvim. Dám vám do závodu peníze.«

»Vy? Jak bych k tomu přišla? Vždyť vás neznám. Nejste ani z Vískova —«

»Na tom nezáleží. Proč byste ode mne pomoc nepřijala? Koupíme látek, budeme šít, vy ručně a já na stroji, nabídneme hotové šaty a odbudeme, až se kupci přesvědčí o naší solidnosti.«

»Ale prosím vás, kdo jste«, divila se Olga, povstavši a upírajíc oči na neznámou.

»Povím vám to, až slíbíte, že mne nevyženete, že mne neodpudíte.«

»Věru nevím, proč bych zamítala ruku, která mně nabízí peníze i práci, která mne chce vytrhnouti z postavení málo závidění hodného.«

Neznámá teď sama sklopila hlavu. Byla něco přes čtyřicet, silná, výrazná, slušně ustrojená po městsku. Bylo na ní, aby pokračovala v řeči, ale váhala.

Olga mlčky stála naproti s vtělenou otázkou v obličeji.

»Tedy vězte, jsem Baruška Vrátková, o níž jste jistě již mnoho slyšela.«

Dívka couvla o krok ke stěně. Jak by neslyšela! Tedy to jest bývalá její chůva, to jest ona žena, která zavinila její neštěstí. Jak často o ní slyšela, jak ji rodiče proklínali, jak na ni vzpomínali! Baruška! Pravda, Olga se na ni nepamatovala, ale zcela jinak si ji představovala, jako ženu zlou, jako ženu nejšpatnějších vlastností.

»Tak mne již znáte a můžete mne potrestati za to, co jsem v mladosti z nerozumu učinila, ale moji pomoc musíte přijmouti.«

Baruška položila na stůl spořitelní knížku a pravila: »Ty peníze jsou vaše.«

Olga zavrtěla hlavou.

»Jak bych mohla! Jenom si schovejte, co jste si vysloužila. Nejste jistě také zámožná.«

»Dobře jste řekla, poctivě jsem si peníze vydělala, ale při každém novém vkladu pamatovala jsem na vás. K vůli vám jsem šetrila a od úst si utrhovala. Teď je to všechno vaše. Zde vezměte. Odmítnete-li mne, odejdu, ale peníze tu zanechám.«

Olga zápasila u sebe. Tento čin ji dojímал, ale nemohla se přece usmířiti s původkyní zla.

»Jak jste zvéděla o tom, že jsem v takové nouzi?« otázala se.

»Měla jsem zde osobu, která mne o všem zpravovala. Co jsem se naplakala, uslyševši, jaká choroba vás stihla! V duchu odprošovala jsem vás i vaše rodiče. Přítelkyně psala, když zemřel pan Stašfk, dala mně věděti o smrti vaší drahé matky a také poznamenala, že to je s vámi velmi bledé. Hned jsem se vydala na cestu — «

»Jste posud svobodná?«

»Ano, ani mne nenapadlo, provdati se. Sloužila jsem u rodin i v nemocnici jako opatrovnice, v jednom ústavu jako klíčná, v hotelu jako stoličná. Teď jsem u jisté paní jako společnice. Schválně jsem vyhledávala takové služby, kde by se dalo více vydělati. Podívejte se do knížky, je hodně popsána. Můžete všechno vyzvednouti.«

»A co byste vy počala?«

»Buď budu s vámi šíti nebo se vrátím do Prahy na bývalé místo. Mám je na týden zaručené.«

Olga sáhla na čelo, jakoby chtěla cosi zaplašiti, jakoby se snažila minulost smazati. Hlava se jí točila. Viděla v té ženě upřímnost, pokání, lítost opravdovou. Má ji odmítnouti? Potom ovšem také by se nesměla těch peněz dotknouti. Samo nebe jí posílá pomoc. A také té ženě vrátí se do duše klid a mír.

Olga přistoupila a podala Barušce ruku.

»Přijímám, budeme spolu žít, spolu pracovat, spolu snášeti dobré i zlé — «

Baruška zůstala u Olgy jako dělnice a společnice. Zval ji k sobě bratr, který převzal v pivovare řemeslo po zemřelém otci; věděl, že má peníze a rád by dědil. Ale Baruška neuposlechla vyzvání toho.

Brzo rozeslo se městem, kdo se do Vískova vrátil a jak se Olga zachovala k té, která byla původkyní jejího neštěstí. Viděli je spolu při práci i na procházce, v kostele i v té aleji, kde se před lety ta neblahá příhoda stala. Také byla známa oběť její i výpomoc v závodě.

Ženy skutečně nakoupily látek a počaly šít. Celý den tu řinčel stroj, Baruška na něm šila, Olga vykonávala lehčí práce a nejvíce strhala. Brzo vyvėsily šaty, zástěry, živůtky a dobře prodávaly. Ale potom nebylo třeba předem šítí a hotové odbývati, dostavovaly se sem paničky i slečinky, aby si daly z přinesených látek to nebo ono zhotoviti. Brzo Olga najímala větší byt, kde by volně mohly pracovati přijednané dělnice a učednice. Z počátku jí byly Baruščiny peníze velmi vhod, žilo a kupovalo se z nich, ale po čase mohla zase všechno do spořitelní knížky vrátiti.

»To mne pak chceš zamítnouti?« ptala se Baruška, pozorujíc jednání to.

»Jak bych mohla! Sama víš, že jsem tak malomocna a že všechno vlastně na tobě záleží«, odpověděla Olga.

A bylo tomu tak. Baruška nejenom že šila, také obstarávala celou domácnost, vařila, čistila a ve všem se vyznala, nabyvši na službách zkušenosti. I nemocnou družku dovedla dobře obslou-

žiti. Olga do závodu dávala rozum, ta jej vedla, Baruška pak přikládala ruku k dílu.

Tak žily spokojeně, o svět a jeho zábavy se nestarajíce. Jim stačila práce, která je živila, malá vycházka do přírody a přízeň měšťanek. Ani ta ani ona již nikdy se nezmínila slovem o tom, co se událo v té lípové aleji a čehož následky Olga nesla na sobě do smrti.

Baruška pak se nedala od mladší přítelkyně zlákat bratrem, ale zůstávala u ní stále věrně. Hleděla jí láskou a šetrností nahraditi, co před lety zavinila. Ale Olga byla tak spokojena, že ji ani nevadil ten hrb, zvláště když viděla, jak ta neb ona její družka při štíhlém a zdravém těle má v životě také nesnáze a žalosti.

Studentská láska.

Emilu Pautnerovi se dobře studovalo, dokud otec jeho živ byl a řezničil doma v Lišicích v drobném výseku a i na Prahu ve vývozu celých čtvrtí. Pautner mnoho okolků nenadělal; jedno-duše poslal třídnímu učiteli telecí kýtku s dotazem, hodil-li by se Emil do latinských škol. Stále prý pláče, že nebude řezníkem, že nemá srdce k prolévání krve, jenom leží v knihách a studovati chce jako cukrářův Pepík.

Učitel, který dva roky Emila učil, vzkázal dík za dar a ujistil Pautnera, že směle může dáti syna do škol, že, bude-li se tak držeti jako ve škole obecné, učiní pokrok.

Pautner by měl nejraději všechny syny řezníky, již také nejstaršího zaučoval, a dcery by za jiné obchodníky neprovdal, ale když Emil nedal

a při porážení vola do mdlob padal, poslal ho do škol, aby se přiučil tomu, při čem neteče krev.

Emila odstěhovali do sousedního města, kam i maso dodávali. Uložili mu kufr vedle hovězích kýt a usadili ho na nevydělané kůže, které odváděli do koželuhovny. Pautner neposílal za synem peněz, neboť byl ubytován u překupníka masa, s nímž otec obchodoval. Dalo se to do jednoho účtu a Emilovo vydání měsíčně nějaké tele vyrovnalo. Po kočím dostával mateřské vzkazy i čerstvé jaterničky, řeznická kára odvážela ho na svátky a prázdniny.

Pravda, Emil se učil dobře, třeba ho nikdo nepobádal a otec doma jenom zběžně půl- i celoroční vysvědčení prohlížel. Uslyšev a seznav, že jest pěkné, hned se ptal, neměla-li by se poslati nějaká kýtka darem pánům professorům. Již tehdy uznával Emil, že by to bylo zbytečné i nepřístojné. Pautnerovi to lichotilo, že má studenta, ale přece se vyslovil, že by měl raději řezníka; netrvalo by to tak dlouho; za tři roky by se mohl sám živiti, kdežto jako student nejméně dvanáct, patnáct let aby ujídal jiné. V tom ohledu měl pravdu, zvláště když dokládal, že by se mohlo s ním něco státi, potom že by zůstal student na holičkách.

Ani Pautner nevěděl, jak si vlastně stojí. Byl dlužen, hodně dlužen, ale měl mnoho peněz mezi lidmi; knih nevedl; jednou vydělal, jindy utrpěl ztrátu. Dokud obchodoval, vedlo se mu dobře, žilo se pěkně, řezník také utratil po vesnicích, kde dobytek sháněl.

Pautner nikdy nepřišel do úzkých. Měl úvěr a hospodáři by mu dali třeba polovinu dobytka bez peněz. Jenom stačilo říci: Teď právě nemám, ale po návratu z Prahy zaplatím — a bylo dobře. Ale Pautner také byl od slova a zaplatil. Příliš

nesmlouval, ale dal, co mohl. Bylo mu dobře prodávati.

Žena vysekávala v krámě a také na vývažek nehleděla.

Děti měly čtyři: dva chlapce a dvě děvčata. Z těchto Marie byla provdána, druhá byla krámskou v sousedním městě, starší syn Josef řezničil s otcem, Emil studoval. Až na tohoto by se všichni uživili, kdyby se jim pojednou zavřela ruka otce, ale Emil měl posud velikou cestu před sebou. Byl ještě na gymnasiu a stále se dobře učil. Ale Emil byl také řádným studentem. Šla o něm chvála, že jsou mu knihy vším, že si darebností nevšímá, o hostinec sotva zavadí, o prázdninách nejraději cestuje, hraje divadlo, čte, ano i doma pomáhá. Vyhýbal se špatným společnostem, se soudruhy mnoho neměl, nemíchal se do politiky, nepořádal předčasně přednášek o věcech, jimž málo rozuměl.

»Ještě je maminčin«, směli se studenti, kteří již nosili na kabátech odznaky odborných spolkův a házeli odvážnými hesly.

Ale Emil se proto nehněval. Ani známostí s dívkami si nedělal. O zábavě přetancil s nimi, jinak však si jich málo všímal. Až se naň slečinky hněvaly a sestra marně zkoumala, nemá-li nějakou skrytou lásku. Neměl. Jemu posud nejmilejší byla kniha. Maturoval, odbyl zkoušky a prosil, směl-li by dále studovati na profesora.

»Když jsem řekl a, musím také říci b«, odpověděl Pautner. »Snad to vydržím. Ať padne ročně pěkný vůl na ty studie!«

Že se řezník podobně vyslovil před jinými, byl z toho smích, že Emil studuje za vola.

Mladý Pautner odejel do Prahy a hned vzal list na velkoobchodníka, že ty šunký z Lišic jsou

na cestě. Teď stál více peněz, ale řezník to vydržel. Každý měsíc poslal peníze s tlačenkou a studenou telecí. Matka psala: »Také bys to v Praze dostal ke koupi, ale z domova je to milejší a lacinější. Budeš-li si přát, příště ti přidáme domácí chléb.«

Emil přijímal peníze i dary. Zase oddal se s chutí a láskou studiím, nevynechávaje přednášek, navštěvuje knihovny a neoddávaje se prostopášností. Hleděl, aby neztratil ani jediného semestru, ale aby byl co nejdříve hotov se studii.

Tu však rodinu Pautnerovu stihla hrozná rána. Řezník sháněl dobytek pro krám i na vývoz. Docházel daleko buď sám sebo se synem. Jednou koupil býčka, kterého odváděl na porážku. Měl zvíře spoutané provazy, ale radili mu, aby je sám neodvedl, aby si vzal pomocníka, že je býček posud neskročený, nikdy nebyl z chléva a snadno by mohl něco provést.

Ale Pautner se jenom zasmál.

»Takových jsem skrotil, že šli jako beránci!«

Odešel odpoledne, ale ani večer se nevrátil do Lišic. Lidé chytili u lesa splašené zvíře s přetrhanými provazy a druhého dne ráno našli na polní cestě mrtvého řezníka. Tentokráte nezvítězil nad zvířetem, ale podlehl. Lékař našel rány na těle, jednu smrtelnou. Pautner zápasil s býčkem, až zahynul.

Veliký byl poplach v městě, veliký nářek u Pautnerů. Sjely se obě dcery, také Emilovi telegrafovali do Prahy. Řezník byl za velikého účastenství pochován. Ale teď nastaly zlé časy. Velmi mnozí věřitelé se hlásili, že jim Pautner to a ono dluhuje, praví dlužníci však čekali, až bude na ně udeřeno. Emil dělal pořádek, sepisoval, všichni

se rozpomínali, kde by byly ještě peníze. S hořem pozorovali, že dluhů je více. Snad se nepoctivci domáhali toho, co jim nenáleželo, ale mnohem více bylo těch, kteří upřeli, že by čím vážli.

»Nezbývá nic jiného, než ohlásiti konkurz,« děl přítel v těch věcech zkušený.

Stalo se, soud učinil narovnání. Pautnerovi nedostali ničeho. Dcery ani nežádaly věn, syn Josef převzal po otci krám. Zdědil pouze ten veliký špalek, na němž se již tolik masa vysekalo, a nějakou sekeru.

Matka se stěhovala za synem Josefem, jemuž mohla býti při obchodu dosti platnou silou. Musil začínati znovu, mimo to úpadek otcův mu byl na závalu, nemohl pomýšleti na vývoz. Nikdo by mu nedal na dluh, kupoval jenom drobný dobytek a nějakou kýtu hovězí na výsek doma. Jenom že tak živořil. Nejraději by odešel do světa, zůstal však k vůli matce, která by bez něho zůstala vůbec bez prostředků k živobytí. Protloukal se. Až se styděl, když mu hospodáři nesvěřili ani telátko. Dle svého způsobu říkali: »Napřed cinknou peníze, než cinkne řetízek.« A některý ještě dodal, že mu to a ono zůstalo za otcem. Co naplat — spolknul tu hořkou pilulku a omezoval se, aby platil hotově. Málo vydělal, ale jenom když drobnější lidé zůstali mu věrni. Pracoval bez pomocníka, ani učně nevzal a také — nepotřeboval. Žil by spokojeně, kdyby ho netrápilo pomýšlení na mladšího bratra Emila.

Po pohřbu měl student zase odjeti do Prahy, ale nikdo ho nevybízel a neposílal. Sám také váhal. Jak by mohl jeti bez peněz? Vlastních příjmů neměl a také nevyhledával, když mu otec posílal peněz, mnoho-li spotřeboval, ovšem při skromnosti a šetrnosti. Pozoroval nedostatek, viděl

zápas bratrův, malomocnost matčinu. Všichni zůstali jako na písku, když otec náhle zavřel oči. Nezmiňoval se o odjezdu, zůstal doma a učil se v soukromí. Ale věděl, že to takhle půjde špatně a že zkoušky dopadnou bledě. A i nyní byl vlastně domácím na obtíž. Již pro smích nemohl jít s bratrem do vesnic pro dobytek, již pro pošklebek nesměl jít do krámu a prodávati. Rozkřiklo by se to městem, kde kdo by o tom povídal, že pan profesor pojednou se stal řeznickým pomocníkem. Někteří by mu to docela i přáli.

Zřídka vycházel ze světnice, kde aspoň matce hleděl býti nápomocen, topil, dohlédl na plotnu a odstavil, co by vysyčelo, zatím co Pautnerová vedle v krámě prodávala. Bratrovi založil knihu, aby zapisoval příjmy i vydání, dluhy i pohledávky, aby věděl, jak si stojí a jednou to s ním nedopadlo jako s nebohým otcem.

Pautnerová smutně hleděla na Emila, když sedal u stolu a hleděl do knihy. Ale student někdy ani nečetl, uvažoval. Na procházku šel v podvečer a to za město, aby se vyhnul lidem. Do společnosti vůbec nevstoupil a odklidil se na dvorek, dostali-li návštěvu.

Ale v Lišicích dobře věděli, že Emil jest doma. I večer ho poznali v krámě, rozeznali jeho hlas, viděli ho v neděli na kůru u varhan.

»Má po studiích«, říkali. Jedni ho litovali, druhým to bylo lhostejné. Pomoc nenabídnul nikdo.

A tak Emil trávil doma několik neděl. »Již ztratím semestr«, litoval.

Pautnerové bylo až divno, že ji zastavil kdysi lékárník Vitouch, který měl jednopatrový dům na náměstí a v něm v přízemí lékárnu. Až se lekla, není-li tu manžel dlužen. Ale lékárník se nezmi-

ňoval o žádném požadavku, Pautner nikdy nestonal

»Student posud je doma?« začal obtloustlý pán, jemuž užitek z léků dobře šel k duhu. Byl znám jako zámožný muž.

»Musím se přiznati, že ano«, odpověděla vdova smutně.

»To je škoda. Takový pilný a nadaný student!« Pautnerová si utřela oči.

»A co dělají? Není peněz.«

»Matko, zastavte se u nás na slovíčko, o něčem bych rád s vámi pojednal stranu vašeho syna.«

Pautnerová šla ráda, ač se nemohla domyslit, proč by ji lékárník volal. Bylo známo o něm, že jest nejenom bohatý, ale i příliš šetrný, ač by tu nemusilo tak býti, poněvadž měl pouze dvě děti, syna doktora a dceru Růženu.

Vitouch zavedl vdovu do laboratoře, kde to přeroznamentě páchlo a naliv jí skleničku jakéhosi likerů, začal tuto rozmluvu: »Je mně velice líto, že jste tak náhle, paní Pautnerová, ovdověla, a že se to neštěstí nejvíce vašeho pana syna dotklo. Takový hodný a příčinnivý student! Teď aby šel někam za písaře, leda by se vyskytl dobrodinec, který by mu pomohl dostudovati.«

»To bude těžko někoho nalézt. Nemáme bohatých příbuzných«, poznamenala vdova.

»Nepamatujete se na Viklářova Jaroslava? Také byl takovým chudým studentem, a víte, kdo mu pomohl? Nevěsta, zámožná nevěsta, která ho podporovala. Ovšem potom si ji musil vzít za ženu.«

Pautnerová se pousmála.

»Ale můj Emil dosud žádné nevěsty nemá, o tom jsem přesvědčena.«

»Tím lépe, může si ji vyvoliti. Sám bych o jedné věděl.«

Lékárník přistoupil až ke vdově a řekl polohlasem, ale určitě:

»Což moje Růžena by se mu nelíbila?«

»Slečna Růžena?« zvolala Pautnerová překvapeně.

»Když by se pan Emil zavázal, že si ji vezme za ženu, až vystuduje, podporoval bych ho, aby cíle svého dosáhl. Doufám, že by slibu svému dostál.«

Pautnerová byla tou nabídkou tak popletena, že ani hned neodpověděla.

»Nechci, abyste za syna slibovala, rozmyslete si to všechno pěkně a dejte mně v týdnu nebo dříve odpověď. Svolí-li Emil, budu mu vypláceti tolik, aby byl slušně živ, a může hned odjetí do Prahy.«

»No, já mu to povím«, vyrazila ze sebe vdova.

»Jenom pěkně opatrně a moudře, aby takový nadějný student se neztratil. Co by si také počal? A pijte!«

Pautnerové nechutnalo. Zdálo se jí, jakoby již pila na účet oné smlouvy, kterou má syn učiniti. Kdo ví, jak ji přijme, jak se k ní zachová? Neměla stání a poroučela se s mnohými díky, že jako lékárník přece na starosti má budoucnost Emilovu. Pautnerová ani nevěděla, jak by všechno Emilovi oznámila. Jak přijme tu zprávu? Nerozhněvá se? Věděla dobře, proč lékárník tímto způsobem Růženě ženicha zajišťuje. V Lišicích bylo zle o lepší partie. Kdo studoval, odešel a již se nevrátil domů pro nevěstu. Sem pak stěhovali se většinou ženatí. Nebylo tu úřadův ani úředníků, jenom škola obecná, adjunkti při hospodářství a lesní správa pouze na stupni nejnižším. Ti se

nemohli ženiti, dokud nepostoupí. Mimo to Růžena nebyla právě hezkou dívkou, poněkud se škaredila, tak divně podhlížela, byla slaboučká a trochu sražená. Dobré srdce měla, rodiče ji dali pocvičiti, věno její bylo zajištěno. Kdo s ní déle mluvil, pro ty dobré vlastnosti zapomínal, že není krásnou jako obrázek.

Vdova hned vzpomněla, že by rád lékárník dceři zajistil hodného ženicha, aby se nemusil po jiném sháněti, aby mu nebylo slyšeti výčitky a poznámky ucházečů, kteří by chtěli nedostatky tělesné hodně vyvážit zlatem.

A takové podporování studentů v Lišicích i jinde nebylo ničím novým. Jenom že se to někdy vypočítavým dobrodincům špatně vyplátilo, že jinoši, když vystudovali, zapomněli na nevěsty i peníze, které dříve brali.

Pautnerová musila do toho jablka kousnout a začala hned vzpomínkou na Jaroslava Vin-kláře, jak šlechetně se zachoval a dívku, která ho podporovala, za choť pojal, když se doktorem stal.

»Již jste mně, matičko, také takového věřitele vyhledala? zeptal se Emil.

»Lékárník Vitouch —«

»Milý synu, to víš, že tvoje nejlepší na mysli mám. Dobrodinec se přihlásil —«

»Jak to víš?« divila se matka.

»Umím dobře hádati. Vždycky se za mnou tak lačně dívá on i jeho slečna dcera.«

»A nebylo by to nic zlého. Růžena je k světu a dostane pěkné věno.«

Emil zakýval hlavou.

»Ano, mám se zaprodati. Pan Vitouch bude na mne dohlížeti, slečna Růžena si mne zavolá, kdykoliv bude míti chuť sůčastniti se bálu.«

»Nemyslím. Nejspíše by zůstalo všechno v tajnosti, a kdybys potom Růženu nechtěl vésti od oltáře, zaplatíš, až si ušetříš, co bylo na tebe vynaloženo.«

Pautnerová už by od toho nebyla. Chytala se toho stébla, které se jí naskytalo, aby Emil vystudoval a cíle dosáhl.

Mnoho se u Pautnerů nauvažovalo a namluvilo o té nabídce, ale neúčinněji v jednání zasáhl Josef, který se ohlásil, že miní stav svůj změnit a se oženit. Vyhledal si dceru řezníkovu, která by donesla několik set ku zlepšení financí a rozšíření obchodu, ale spečuje se tak učiniti, dokud zde tolik krků na starosti.

Emil ucítil osten, překáží, je na závalu, musí ustoupiti. Proslovil se tak, a bratr ho nezdržoval. Matka bude moci tu zůstat, shodne-li se s novou hospodyní.

»Tobě jest hej«, řekl Josef bratrovi, »máš bohatého příznivce, který tě bude štědře podporovati.«

Emil jenom pohodil hlavou.

Za několik dní nesla Pautnerová do lékárny zprávu, že Emil s povděkem přijímá nabídku. Také Emil se dostavil, aby poděkoval. Dosud si Růženy nevšímal, jako jiných slečen v městě, byla mu lhostejnou, necítil k ní žádné náklonnosti. Nevázal se k ní, ale doufal, že lékárníkovi po čase všechno splatí. Udal výši měsíčních požadavků, žádal co nejméně, až se Vitouch podivil řka, že jeho syn jednou tolik spotřeboval.

»Mně to dostačí«, tvrdil Emil, »naučil jsem se šetrnosti.«

»Také dobře«, myslil si lékárník a vyplatil peníze. Emil podával na ně stvrzenku. »Není

třeba«, bránil se Vitouch, »úplně vám důvěřuji. Kdybych vás neznal, ani bych vám takovou nabídku neučinil.«

Ale Emil přece ponechal stvrzenku na stole. Dále se nic nevyjednávalo, smlouva se nesepisovala a také by neměla platnosti, leč že by Emil v případě nedodržení slova musil zaplatiti všechno i s úroky.

Student také promluvil s Růženou několik slov. Obě strany žádaly, aby se o smlouvě řeč ve veřejnosti nerozpřádala, což také Emilovi bylo vhod. Lékárníkovi pouze návštěvy Emilovy před lidmi omluví, jakoby budoucí profesor stál dobrovolně o slečnu Růženu.

Ale v Lišicích nebyli lidé tak neprozíraví, aby nepoznali, oč tu vlastně běží, hádali, však jistého přece nic nevěděli. Emil pověděl, že se bude živit kondicemi, což bylo do jisté míry pravda, neboť malé studentíky na učení přijal, ale část vyzískaných peněz posílal matce na přilepšenou, za ostatní kupoval si knihy.

Když odejel do Prahy, nějakou dobu se o něm mluvilo, potom však pozornost měšťanů byla přenesena na jeho bratra, na Josefa, který se právě ženil a Martu si do nové domácnosti odváděl. Uvítala ji tchyně, ale hned na první pohled poznala, že tu není právě ráda viděna.

Emil Pautner opět se dal do studií s takovou horlivostí, jako před otcovou smrtí. Pravidelně dostával peníze a nemálo ho těšilo, že jsou dávány na poštu v sousední obci. Také lékárníkovi na tom záleželo, aby jeho podporování studenta zůstalo utajeno.

Kolegové, kteří dřívější poměry Emilovy znali, s úsměvem činili narážky.

»Pautnere, nemáš na venkově nějakou studentskou lásku, nějakou dívku, která tě podporuje? Aspoň se tak zdá.«

Emil se jenom červenal. On a — lásku? Růženu sotva zná, snadno by spočítal, kolikrát s ní mluvil, ani teď si s ní nedopisuje, ale prostřednictvím matky své udržuje s ní jakési písemné spojení. Pozdravuje ji a navzájem pouze pozdrav od ní přijímá. A to že by se mělo nazývati studentskou láskou?

A přece od otce Růženina přijímá peníze, zavazuje se těmi poštovními poukázkami, které od Vitoucha co měsíc dostává. Kdyby se mohl z toho poměru vymaniti, kdyby se vyzul z té čestné povinnosti, kterou bere na sebe!

Na prázdniny Emil domů nejel. Neměl ani, ke komu by se uchýlil. Bratr ho nezval, v lékárně se nemohl také usaditi. Dost si matka stěžovala, že neví, jak to u nevěsty vydrží, ta že jí stále vyčítá to sousto, které si ostatně zaslouží. Pautnerová si požalovala aspoň v listě, jak se jí zle vede, ale také téměř vždycky připojila, že Vitouchovi jsou k ní velice vlídní, do domu ji zvou, najísti jí dají a že by bez těchto ještě hůře jí bylo.

Ale ani matka Emila nezvala. Vydal se tedy na cesty po Čechách, navštívil obě sestry, šel i dále, vyhledáváje studentské noclehárny a jsa skromně živ. A potom na duchu i těle osvěžený dal se opět do studií. O výsledku zkoušek zpravoval matku, aby to oznámila lékárníkovi. Mohl by se domnívati, že peníze vydává na studenta nehodného.

A tak to trvalo delší dobu, nářky matčiny neustávaly. Opět a opět se chystala domácnost synovu opustiti, ale zase zůstala. Ani jí tak ne-

běželo o výživu, jako o hanbu, kterou by Josefovi udělala.

»Jednou k tomu přijíti musí«, dokládala, »neboť zde to nevydržím a raději sloužiti budu.«

Emil litoval, že není již samostatný, aby si matku vzal k sobě. Ale zdaž by se srovnala s jeho budoucí ženou?

I ta okolnost ho v tom utvrzovala, že musí splatiti dluh. Jakmile obdrží samostatné místo, vezme si matku k sobě, bude šetřit a pomalu odváděti lékárníkovi peníze, které mu nyní jenom jako půjčuje.

Emil Pautner využítkoval každou příležitost ke studiím. Profesori jej dobře znali a slibovali mu pěknou budoucnost. Právě dokončil zkoušky a chystal se po čase navštívit svoje rodiště. Dávno tam nebyl a věru těšil se na shledání se svými drahými. Jenom to ho zaráželo, jak se má zachovati k lékárníkovici rodině. Budou ho považovati za zetě, prohlásí ho veřejně za nápadníka slečny Růženy. Teď se nemusí tajiti, stane se suplentem, může se ženiti.

A Emil neměl k Růženě žádné náklonnosti. Zřídka jí psal blahopřání k svátku nebo děkoval za nějaký dárek. Jinak si byli cizí. Ale Pautner byl přece vázán.

»Však se těch pout zbavím«, chystal se v Praze i cestou k domovu, sedě v koutě vagonu třetí třídy. Sotva sehnal na dráhu. Tak se vydal z peněz. Musil koupiti nějaké dárky.

Vlak letěl, Emil myšlenkami ho předbíhal. Jel kolem města, v němž studoval, již viděl dědiny, v nichž otec jeho sháněl dobytek na prodej, až v tom zápase o život zahynul.

Posléze stanul v Lišicích a dlouhým stezníkem bral se k městu, jehož tvářnost se pramálo

změnila. Potkával lidi, ohlíželi se za ním, někteří ho již ani nepoznávali. Kde by také. Zmužněl, změnil se. Kam se má obrátiti? Kam jinam než k bratrovi. Nebude ho dlouho obtěžovati, snad se již poněkud zmohl, švakrová mu dopřeje místa a kousku jídla. Vešel tedy do známého krámu a na prvý pohled poznal, že Josef již jest lépe situován, že vstupuje do kolejí otcových. Byl z toho potěšen. Uvítala ho švakrová, kterou znával za svobodna, uvedla do pokoje, ale jevila poněkud rozpaky. Malé dítě se k ní tulilo. Josef nebyl doma, odešel do vesnic za svým povoláním.

»Kde je maminka?« ptal se Emil, nevida nikde drahé tváře.

»Pautnerová? Tchýně? Ta již zde nebydlí«, rozpačitě vypovídala mladá žena, červenajíc se jako mák v tváři.

»Tak? A u koho jest?«

»Má se lépe než u nás, je v lékárně —«

»U Vitouchův? A jak se tam dostala?« divil se Emil, maje podezření, že to snad souvisí s jeho slibem a dluhem.

»Nejlépe vám to sama poví.«

Emil již neměl tady stání. Musí matku vyhledati a zeptati se jí. Bral se rovně do lékárny, kde svým příchodem způsobil zmatek. Vítali ho srdečně, matka měla v očích slzy. Růžena právě nebyla doma.

Pautner oznámil, že má již po zkouškách a že si již zadal o místo. Slíbena mu přimluva posavadních profesorův.

Rozmlouvali, až musil Vitouch do lékárny a choť jeho odešla do kuchyně, aby něco připravila na uvítání. Matka se synem osaměli.

»Prosím vás, maminko, jak jste přišla sem?« ptal se Emil. »Což vás tak lákali?«

»Nemohla jsem, milý synu, doma vydržeti; mladá mne velice utiskovala. Již jsem tam nemohla zůstat. Nevěsta mne přímo vyhnala. Byly to hrozné časy. Hlad jsem zakoušela. Nezbývalo mně nic jiného, než odejít do chudobince. Jaká by to byla hanba! Než tu se mne ujali lékárníkoví. Nabídlí mně přístřeší a stravu. Zadarmo mně to nedávají. Hledím být užitečna při menších pracích.«

Emil napjatě naslouchal. Odsuzoval bratra, že tohle připustil, tak daleko že to došlo. Matka Josefa omlouvala. Žena jeho vším vinna.

Za chvíli přišel řezník a nutil Emila, aby se usadil u něho. Co dělají? Emil nemohl u Vitouchů zůstat a je obtěžovati, šel tedy s bratrem. Však se uvidí s matkou denně. Josef asi manželce hodně přísně nakázal, neboť se k Emilovi chovala o mnoho vlídněji, pokojík mu vykazala a jídlo donesla. Emil se domníval, že za svého pobytu zde učiní nějaké napravení.

Teď se ohlásil v městě, navštívil několik společností, pověděl, že je částečně hotov a jenom později že doplní zkoušky profesorské. Blahopráno mu na všech stranách.

»A kdy bude veselka?« zeptal se krupař.

Emil mávnul rukou.

»Dříve musím být definitivním profesorem. Na suplentství se neožením a také by si mne žádná nevzala.«

»Jenom budou-li lékárníkovi tak dlouho čekat«, mluvil příliš otevřeně krupař.

Emil obrátil řeč na jiný předmět.

S matkou se sešel v lékárně i na hřbitově, kde oba navštěvovali hrob Pautnerův.

Časem připojila se k nim Růžena. Emila to zaráželo, ale nesměl odmítnouti. Také o dívce

mnoho od matky slyšel a nikdy nebylo to nic nepříznivého. Sám se přesvědčoval o pěkných vlastnostech Růženiných. Již ani nepozoroval, že není tak hezká, její vlídnost nahrazovala krásu. Ani neviděl, že by byla tak slaboučká. Rád s ní rozmlouval a přesvědčil se o jejím vzdělání, o dobrotě jejího srdce, o jejím rozhledu do světa.

Emil ani nevěděl, že si slečnu oblibuje, že se mu stává drahou. Viděla to Pautnerová a měla z toho velikou radost.

Došla zpráva, že Emil Pautner ustanoven za suplenta v Praze. Toužil po tom, aby se mohl dále vzdělávati. Již se chystal na odjezd. Dříve však chtěl promluvit s lékárníkem v soukromí. Vyhledal ho.

»Tak co, budete, mladý pane, šetřiti a splatíte mně dluh, jak jste se vyslovil, nebo —« usmíval se Vitouch.

»Ano, pane lékárníku, budu šetřiti a až vám všechno splatím, požádám o ruku vaší slečny dcery,« odpovídal Emil. »Vždyť by si mohla mysliti, že se zaprodává —«

»Ale, ale! Snad byste nechtěl z toho hubeného platu schraňovati kapitál? Vždyť nyní sotva vystačíte. Právě se vás chci zeptati, mnoho-li byste potřeboval.«

»Ne, ne; musím vystačiti«, bránil se Emil. »Děkuji za všechna dobrodiní, jež prokazujete mně i mé matce.«

Vitouch nechtěl slyšeti, že by co zdarma dával Pautnerové. Ta prý si všechno zaslouží.

Muži vážně jednali dále, bylo ustanoveno, že Emil požádá, bude-li čeho mimořádně potřebovat a ta veselka že se odkládá.

»Až jak se rozmyslíte«, řekl Vitouch.

»Až vykonám všechny zkoušky.«

V Lišicích se divili, že lékárník nápadníka nedeřní, že mu hned dceru nedává, a předpovídali, že to může všelijak dopadnouti.

Ale lékárník nedbal těch výstrah, důvěřuje Emilovi úplně, buď že si Růženu za ženu vezme nebo zaplatí. A nemohl také nepozorovati, že ti mladí lidé i city se k sobě sbližují. Také uznával za nevhodné, aby se suplent ženil před zkouškami a mysl jeho se rozptylovala. Růženě rovněž prospěje, zůstane-li déle svobodnou.

Emil odejel za svým povoláním a třeba měl nyní mnoho práce ve škole i při soukromém studiu, přece často psal do Lišic a to nejenom matce, ale i slečně Růženě.

Pautnerová zůstala v lékárně a nemohla si slečnu Růženu vynachváliti. Dívka ji jako matku milovala. Vdova se tu dobře dovedla uplatniti, a když paní lékárníková zemřela, vedla zcela hospodářství. I když Vitouchův syn doktor přijel se domů podívat, této hospodyně si velice vážil.

Růžena trpělivě čekala. Emil přijížděl do Lišic na prázdniny a nyní byl už veřejně považován za ženicha lékárníkovy dcery. Emil také poněkud sblížil matku se ženou Josefovou, ale Pautnerová se již k staršímu synu nevrátila. Emil tu u něho pobyl o prázdninách. Když udělal všechny zkoušky, když dostal pěkné místo, odejel do svého rodiště a v černém úboru se dostavil do lékárny.

»Ctěný pane Vitouchu«, počal obřadně, »přicházím, abych zaplatil dluh.«

Ale nedomluvil, lékárník ho zastavil v řeči, řka: »Nemluvme o tom.«

»Já však přišel požádat o ruku slečny Růženy«, opravoval se profesor.

»To je něco jiného, to si dám líbiti, zvláště když vím, že si moji dceru neberete pouze k vůli tomu čestnému závazku —«

»Ale z lásky«, rychle doložil Emil.

Po prázdninách si odvezl paní profesorovou. Pautnerová nadále vedla domácnost v lékárně, pokud mohla při stáří svém.

Nový děkan.

V Žižalově si nemálo na tom zakládají, že mají děkanství. Ptá-li se kdo v městě, kde je fara, ani mu nedají odpověď. V takovém starobylém a slavném městě fara, jako na každé vesnici? »Náš pan děkan sem, náš pan děkan tam.« Žižalští nejsou příliš pobožní, ale na svého děkana nedají dopustiti. Kaplany, jsou-li to zvláště horáci, scuchají, ale pro děkana všechna čest. Zasedá v městské radě, aspoň druhým místopředsedou je ve všech spolcích, duchovním rádcem ostrostřelcův a dobrovolných hasičů, presidentem jednoty, která šatí chudou mládež.

Žižalští mají ponětť o velikosti děkanského obročí, jehož příjmu počítají do tisíců. Ovšem nevidí, že druhého kaplana zastupuje katecheta a ten první utíká z města každý rok s deficitem. »Mnoho vydání, málo příjmu«, naříkají všichni.

»Naše děkanství něco nese! To je nějaká kolatura! To je do roka funkcí! A ty pozemky, ty kapitály.«

Měšťan Valenta jako by měl všecko v malíčku. Býval mydlářem; když mýdlo prodával každý hokynář, předělal krám a svoji živnost na hotovou obuv, kterou mu dodávali dva zeťové.

Valenta zastával mnoho úřadů, posledně byl i policejním komisařem za 40 zl. ročního platu. Tento měšťan byl vlastně velebitelům Žižalova a jeho děkanství. Staral se o jeho obsazení a udiveným venkovánům u Bílé růže vypočítával příjmy místního děkana. Kdysi mrtvice ho mohla raniti, když pojednou děkan opustil Žižalov a stěhoval se na faru do vesnice. Valenta se přičinil, aby se tomuto proradci žádné rozloučení nepřipravovalo, aby si odejel jenom tak bez veškerých oslav.

Stalo se. —

Ale když jiný děkan postoupil za kanovníka, to bylo slávy. Hned byl čestným měšťanem, a uspořádán byl lampionový průvod, Valenta řečnil, družičky v dlouhém průvodu kráčely před kočárem, ostrostřelci stříleli, hudba hrála Radeckého pochod.

Než poslední děkan v Žižalově umřel a uložen byl se vší slávou na hřbitov za hlavním oltářem. Jako vždycky, i tu bájilo se o velikém bohatství zemřelého, značných podílech přátelům, fundacích pro chudobinec a darech spolkům.

Když přišlo k projednání pozůstalosti, dopadlo to jinak, ale žižalovští přece nadále udržovali slávu svého děkanství. Raději o něm mluvili, než je spravovali i s vedlejším děkanským chrámem. Město mělo patronát a děkana si volilo. Když potom nemohl děkan tomu nebonomu vyhověti, dostalo se mu výtky: »Ani mně to neuděláte — svému patronu?«

Hned po pohřbu pamatováno na nástupce. Žižalovští totiž nechtěli nikomu děkanství dáti než rodáku. To by tak bylo, aby se tu usadil leckterý horák, poroučel a bral tučné příjmy! To se nesmí státi. Rodák to dostane a nikdo jiný.

Valenta se již v těch rodácích ze stavu duchovního probíral. Právě nebyl valný výběr.

»Karlícký neopustí kanonikát, aby se tu usadil. Kubach je v klášteře superiorem, toho odtamtud nepustí. Vízek je posud v semináři. Ale Lamba, ano Vincenc Lamba.«

Byl rodákem, třeba se rodiče jeho dávno ze Žižalova odstěhovali, a málokdo se na Vincence pamatoval. Jenom mydlář Valenta ho měl v seznamu studovaných rodákův.

»Jenom že Lamba je teprve třetí rok knězem«, namítal kdosi u Bílé růže. »Budou se hlásiti starší, zasloužilejší.«

»Ať se hlásí, ale my jim děkanství nedáme«, řekl Valenta a při slovech těch vypjal prsa. A hned jednal, dopsal jménem městské rady Lambovi kamsi do horské krajiny, kde tento kaplanoval, vybízeje ho, aby se připravoval na děkanství, nemá-li zkoušek, aby je rychle udělal, že si může dát zhotoviti nábytek, a má-li sestru, aby ji dal do kuchařské školy.

V Žižalově už se mluvilo o Lambovi jako o vážném kandidátu, jak o skutečném děkanovi. Malíř mu psal, že by před jeho příjezdem vymaloval pokoje, kamnář se ucházel o práci a kterýsi párek čekal, aby byl oddán od nového děkana — ovšem při počinku skoro zdarma.

Ale také se hlásili jiní a přijížděli se podívat na děkanství. Také se zastavili u Bílé růže, a jako na zavolání byl tu za nimi Valenta. Každého uvítal do města, zeptal se na úplné nationale a potom dodával: »Marná práce, škoda kolku, sem se nedostanete. My zvolíme jenom rodáka. Tady to jinak nechodí. Tajemník je také rodák. Jenom strážníka máme cizího, aby svým nena-držoval. Ani nežádejte, ani si neškodte.«

Takto odmítaný žadatel se tázal na kandidáta a zvěděv jméno jeho, hledal hned v katalogu Vincence Lambu.

»Ten je posud příliš mladý na — děkana.«

»Mladý nemladý, všechno jedno; my volíme a — basta. No, přesvědčil jste se, jak krásné máme děkanství, ale marná námaha — nedostanete je.«

»Abych řekl pravdu, moje fara je lepší«, odpovídal hned předem odmítnutý žadatel.

»Lepší fara? Kdybyste nepovídal! Již ten titul děkana stojí za dvě tisícovky. Máte-li tak bohatou faru, proč sem jezdíte? Nikdo pro vás nevzkazoval«, drtil v ústech uražený měšťan.

A přijel jiný kandidát, aby obhlédl žižalské děkanství. Ten Valentu ještě více rozhněval, neboť přímo prohlásil, že sem žádati nebude, že se mu v městě nelíbí a děkanství že bude potřebovati mnoho oprav.

»A odkud jste?« ptal se rozhořčeně Valenta.

»Ze Zadní Lhoty«.

Měšťan si podepřel boky.

»A to že by se vám u nás nelíbilo? To že naším městem pohrdáte? Zde již byli jinší a byli spokojeni. Hleďte, takový horák!«

Valenta jinému by více vyčinił, ale tu se přece zdržoval.

Kandidát se dostavoval za kandidátem, ale všichni zvěděli, že jim tu pšenice nekvete. Ani místní katecheta si nezadal žádost, předvídaje, jak by to dopadlo. Znal poměry, nebyl rodákem. Ten také vysvětloval žadatelům, jak se věci mají a jaký duch v Žižalově panuje.

Tak se stalo, že o děkanství Vincenc Lamba žádal sám, což velice mrzelo měšťany, když uslyšeli, že o sousední vesnickou faru žádalo deset kněží.

»Což naše děkanství nestojí za žádost?« hu-
boval zase Valenta. »Takové příjmy, taková hod-
nost.«

Od biskupa došla zpráva, že pro nedostatek
vhodných kandidátů bude nutno konkurs na čtyři
neděle ještě prodloužiti. Z toho povstal veliký
poplach v městě.

»To by byla ostuda, to by byla hanba!
K tomu nemožno přistoupiti. Vždyť je tu Lamba,
naš rodák! Nemá-li zkoušek, počkáme na ně;
nebudeme se zatím ženiti — «

Křtítí a pochovávatí mohl kaplan, ale snou-
benci pravidelně žádali, aby je výhradně oddával
pan děkan.

Purkmistr s radním odjeli k biskupovi, aby
mu výslovně vymluvili, jaké by to bylo pohanění
pro město, že se na děkana musí znovu vypiso-
vatí konkurs.

»Ale když jste každého žadatele předem od-
mítali«, řekl sousedům biskupský kancléř.

»My totiž chceme rodáka a toho také máme.«

Deputace z Žižalova u biskupa vymohla, že se
konkurs na děkanství neobnovil, ani neprodloužil,
že byl Vincenc Lamba vyrozuměn, aby co nej-
dříve složil zkoušky, že bude děkanem ve svém
rodišti.

A měšťané se radovali, Valenta se opět smál.
Již zapomenul na to, že tak málo žadatelů se
hlásilo, že v městském výboru Lamba skutečně
volen jednohlasně z terna, kde scházel druhý a
třetí kandidát.

»Nežádali, poněvadž věděli, že by děkanství
nedostali. A my přece děkanem máme rodáka.«

Lamba se dal vyzkoušeti a hned dojel do
Žižalova, aby konal přípravu k nastolení.

»Všechno musí býti slavné«, napovídal katecheta, »bude vítání, instalace s četnými hosty. Všechny patrony musíte pozvati počtem osmnáct s devíti náhradníky.«

Novopečený děkan se křížoval.

»To nejsou ještě všichni hosté. Však je vyjmenuji, aby nikdo nebyl uražen. Nábytku musíte nakoupiti na několik vozův, abyste těm měšťanům zalepil oči. Jakýsi Valenta bude počítati každou židličku, aby se chlubil, jak zazobaný se sem děkan přistěhoval.«

»A kde na všechno vezmu? Nemám krejcaru.«

»Vypůjčte si, dělejte dluhy, jenom ne zde. Takové tisícové děkanství všechno snese«, usmál se spolubratr. »Budete-li zde děkanem dvacet roků, tak si to splatíte.«

Lamba tímto sdělením nebyl valně potěšen, to byla první hořkost v novém postavení, ale musil dle té rady jednati. Královský slavil vjezd do Žižalova, bylo mnoho řečí, praporů, kytic, zvonění, a všichni předáci pozváni na studenou svačinu. Pilo se plzeňské dlouho do noci. Však to děkanství snese.

V několika nedělích slavena instalace s velikou hostinou. Těch předáků bylo ještě více. Zdrželi se na oběd, svačinu i večeři. Pilo se šampaňské. Výnosné děkanství to snese.

Měšťané kupili se kolem děkana.

»Mým přičiněním byl jste zvolen«, hlásil řezník. »Já na děkanství vždycky dodával maso — maso jako mandle.«

»Já byl jenom pro vás«, chlubil se pekař; »z mého krámu jenom odebíral nebožtík děkan — pečivo jako dort.«

»A já hučel do výboru, aby byl pro volbu vaší veledůstojnosti«, vyzrazoval na sebe hostin-

ský od Bílé růže. »Všichni děkani chodili ke mně na pivo a také můj — křen dávali si domů posílati.«

»V deputaci u biskupské milosti jsem byl já«, rychle se přihlašoval purkmistr a hned nabízel na zimu pěkný kožich. Byl kožešníkem.

A tak se všichni domlouvali, nabízeli a přízeň vyhledávali.

Posléze přišel i Valenta. Na toho byl již dříve děkan Lamba upozorněn, i chtěl si z měšťana udělati menší žert. Valenta ještě nevypovídal zásluhy o volbu, když Lamba ho předešel.

»Milý pane, vy jste mně dal. Proč jste tak v můj prospěch pracoval? Nevím, jak tu zvyknu. Tam v těch horách se mně tolik dobře vedlo. Pokojně jsem spal.«

»Jakže? Vy ty hory ceníte nad naše město? Že byste mezi námi nezvykl? A proč byste tu nespál dobře?« divil se Valenta.

»Víte, co nejvíce člověka tíží? Nepokojné svědomí a dluhy. A já mám oboje.«

»Jak to?«

»Svědomí mně nedává pokoje, že jsem tolik zasloužilých spolubratrů přeskočil, a dluhy mám se zařizováním děkanství — «

Valenta se usmál.

»Neběží-li o nic jiného, to si nemusíte hlavu lámati. My chtěli rodáka, na nás ať padne trest. A dluhy zaplatíte brzo.«

Vincenc Lamba zůstal v Žižalově do smrti. Dostávalo se mu vážnosti a cti, obtloustl, s měšťany držel, občas je pozval na hostinu, aby měli příležitost oceňovati výnosnost děkanství. Ale ten dluh nezaplatil dlouho.

Z hor.

Strážek hledal nevěstu, která by měla zálibu v obchodě a také donesla několik set zlatých. Převzal po otci poněkud zanedbaný krám, který chtěl povznést. Byl příručím několik roků v Praze, viděl, jak to zde v obchodech chodí, a mínil také něco podobného zavésti ve Stružinách, menším městě venkovském. Ale potřeboval mladé kupcové, která by mu vedla domácnost, a peněz. Úvěr měl malý, někde zcela žádný. Na domku ještě vězel dluh. Vyplatil podíly sourozencům a neměl do obchodu.

A věděl, na čem by se na venkově vydělalo, co by se tu dalo prodati. Dva kupci rovněž zápasili, třetí byl již tak zazobán, že nestál o zákazníky a v malém nerad prodával.

„Jenom dva tisíce zlatých, to by se již dalo něco dělati“, toužil snaživý kupec. Snad by mu půjčila záložna, ale musil by platit úroky, rozpovídalo by se to, přišel by v neváznost.

Strážek doufal, že aspoň tolik vyžení. Domek jest sice nepatrný, v krámě zboží nemnoho, budoucí tchán se podívá do knih při soudě i v obchodě, ale za dva tisíce to přece všechno stojí. I jal se hledati. V městě bylo dívek dost, ale nemohl se rozhodnouti. Buď sám nechtěl, nebo by byl se svou žádostí odmítnut. Jedna se nehodila do obchodu, druhá o něj nestála; jedna pohrdně hleděla na kupčíka, druhá by do společné domácnosti krejcaru nepřinesla. Zvláště nesměl mysliti na ty, které měly slíbená věna, jimž otcové chtěli a mohli dáti tisíce; takové nevěsty pomýšlely o mnoho výše, než na Jakuba Strázka, kupce v postranní ulici, který v zelené zástěře přebíhal krámem, vším kořením zapáchal, omrzlé ruce

měl a každému klukovi musil posloužit svatojanským chlebem nebo pendrekem.

Městské slečinky se bály této závislosti, nechtíce se kde které paničce, která by přišla za desetník pro cukr, kořiti, v krámě v zimě v letě státi, odvažovati, se klaněti i domluvu a urážky vyslechnouti. Tatíci se báli sem dáti peníze na nejisto, neboť nedůvěřovali schopnosti mladého kupce. Měli příklad na jeho otci, že s kupčením to divně pletl, až byl téměř na mizině.

Strážek se přece tu a tam odvážil, zaklepal, ale nebyl přijat s největší ochotou. Slyšel omluvy a výmluvy a na konec poznal, že zde pro něj pšenka nekvete. I rozhněval se a pustil síť do okolí. Že sám neměl času k takovému putování, vznesl tu záležitost na zkušeného muže, jenž se mu po nevěstě poohlédl.

Dohazovač přinesl zprávu, že by věděl o slušné a zámožné dívce, která by se do obchodu hodila a hlavně venkov za sebou přitáhla. »Půl třetího tisíce dostane hned vedle jiné pomoci, po smrti rodičů ještě nějaký podíl na chalupě.«

Strážek všemu nevěřil, takoví lidé často hodně nadsazují, aby odbyli, ale přece se mu ta partie počala líbiti. V neděli odpoledne zavřel krám a šel se podívat půl druhé hodiny do Lhotek na tu Petronilu. Nikdy v těch končinách nebyl, ve Stružinách se Lhoteckým jenom posmívali. Chtíce o někom tvrditi, že je hrubiánem, jenom ho nazvali sluhou ze Lhotek nebo prostě z hor. Vesnice ta byla hodně vyvýšena na stráni, obklíčena lesy a tak jako uzavřena před ostatním světem.

Kupec se záhy přesvědčil, že to zde není tak, jak se v městě bájí, že jsou tady zcela zdvořilí lidé, pěkně vystavená stavení, zahrady, pole

v pořádku, hostinec na návsi, jednotřídní škola. Také se mu soused Kulík zamlouval i nejstarší dcera jeho Petronila, která se čile otáčela, uměla promluvit, výbornou kávu uvařila a známostí paní lesňové se pochlubila.

Kulík měl slušné hospodářství, mohl by to věno dáti, ale tu se ukázal rys nedůvěřivého venkovana. Peníze by nejraději dal vtělit na nějakou nemovitost, na kus pole. A chválil Strážkovi menší hospodářství, kteréž by působilo radost i dávalo užitek.

Kupec se přiznal, že cosi takového u domku bylo, že vzađu je posud chlív i stodola, jíž užívá za skladiště pro prázdné bedny. Kulík slíbil, že by všechno zařídil, opravil, dobytek dal a do začátku navozil sena i slámy.

Strážek se chvíli rozmýšlel a potom tu nabídku přijal. Bude-li mít pole, úvěr jeho se zlepší a snad z dvou pramenů prospěch poplyne. Spokojeně se vracel domů a také se netajil v městě novinou, že promění svůj stav a ožení se.

»A která bude ta vyvolená?« rychle se tázala paní sousedka, která nyní kupci vařila.

»Kulíkova Petronila ze Lhotek.«

Paní sousedka protáhla udiveně obličej. »Z hor?« pronesla pohrdavým tonem. »A což se vám nehodila žádná zdejší?«

Strážek pokrčil v rozpacích rameny.

»To je těžké. Dosti jsem se přičiňoval. Koho bych já chtěl, ta mně dává košem, a o kterou nestojím, tu byste mně dávali.«

Sousedka se postarala svědomitě o to, aby záhy celé město zvědělo, jakou má Strážek nevěstu, kam až pro ni došel, opomenuv velikou řadu dívek z měšťanského rodu.

V těch dnech měl kupec krám stále plný. Mnoho bylo těch, kteří se starali o jeho sňatek, o jeho budoucnost. Neschvalovali jeho volbu, pro-rokovali, že taková holka z hor se do obchodu nehodí, že si kupec mnohé zákazníky odvrátí, že snad ani věna nedostane a podobně.

»Ale vždyť už nyní ke mně málo chodíte na koupi,« odpovídal Strázek; »krám židovský je vám milejší«.

A té mladé kupcové nepřipravovány ve Stružinách žádné hody.

»Kdo slyšel, aby se z hor provdala nevěsta k nám, do města, za muže tak řádného, za obchodníka?« přímo lamentovala paní starostová.

»A snad by nám tady chtěla zaváděti nějaké horácké způsoby, nad nás se vynášeti k vůli těm několika stovkám věna. To si na nás neprijde,« chystala se paní radňová.

Tak zpívaly, vyhrožovaly a předpovídaly i jiné. Konečný úsudek byl ten, že by Strázek vyvedl velikou hloupost, kdyby si tu nevěstu z hor sem přivedl, že by mu to nemohla žádná měšťanka odpustiti, že by naň padlo opovržení a především že by to škodilo jeho obchodu.

Ale přece nepřišel posel od žádné zámožné nevěsty se vzkazem. Horlivost se omezila pouze na vyhrožování, napomínání a varování. Proto Strázek neposlechl, ale jednal dle svého. Docházel do Lhotek, už také zakoupil pozemek, na který Kulík vložil věno dceřino, aby Petronila něco měla jistého a neodešla s prázdnýma rukama, kdyby obchod vzal za své.

Také procházely ohlášky o třech nedělích. Krám Strázkův se zase prázdnil, když nepomohly domluvy a kupec se nedat pohnout, aby ten nerovný sňatek zvrátil.

»Ta holka mu udělala,« stěžovala si starostová. »Bůh ví, co je na ní, když tak ho dovede udržeti. Už ji přivede, ale my ji do svého kruhu nepřijmeme. To si počká.«

Snad nevěděla nebohá Petronila, co se na ni ve Stružinách chystá, snad věděla, ale nelekala se. Kupec jí zůstal věren a nedbaje nástrah, varování, anonymních listův i přímých nabídek, odejel do Lhotek na svatbu. Jenom jednoho kamaráda vezl jako mládence. Ostatní pozvání odřekli a vymluvili se jako v tom známém evangeliu. Strážek jenom nazvedl ramena řka: »Když nechť, ať nejdou; odbudeme to bez nich.«

A odbyli skutečně dosti dobře při veselí, jaké na venkově o svatbě obyčejem.

Ve Stružinách byli zvědavi, jak ta mladá kupcová vypadá, jak se bude v krámě otáčeti, ale dříve než ji viděli a mohli posouditi, spatřili povozy, které přivezly do města nejenom výbavu, ale i sena a slámu. Kulík sám přivedl sem krávu s ročním teletem, většího vepřika a na voze byla klec se slípkami.

»Strážek zavře krám a stane se chalupníkem. Kdo to kdy slyšel, takovou pomoc voziti obchodníku do města!«

»Inu selská krev nemůže býti bez krav a čuňat,« pohrdně odpovídali jiní. »Čím by se taková horačka obírala? Co by dělala?«

A bylo mnoho z toho smíchu a narážek —

»Bude-li se také představovati po domech?« uvažovali jiní a hned se chystali, jak kupcovou odmítnou, jak se k ní hrdě zachovají.

Ten a onen vklouznuł do krámu, ne tak aby kupoval, ale aby něco vyzvěděl, ale Petronila se tu nedala viděti.

»Stydí se, neví, jak by promluvila, není posud otrkána, aby se mohla s námi bavit.«

Mluvílo se a mluvilo, až byla pozornost jinam obrácena. A zatím u Strázků hospodařili. Tchán ze Lhotek do pořádku uvedl chlévy i stodolu, zoral a zasil pole, opravil stavení, poněvadž uměl také sekerou zacházeti.

Kupec pak máje úvěr i peníze, nakoupil zboží, naplnil krám i okna a opatřil věci, o nichž dříve se měšťanům nezdálo. Nechodili do vnitř jaksi se vzdoru, ale přece se zastavovali, jdouce kolem a prohlíželi zboží.

Strážek přece prodával. Poslala sem paní lesňová, doporučila krám své přítelkyně hajným a lesním zřízencům, obyvatelé ze Lhotek vůbec nikde jinde nekupovali než u své krajanky. Také z jiných vesnic a dvorů sem přicházeli. Stružinským bylo až divné, že tu stále zvonek zní, že se lidé vlekou jako plátno. Vrtěli nad tím hlavami, přicházeli se podívat a přesvědčili se, že závod Strázkův prospívá. Ale také seznali, že se tu jinak hospodaří, obilí se přiváží, sousedům mléko se odměřuje a prodává. Kupec za oknem míval máslo, tvaroh i vejce buď ze svého hospodaření nebo z hor, ze Lhotek. A krásné bylo máslo to, žluté a chutné, paničkám se líbilo, že pro ně přicházely. Ale při tom kupovaly i zboží kupecké, o jehož dobrotě se přesvědčily. Nyní teprve hleděly, co tu pěkných věcí, jak je Strážek zásoben. Ani sám nestačil v krámě, musil mnohdy zavolati do sousedního pokojíku: »Petrono, pojď sem na chvílku!«

Přišla mladá kupcová, uvítala lidi a hned jala se obsluhovat. A nepočínala si nemotorně, nepletla se v počtech, hbitě se pohybovaly její ruce, věděla o každém zboží a ochotně vyhověla

přání. Dovedla i osloviti a tak mile se usmívala, že ji zákazníci ani nespouštěli s očí.

»To že je ta holka z hor? Ku podivu! Takhle by se ani nedovedla některá z našich otáčeti.«

»A pranic ze sebe nedělá, chodí si čistě, ale jednoduše.«

Tak bylo usuzováno o horačce.

Než Petronila nedbala ani chvály, ani hany, nedělala si zvláštních známostí, nevstoupila do spolku paniček, neukrývala se, ale také zbytečně nevystupovala. Jejím světem byla domácnost, hospodářství, živnost manželova. Těm se věnovala úplně. Jenom občas podívala se do Lhotek a navštívila svoji milou přítelkyni v sousedních lesích.

Ani dodatečně nevykonala návštěv v měšťanských domech, ale seznámila se s mnohými sousedkami cestou do kostela, v trhu a na plese, jehož se zúčastnila o masopustě se svým mužem. Tu i paní purkmistrová ji oslovila, ostatní paničky s ní mluvily a měšťané ji brali do kola.

Kde kdo se podívoval, že se Petronila tak do místních poměrů vpravila, takové přízně si dobyla, aniž by se kam vtírala nebo někoho vyhledávala. Všichni naopak přišli za ní do Strázkova krámu, kde jim bylo dobře poslouženo, kde dostali dobré zboží. A tak krám na předměstí dělal výborné obchody, kupovali tu lidé domácí i přespolní. Strázek bohatnul, malé hospodářství mu dávalo čeho potřeboval pro domácnost, nemnoho přidával ze svého výtěžku.

Nyní litovaly zámožné nevěsty, že pohrdly kdysi nabídkou kupcovou. Všichni pak obdivovali Petronilu, tu horačku.

»Toho by ani mnohá z našich nedovedla. Znameníť žena!«

A bylo jí odpuštěno, že není z městského rodu, ale jako vetřelkyně vpadla sem z dědiny, která nepožívala nikdy ve Stružinách — ať právem ať neprávem — valné pověsti.

Měšťan.

Dokud se vyráběly punčochy na stávcích a ručně, dokud je hotovili v cechu sdružení punčocháři, bylo v Salvově hej; ob stavení bydlel punčochář mistr s tovaryšem a učedníkem, který vynášel napnuté výrobky na slunce. Tehdy v městečku i blahobyť panoval a mistři jezdili daleko široko na výroční trhy. Pro horaly měli punčochy vysoké, pro pány měkké, pro mlatce rukavice »s palcem«, pro vozky kukle a pro ty, kteří v zimě pracovali venku, celé pletené kabátky.

Ale ty doby přestaly; továrny i v tomto odboru nahradily sílu lidskou. Punčocháři zápasili, až podlehli v konkurenci; mladší se chytali jiných řemesel, starší, měli-li peníze, žili z hotového nebo v chudobě na stará kolena chápali se i hole žebrácké.

Bývalý mistr, měšťan Salvovský, Martin Rokluta také vycházel do okolních dědin. Pokud byl v městě, nikdo by neřekl jaké provozuje řemeslo. Kráčel zpříma, otáčel holí jako na procházce, kabát měl pečlivě vykartáčovaný, klobouk tak složený, aby nikdo nepoznal v něm valné trhliny, boty vyspravované, vestu až k bradě sáhající, by nebylo viděti košili.

Rokluta si vyšlapoval, jakoby šel na veselku nebo posvícení, jakoby měl v kapse plno peněz. Div si neprozpěvoval. Potkal-li někoho ze sou-

sedův a byl-li tázán, kam jde tak časně z rána, prohopil nedbale: »Ale jenom na čerstvý vzduch, jenom tak kousek k lesu.«

Mnozí dobře znali účel jeho ranných vycházek, jenom se usmáli a přáli veselého pobavení.

Rokluta ubíhal a když se dostal k lesu, rychle vklouznul do něho a jakoby se přetvořil. Počal napadávati na levou nohu, obrátil kabát, jinak si nasadil klobouk, že mu vlasy vylézaly děrami, vyndal plátěné vaky, ano i tu hůl zcela jinak nesl, opíraje se o ní schátralým tělem.

To nebyl pan Rokluta, ale žebrák, který se hned zastavil v hájovně a myslivně, potom kráčel dále po ptaní po vesnicích, mlýnech, samotách, a všudy prosil o svatou almužnu. Znali ho, věděli, že svou vinou do tohoto postavení neupadl, že není dotěrný, hrubý, proto mu dali, zvali ho ke stolu a obdarovali. Ale Rokluta nerad zapřádal hovor; nejmilejší by mu bylo, kdyby ho vůbec neznali, Salvov mu nepřipomínali. Také nejraději chodil do vsí vzdálenějších, odkud obyvatelé neměli do Salvova spád, nepřicházeli ani do kostela ani na trhy a koupi.

Nepřál si Rokluta, aby ho kdo z města viděl, jak obchází venkov, a rovněž jak vystupuje doma, aby zvěděli ti dobrodinci, ti dobří lidé, k nimž se o pomoc utíkal. Rokluta se styděl za svoji žebrotu. Po venkové plnil hluboké kapsy a vaky, skládal krejcar ke krejcaru do malého sáčku, všechno bral, za každý dar uctivě poděkoval, ničím nepohrdnul, nikde se dlouho neotáčel.

Ovšem vyskytli se tu i tam posměváčkové, kteří si Roklutu dobrali a naň se utrhlí.

»Nenesete při sobě diplom měšťanství? Nepřijdete na ptaní i s panem purkmistrem?«

Ale Rokluta neodpovídal, cosi spolknul, zajíkal se a rychle odcházel. Takovému člověku, takovému domu se vyhnul z daleka. Nebránil se, nestěžoval si, jenom vzdychnul.

Jiní ho posílali do Salvova, tam aby žebрал, že ho mohou měšťané podporovat. Učinili by tak, dali by ho do špitálu, vyměřili mu několik krejcarů na denní vyživení, dovolili mu, aby v pátek s ostatními žebráky chodil dům od domu a natahoval pravici. Snad by si mohl sednouti ráno u dveří chrámových a uctivě vítati přicházející do kostela, měl by podíl na sbírkách, na darech i pokutách, jež kdo složí u obecního úřadu ve ve prospěch chudiny. A že jest posud při síle, vtiskli by mu do ruky březové koště, aby v sobotu zamétal ulice i náměstí, kde o trzích míval krám a prodával punčochy. Mohl by choditi s chudinou na pohřby a u vrat hřbitovních přijímati dary od truchlících — —

Ale Roklutovi se zdálo, kdyby měl to neb ono podnikati pro živobytí své, že by hned vskočil do řeky, že by raději hladem zemřel. Měšťan a mistr punčochářský — veřejným žebrákem ve své rodné obci! Na odiv by se měl stavěti svým rodákům, z ruky jejich přijímati žebrácký peníz nebo krajíc chleba!

Rokluta utajoval ten svůj stav. Sotva obešel dědiny, za posledním stavením opět se napřímil, oblékl řádně kabát, upravil klobouk, rance schoval pod šosy a bral se jako z procházky. Zpáteční tuto cestu pravidelně tak volil, aby se do města dostal v podvečer a nikým nebyl pozorován. Poznali-li ho přece soused a tázal-li se na příčinu tak pozdní cesty, vždycky nalezl výmluvu. Ale nepřiznal se, třeba byl obtížen krajíci chleba, třeba nesl ovoce asi z dvaceti zahrad a brambory všeho

druhu od rohlíčkův až k největším odrudám. Zaskočil domů, uložil almužnu a pojednou setřásl se sebe prach žebráckých pochůzek. Nevypínal se, zůstal skromným, ale přece byl měšťanem, který si dal na sobě záležeti. Chodil po městečku jako pensista, dělal poklony, přijímal pozdravy mladších, navštěvoval známé, zašel do kostela, kde sedal vážně do starých dubových stolic. S děkanem si podával ruku, účastňoval se všech pohřbů jako host, rozmlouval s předními z města a také se pletl do obecní správy.

I hostinec navštívil a při jediné sklenici piva si přečetl dvoje noviny, aby věděl, co se děje ve světě. Každé schůze byl návštěvníkem, vyslechl všechny řečníky, jenom byl-li volný vstup do sálu. Tleskal, přikyvoval, na vládu huboval a buď s poslancem souhlasil nebo proti němu brojil, jak právě v Salvově vál vítr.

O církevních slavnostech šel v průvodu a tu měl kabát vzorně vycíděný, boty vyleštěné a klobouk mačkal mezi prsty.

Ale i zde byl někdy poznán a metány mu urážky do tváře, že se až červenal. Přišli sem mladí lidé z oněch dědin, jež byly revirem jeho žebroty, a ti z nerozumu hlasitě mluvili: »Hleďme, tenhle měšťan byl u nás minulý týden po ptaní.«

»Opravdu, on to jest, poznávám ho po té lysině na hlavě. A jak se změnil! Tady vypadá jako pán. Koukejte se, i rukavičky má.«

A jak by neměl, když o slavnosti Vzkříšení zastupoval měšťana, který byl od živnostenského spolku vypraven k nesení hedvábného baldachynu a v ruce měl pozlacenou tyč.

Rokluta byl na to hrdý, že mu ona čestná služba byla svěřena, ale ta řeč venkovských výrostků mu pokazila radost. Ani se mu té cti ne-

dostalo, když ještě pracoval na třech stavech a daleko do hor vyvážel punčochy, o něž tam byla o trzích přímo rvačka. Jenom kdyby nebylo těch posměváčkův. Však po slavnosti se zeptal, odkud jsou a do jejich dědiny ani krokem nevešel. Vyhnul se daleko. Nedá se urážeti k vůli tomu žvanci, jehož by se mu dostalo spolu s posměchem.

Kdyby nemusil, ani by nezavádil o cizí prah, vyšel jenom tehdy, když se zásoby ztenčily, když již nebylo co jisti.

Chodil stále, až kdesi v dědině ho přepadla mdloba a padl zemi. Odváželi ho do Salvova na voze, a tu Rokluta cestou vyndával vyžebranou almužnu, aby se v městě neřeklo, že při prosbě byl tou nemocí zachvácen. Do smrti musí utajiti, čím se živí, aby se o něm nepovídalo, že ač dříve mistr — posléze byl přece jenom žebrákem.

Odkaz.

Nevěděli dlouho v Raněvsi o svém příslušníku Karlu Navřelovi, jakoby do vody spadl, jakoby ve světě zahynul. Ale mluvilo se o něm přece. Rodný jeho domek posud stál nedaleko masných krámů, kde nebylo právě příjemno. Nepatrný to byl domek s prkenným štítem, celý ode dřeva. Jinde by slul chatrčí, zde to byl domek slušně olíčený, s čistými okny, v nichž stálo několik kořenáčův a která se večer zakrývala bílými záclonami. Nyní tu bydlil puškař, který si z komory vyrobil dílnu, kde popravoval nejenom pušky, ale i rozlěmané deštníky, stroje na kávu a co mělo trochu železa.

Z tohoto domku pocházel Karel Navřel, který pracoval ve varně městského pivovaru. Byl dosti

čiperný, chápavý a pilný. Dvakrátě týdně při várkách byl k ruce podstaršímu a sládkovi, kteří mu svěřovali v pivovare úlohy i důležité a mohli mu dáti vysvědčení nejlepší. Ale Navřel se neučil, jenom pomáhal jako dovednější dělník.

Rodiče záhy ztratil, byl sám a nějak se mu pojednou nechtělo v Raněvsi líbiti. Toužil po cizině. Byl svoboděn, nic mu nevadilo, myslil tedy na odchod. Co kde podnikne, nikomu se nesvěřoval a také snad nevěděl. Domek prodal puškaři, vyzvedl si potřebné listiny a už se loučil. V pivovare ho neradi propouštěli, sládek mu napsal, že u něho k úplné spokojenosti tolik a tolik roků pracoval.

»A nezanecháváš tu těžké srdce, uplakané oči, nesplněné sliby?« tázal se s úsměvem.

Karel jenom mávnul rukou.

»V tom ohledu jsem volný jako pták a vím, že pro mne nikdo nebude vzdychati.«

Bylo tomu tak, Karel jakoby byl nepřitelem žen, nestál o ně, nesúčastňoval se zábav, nedělal si známostí. Rodiče mu dostačovali, podporoval je jako hodný syn a když zemřeli, bál se, že by mu denní mzda nestačila ještě na založení nové domácnosti. Marné byly naň útoky, odolal všem dívkám, až mu daly pokoj, nazvavše ho nevlidou a mrzoutem.

Skutečně ho nikdo neoplakával, když s malou zásobou peněz a s malým uzlíkem opouštěl město. Nevyprovázeli ho, časně ráno odešel a cestou jenom se ohlížel na hřbitov, kde zanechával zlatá srdce rodičův a několik sourozenců, kteří v mladém věku zemřeli. Potom zapadl a zřídka o sobě dal věděti. Hrobník co rok dostal poštou několik zlatých na opatrování hrobů, sládek několik přání k svátku, obecní úřad asi dvě listiny a dále už nic.

Vědělo se jenom tolik, že Navřel je kdesi v Rusku, kde se mu dobře hodily vědomosti, jichž v pivovare nabyt. Ač o tom nebylo jistoty, přece měšťané tvrdili, že je rodák v Rusku sládkem, že bohatne a v slovanské zemi došel štěstí a spokojenosti.

Ale podoba Navřelova se jevila i nejstarším pamětníkům jako v mlžinách. Jenom vidouce domek u masných krámů, časem vzpomněli: »Co asi dělá náš rodák, náš sládek?«

Vyskytli se i ti, kteří historku se sládkem vypravovali v hostincích cizincům ne bez chlouby, že příslušník Raněvsi v cizině se uchytil a zcela jistě vynikající postavení zaujímá. Na tohoto se hněvali, že nepíše, nedává o sobě vědět, nevyvětluje, čím jest a jak rostou jeho rubly. Ovšem neměl zde důvěrníků, podstarší dávno z města odešel, sládek zemřel. Navřel byl vždycky samotář, nestál o druhu, nevolil si přátele, proto nepsal.

Jenom hrobník o Dušičkách oznamoval, že žije, poněvadž zase poslal poplatek za opatrování hrobův a soudil, že se mu vede lépe, poněvadž stupňuje zásiku peněz —

V Raněvsi měli starobylý, ale už schátralý kostel. Že bylo město samo patronem, musilo se starat o opravu. Ale rádo by přeneslo tu povinnost se značným vydáním na někoho jiného, proto opatrní otcové města vzpomněli na rodáky a tyto jednak soukromými dopisy, jednak novinami veřejně volali, aby si tito vzpomněli na chrám sv. Vavřince, v němž byli křtěni, v němž k svátostem přistupovali, do něhož zesnulé rodiče doprovázeli, kde modlitby přednášeli.

Obecní tajemník to svolání napsal hodně tklivě, aby čtoucí byli pohnuti a sáhli hlouběji

do kapsy. Provolání bylo zasláno do četných veřejných listů k laskavému bezplatnému otištění. Teď měšťané čekali, jak se budou příspěvky scházeti, dle toho že bude také oprava provedena.

Nesklamali se, peníze sice nepršely, ale přece kapaly po pětkách, desítkách i stovkách. Zatím provedena sbírka v městě a přifařených dědinách. Komité počítalo a uvažovalo. Bylo tu značně peněz, ale posud to nestačilo. Čekalo se, že kterási osamocená paní dá hodně, ale pojednou se poznalo, že není tak bohatá, jak se obecně soudilo. Nutno s opravou sečkat, až se peníze zúročí nebo se vyskytne dobrodinec, jenž by vyžadovanou částku peněz doplnil a tak stavbu urychlil.

Již byla téměř dobročinnost vyčerpána a nikdo nepřispíval. Horlivost ochabla.

Za několik neděl došel obecního úřadu přípis z Ruska, že tam zemřel Karel Navřel z Raněvsi a činil jakýsi odkaz rodnému městu. Ihned vzpomínka na muže toho ožila, starší měšťané se upamatovali, že toho jména člověk byl v pivovare zaměstnán a z města se vystěhoval. Také si všímali domku u masných krámnův a probírali v hlavě upomínky na rod Navřelův.

•Hleďme, přece si vzpomněl na své rodiště! Po tolika letech! No to je hodný!•

•A proč by na nás nepamatoval? Snad se ani v Rusku neoženil a nikoho nemá. Dobře udělal.•

Taková pochvala letěla městem. Nikdo posud neznal výše odkazu ani účelu jeho. Hádáno tak i onak. Vyskytly se i pochybnosti, vyplatí-li úřady z Ruska peníze. Purkmistr se obrátil na zkušeného advokáta, který se jal peněz dobývat. Ku podivu, snadno to šlo; měšťané zvěděli, že zesnulý

příslušník Karel Navřel věnoval svoje jmění, čítající dvacet tisíc rublů, na rozšíření a opravu chrámu.

Když městský tajemník přepočítal ruskou minci na rakouskou měnu, nový úžas kde koho schvátil, že si Navřel tolik našetřil a všechno kostelu odkázal.

Komitét pro opravu chrámu hned nabył ducha a jal se uskutečniti důkladné vykrášlení kostela. Stavělo se vesele, podniknuta i změna plánu k lepšímu a měšťané se radili, jak zachovati památku dobročinného muže potomstvu. Kdyby rodný domek Navřelův byl v lepším stavu, snad by tam zasadili desku, ale takto se nedalo nic činiti. Domek brzo ustoupí nové stavbě. Byl tedy Karel Navřel uveden na prvním místě mezi dobrodinci v předšini chrámové.

»Vždycky se k našemu národu hlásil. Jinak by ani nevěděl o svolání rodného města, kdyby nečetl české noviny.«

»Inu byl to náš rodák !«

A měšťané nejenom že radost měli z daru, ale i hrdi byli na svého příslušníka, který ani při smrti na rodné město nezapomněl.

Vlastenec.

V Rotově bylo pět hostinců, každý měl svou společnost, nějaký spolek a přitažlivý název. V jednom shromáždžovali se živnostníci, v jiném měli svůj stůl úředníci, jinde byli dělníci. O zvláštních dnech putovali páni sousedé (zřídka s nimi manželky) k růži, hvězdě, na růžek, ke slunci nebo na zavadilku.

Byli také přeletavci, kteří si to nechtěli pokaziti ani zde ani onde, kteří střídali hospody i společnosti, ovšem neměli svých vyseděných míst, označených sklenic, dýmek kdesi v zákoutí.

V neděli prošel všechny hostince soused Bartík, mistr klempířský. Jindy o hospodu nezavadil, leda když tušil tu a tam společnost. Přišel, čepici dal do kapsy, usedl kdekoliv, dal si nalíti a hned platil. Obvyčejně všudy pil pouze jednu sklenici piva nebo stupečku likéru. Byl nedaleko šedesátky, měl prokvetlý vlas, tvář si holil, mnoho nena-mluvil, nedal se do hry, naslouchal rozmlouvám, čekaje příhodné chvíle. Měl zvláštní úmysl.

Hosté již věděli, co znamená ta návštěva a sahalo do kapes, hráči dávali krejcary stranou. Tu povstal Bartík, sundal se stěny červenobíle natřenou pokladničku, zahrkal a přistoupiv k nejbližšímu stolu, počal mluvit pokorně a uctivě: »Prosím o dárek na naši Matičku.«

Sousedé házeli peníze do pokladny. Kdo dal více než krejcar, otočil deseti- nebo dvacetihalěr ve světle, aby ostatní hosté viděli, že na oltář vlasti neklade pouze měď ale nikl.

Bartík nikoho nevynechal, u hráčů silněji zachřestil, aby se z vášní svých vzpamatovali a konali povinnost.

»Však jsme vás již čekali,« byl výběrčí někde vítán; »vsadili jsme se o tuplák piva, já vyhrál, ale věnuji peníze na Matičku.«

Než jinde byl vítán nevlídně, zvláště cizinci, kteří tu čekali na nocleh, nejenom že nedali, ale ještě Bartíka odbyli.

Když byla sbírka provedena, výběrčí pověsil pokladničku, usedl na svoje místo, dopil a rychle se vytratil. Rovnou pospíchal od růže k hvězdě, kde za stejných okolností v příhodnou dobu sundal

schránku na milodary pro Pošumavskou jednotu a zase kráčel od stolu ke stolu, od hosta k hostu, sladce se usmívaje a ku štědrosti povzbuzuje.

»Prosím uctivě o dárek pro naši Pošumavskou . . .«

Cinkaly krejcary, i nikl dopadl, nějaká sázka darována, nalezený peníz na podlaze věnován k vlasteneckému účelu.

Bartík poděkoval, zamčenou pokladničku pověsil na stěnu pod diplomy a putoval dále, aby téhož ještě nedělního večera vybíral na Severočeskou jednotu, na Komenského pro Čechy vídeňské, na vánoční stromek chudé místní mládeže, na nový zvon atd. Vůbec Bartík provedl všechny sbírky, čemu se jiný rád vyhnul, nedbaje, že mu říkali výběrčí, berní, exekuce a jinak. Všechno snesl, všechno přeslechl, jenom když dostal krejcar, když to cvrnklo do pokladničky.

A jaká byla jeho radost, když se peníze vybíraly a počítaly! Byl k tomu zván a sám počítal, rozděloval, kupičky mědi dělal. Peníze převzal pokladník toho neb onoho spolku, aby je odevzdal, ale Bartík si také obnos zaznamenával do svého notesu, kde měl záznamy nejstarších sbírek v Rotově. Pro každý účel ponechal několik stran.

»Již je pokladnička plná, již se to musí vybrati,« oznamoval předsedům.

»Což vy jste vlastenec,« zněla pochvala, která Bartíka velice těšila.

Potom bylo uveřejněno i v krajinském listě, že Věnceslav Bartík tolik a tolik vybral na Matici, na tu a onu Jednotu, na chudé dítky neb obecní knihovnu. Také to číslo i pan mistr koupil a uložil. Ty sbírky ho těšily i pochvaly, že je řádným vlastencem.

Ale někdo přece dával nerad a na výběrčího se jenom obořil. Byl to uzenář Škrálík, muž neurvalý a lakomec. Když se kdysi před ním pokladnička objevila, rozhněval se a hodně hlasitě řekl: »Ty vybíráš na naše národní podniky, a syn tvůj ve Vídni na šulverein. Tatík je vlastencem a syn odrodilcem.«

Uzenář řal mocně Bartíka, proslýchalo se skutečně, že syn jeho Václav, který před lety domov opustil, se odrodil, k našim nepřítelům se kloní, jméno si poněmčil. Jiní tak psali do Čech a přinášeli podobné zprávy. Bartíka to hnětlo, hleděl utlumiti ony zvěsti a tím horlivějším se jevil vlastencem. Syna napomínal v každém dopise, aby se pamatoval.

V městě mu odrodilství Václavovo nepřipomínali, znajíce jeho citlivé srdce, až se Škrálík nešetrně té rány dotknul, aby tak nemilého výběrčího od sebe odpudil. Bartík sáhnuv do kapsy, vyndal krejcar a ten místo lakomého uzenáře vpustil do pokladny, potom šel dále s krvácejícím srdcem, se sotva slyšitelným hlasem. Byl zarmoucen, uražen, v hloubi vlastenecké duše dojat.

A nemohl Václava obhajovati, nemohl říci, že Škrálík lhal. Snad je tomu tak, snad syn boří, co otec buduje. Pan mistr chodil nějak schlípeně, již se báli pokladníci, že té své činnosti zanechá. Nevyskytne se tak obětavý muž, který by za jeden večer pět hostinců navštívil a všudy vybíral, krejcar ke krejcaru skládal a shromažďoval.

A Bartík již někdy vynechal, již nejevil takovou čilost sběratelskou a mnohdy se ani nedostavil k tomu neb onomu stolu, až ho musili volati. Škrálíka vynechal vždycky, jakoby ho neviděl. Uzenář si nedal pokoje a činnost Bartíkovu doprovázel hanlivou poznámkou.

Jednoho večera opět u růže Bartík vybíral, chřestě pokladničkou. Obešel stoly, také u dveří si povšimnul cizince, který tu usedl, jakoby se jenom chtěl sklenicí piva občerstviti, a dále spěchal za cílem svým. Hlavu měl schýlenou na stůl, klobouk stlačený do obličeje. Byl zarostlý plnovousem.

»Vandráčku, vybírám na Matici,« řekl Bartík, nečekaje daru.

Cizinec sáhl do kapsy a podal výběrčímu zlatník. »Daruji celý,« řekl a rychle odcházel.

Bartík chvíli držel zlatník v ruce.

»Páni, ten cizinec, ten vandráček daroval zlatník,« oznamoval.

Povšimli si toho, kývli hlavou a bavili se dále.

Bartík vpustil sám peníz, pověsil pokladničku a bral se ku hvězdě, kde toho dne vybíral na Pošumavskou.

»Vlastenec je tu,« ušklíbnul se Škralík, který tu hrál karty.

Za chvíli Bartík obcházel, uzenáře pominul a zastavil se u dveří, kde zase seděl ten cizinec s kloboukem stlačeným do tváře. Berní chtěl jíti dále, ale vandráček už držel zlatník v ruce a volal: »Celý na Pošumavskou!«

Všimli si toho jiní, podivili se, ale cizinec již byl ve dveřích.

»U růže dal zlatník na Matici,« oznamoval Bartík, ujišťuje, že toho dárce nezná.

Od hvězdy bral se Bartík ke slunci, kde nejdříve pohleděl stranou na osamocený stolek. Cizinec již tam seděl a nazvednuv ruku volal: »Zde na Severočeskou!« Ani si nedal nalíti a vytratil se. Bartík zkoprněl. Tohle se mu ještě za dlouhou

dobu činnosti nestalo, aby tolik od jednoho člověka dostal. Vykládal to hostům a darovaný zlatník vpustil do pokladničky.

»A neznáte onoho muže?« ptali se sousedé.

»Neznám. Tak se mně zdá, jakoby se schválně tajil.«

Co v dřívějších hostincích bylo, to se opakovalo na růžku a posléze na zavadilce. Sem přišel Bartík dříve než cizinec. Marně hledal vandráčka mezi přítomnými. Hned se jal vypravovati, co se mu dnes přihodilo, že do pokladniček i stříbro padalo. Byl rozveselen a teď ho ani Škralík nedopálil. Tomuto nekvetlo štěstí u slunce, opustil společnost dobrých hráčův a přišel na zavadilku, kde mínil pokračovati ve hře.

»Bartíku, hledá vás Škralík,« smáli se hosté; »zapomněl dáti na Pošumavskou«.

»Ne, na Komenského, příliš se o Vídeň zajímá.«

Bartík měl strach, aby se neopětoval výstup a neměl dnešní radost pokaženou. Vybíral na vystrojení vánočního stromku chudé místní mládeži. Nikdo ho neodmítnul až na Škralíka, který se ještě o výběrčího otřel řka: »Syn platí na šulverein a otec —«

»Cizinec!« zvolal Bartík, upozorňuje přítomné na příchozího.

»Nač se vybírá?« ptal se tento.

»Na chudou mládež domácí.«

Vandráček podal výběrčímu pětikorunu.

»Teď nám neujdete, teď musíme poznati stědrého dárce, který dnes všechny naše národní sbírky podělil a také na naši mládež tolik udílí.«

Bartík zastoupil cizinci cestu ke dveřím. Ostatní hosté mu pomohli. Kdosi mu sundal klobouk.

»Václav!« vykřiknul výběrčí a div mu pokladnička z ruky nevypadla.

»Ano, jsem váš syn, váš rodák.«

»Ale vždyť pravili, že jsi odrodilcem, a ty tolik jsi dal na vlastenecké účely.«

»Pomlouvali mne. Jenom na krátkou dobu jsem se zapomenul, teď však jsem vlastencem jako vy, otče drahý.«

Kde kdo vítal rodáka, který se vrátil do svého rodiště. Otec ho objal. Uvěřil mu. Dnešní čin dosvědčuje, že zůstal věren vlasti své. Radost jeho byla veliká.

Jenom uzenář Škralík se vytratil. Viděl, že dnes nebude ze hry nic. Také byla vyražena z rukou jeho zbraň, kterou bojoval posud proti nenáviděnému výběrčímu.

Bartík odváděl si domů syna jako ztraceného, ale opět nalezeného.

Odplata.

Ředitel gymnasia staral se nejenom o duchovní, vzdělání žákův, ale i o jejich časné zaopatření. Chudých studentů bylo ve Vichrově mnoho, ani »krejcarový fond« nemohl všem poskytnouti podporu, tedy ředitel se obracel na zámožnější občany, aby poskytli obědy, šat nebo cokoli jiného ve prospěch nadaných, ale chudých jinochův.

Město Vichrov bylo řemeslnické, druhdy soukenictví tady kvetlo, ale mnohému řemeslu bylo továrnami vyraženo zlaté dno. Chudí řemeslníci dávali syny na studie, ti pak protloukali život všelijak.

Po ranním vyučování vložil ředitel žáku třetí třídy Václavu Sucháčkovi dopis do ruky řka: »Toto odevzdáte svému strýci —«

»Prosím, pane řediteli,« uklonil se suchý, vytáhlý student velikých očí, bledé pleti, řídkých vlasův. Až se prohýbal pod nákladem knih a sešitův.

»A jděte s tím lístkem hned,« ještě připomenul ředitel, ztrativ se ve dveřích kabinetu.

Sucháček vyšel za ostatními žáky, kteří hlučně se brali ulicí od gymnasia. Nepospíchal za nimi, letmo prohlédl adresu na obálce a uvažoval, čeho si ředitel od jeho strýce, řezníka na náměstí, přeje. Snad něco objednává. Václav tohoto strýce znal dobře, denně chodil kolem krámu naplněného rozmanitými řeznickými výrobky, ale zřídka vešel dovnitř. Ani otec bratra nenavštěvoval. I maso kupovali od řezníka na předměstí, kde bydleli. Nebylo vůbec přátelských styků mezi těmito rodinami. Jakoby to nebyli bratři; ani děti se k sobě neměly jako bratranci a sestřenice. Co je všechny odlišovalo? Rozdíl majetku. Otec Václavův byl tkalcem, měl dřevěnou chalupu a mnohdy žil v nedostatku. Bratr jeho měl veliký závod řeznický, jednopatrový dům rohák, pole, a byl považován za dobře situovaného člověka.

Václav by byl nejraději ředitelův lístek dal některému dělníku v krámě, ale vpadl na samého strýce, který opásán jsa velikou bílou zástěrou, oháněl se mezi spoustou masa, vuřtův a sádla. Byl otlý, silný, dobře živený, vlasy a vousy měl jako hřebíky, oči ostré, tvář ruměnnou. Spatřiv synovce, napřímil se a řekl úsečně: »Tedy co?«

»Pan ředitel gymnasia posílá lístek.«

Sucháček svraštil čelo. Netušil žádné objednávky. Roztrhnuv obálku, četl polohlasem:

»Velectěný pane! Odporučuji Vám tohoto Vašeho nadějného synovce k laskavé podpoře. Učiňte něco pro něj, poskytněte mu aspoň výživné obědy . . .«

Ostatní písmo řezník jenom přeletěl zrakem. Obočí se mu naježilo, čelo žčervenalo, oči zajiskřily. Zmačkal lístek v masité ruce, zahuboval:

»To by se to na mne všechno vrhalo. Do podpůrného spolku platím správně příspěvky, na studentský bál posílám vstupné. To je přece dost. Takovému řediteli se to snadno diktuje. Dnes pošle jednoho, zítra druhého. Kdo nemá peněz, ať nestuduje.«

Sucháček snad ani nevzpomněl, že se to před ním tetelí jeho příbuzný, jeho synovec. Měl poněkud svrchu na gymnasium, poněvadž zde jeho syn neprosplával. Jenom do druhé třídy to dotáhl, potom ředitel poklepal otci na rameno, řka: »Váš syn bude velmi dobrým řemeslníkem, snad řezníkem, ale ve studiích pokroku neudělá. Nemožte ho a pány professory.«

A teď by měl Sucháček podporovati jiné? Na spolek platil, aby si neodrazil zákazníky, dále však jeho dobročinnost nepůjde.

»Našinec se musí nějak oháněti, aby se udržel. Ovšem, ti páni mají měsíční služné, těm se to snadno fouká. A jenom by na nás sem posílali chudé studenty. Proč jim sami neposkytnou podporu?«

Václav přešlapoval rozpačitě. Nejraději by odtud utekl, ale mysli, že ponese odpověď. Maně vzpomínal na výstražná slova otcova, aby se krámu svého strýce vyhýbal. Ale když sem byl poslán —

Sucháček se vyhuboval a nyní teprve se podíval na synovce. Hnulo se jeho srdce, že sáhl

do přehrady, vzal dvě uzenice a podal je mlčky Václavovi. Student považoval skutek onen za odpověď, nechal padnouti dárek na pult a otočiv se, utíkal z krámu.

»Pyšná žebrota!« utrhł se řezník, zastyděv se před dělníky, že tak bylo darem jeho pohrdnuto a házel kusy masa i uzenicemi.

Václav Sucháček ke strýci na obědy nechodil a stále tak byl slaboučký, vychrtlý. Učil se znamenitě. Ředitel mnohdy utkvěl na něm soucitným pohledem a kolegům pronesl obavu: »Aby ten náš Sucháček nedostal tuberkule...« Již zvěděl, že u strýce nepochodil, že nechodí na masité obědy, ale doma pojídá modrou kávu, brambory a suchý chléb. Na něco lepšího otec u stavu nevydělal. Byl kdysi soukeníkem, ale musil toho nechat a byl rád, že dostal kaliko od žida. Žena posluhovala, děti se chápaly práce, aby měly svoji skývu. Václav studoval. Krámu bohatého strýce se vyhnul, boje se potkati toho, který ho tak odmítnul. A že mu ty uzenice nechal na pultě, byl rád, aby tak strýce pokořil.

Stejně začali oba bratři Sucháčkové s málem, starší následoval otce svého v soukenictví, mladší se chopil řeznictví. Oba doufali dojíti živobyť, než nestejně se jim dařilo. Zatím co soukeník místo trvanlivých suken tkal židovi za nejmenší mzdu kalika, řezníkovi se vedlo znamenitě. Zařídil si vývoz do velkého města, kupoval ve velkém, ve Vichrově se k němu hrnuli, poněvadž dobře posloužil. Bohatnul, ale spolu zpyšněl, chudými pohrdal, a tak ani na bratrovu rodinu si nevzpomněl. Jenom někdy musil vyslechnouti v besedě, když profesori chválili Václava Sucháčka.

»To je váš příbuzný?« obrátil se na řezníka katecheta, který posud místních poměrů neznal.

»Synovec«, jenom na půl úst odvětil tázaný. Jindy slyšel, že Sucháček zvolil si dráhu právnickou.

»Taková žebrota,« odlehčil si v duchu. Proč ne jeho syn? Ten paří vepře na jatkách a voží po venkově skoupená telata. Byl spokojen, jen kypěl zdravím, radostí světa užíval, v městě ho měli rádi. Ale otec se přece mrzel, že nebude studiovaným pánem jako Václav.

Po letech v besedě bylo vyvěseno oznámení, že Václav Sucháček z Vichrova bude za doktora práv promován. Tázali se řezníka, nepojede-li také jako strýc do Prahy na tu slavnost.

Vymluvil se, že má mnoho práce, styděl se přiznati, že mu takové oznámení od Václava ani nebylo posláno. Ani by ho nezasluhoval, vždyť se nikdy o studenta nestaral, ani mu obědy nepopřál. Teď sám pídil, kam se Sucháček dostane, kde se usadí, a nemohl ani vlastnímu sluchu uvěřiti, slyše, že si vyvolil nedaleké město okresní, kam i Vichrov soudem patřil. Již prý mu tam rodiče najali byt, půjdou k němu, aby mu vedli domácnost, pokud se neožení. Otec jeho zanechal tkalcoviny.

»A já abych se stále dřel,« huboval řezník, nepřeje bratrovi, že nyní bude u syna na zaslouženém odpočinku.

Pověst rozhlašovala Sucháčka jako právníka obratného. Jezdil ku stáním i do jiných měst, ale každé zastupování nepřijal. Zamítl, byl-li přesvědčen, že by prohrál při, že by se zastával nějaké nešlechtnosti. Záhy se uchytil, brzo měl značnou praksi.

Najednou napadlo i řezníka, aby se uchýlil k synovci. Měl u lidí hodně peněz, bylo nutno žalovati, staré pohledávky soudně vymáhati. Ale

strýc se ostýchal jíti k synovci, žaloval místo něho notář. Než jednou vhozen mu byl na krk vážný proces, kdy musil hledati obezřetného zastupce, aby uchránil svoje jméno. Na penězích mu tak ani nezáleželo, jenom aby si firmu nepoškodil a kupce neodradil.

S těžkým srdcem vypravil se Sucháček za synovcem advokátem. Často býval v městě, vídal štítek na domě s jménem nového advokáta, ale nehlásil se. Jenom hlavou pohodil. Teď však zazvonil a pokorně čekal u dveří. Otevíral mu starší bratr, který asi zde zastával úřad domovníka; nejdříve se podívil nad tou návštěvou, ale potom vítal příchozího srdečně.

»Rád bych mluvil s Václavem — advokátem.«

»Hned ho zavolám. K čemu bys za ním chodil do kanceláře, v pokoji se to odbude.«

Řezník byl uveden do soukromého bytu advokátova, švakrová hned před něj stavěla víno a zákusky. Přišel mladý muž a podával strýci ruku.

»Tedy přece jste se jednou u mne zastavil? To je hezké. Buďte srdečně vítán!«

Řezník byl jako na jehlách, nejraději by odbyl svoje, zaplatil za poradu a šel. Ale musil dříve zodpovídati řadu otázek, jak se vede jeho rodině, co nového ve Vichrově, kdy se vrátí syn jeho od vojska, nebude-li brzo strojiti svatbu a podobně.

Posléze se dostal k pravé příčině návštěvy a vypovídal, že o něm konkurenti roztrušují zprávy, jakoby kupoval také dobytek pochybné jakosti, který stonal, ano docela i padl bez nože a sekery řeznickovy. Tím se podkopává jeho závod, ubývá odběratelů, pohana padá na jeho dům.

Mladý advokát usedl naproti strýci, dal mu několik otázek, zeptal se i důvěrně, není-li přece

na těch promluvách trochu pravdy, poradil a slíbil strýce hájiti.

»Tak co jsem dlužen za poradu?« ptal se Sucháček, ale ani nesměl vyndati velikou tobolku, byl zakřiknut, že by to bylo urážkou platiti synovci za tak nepatrnou věc.

»A zůstaneš u nás na oběd. Vidíš, bude brzo dvanáct,« zval bratr. »Nepustíme tě.«

Řezník se bránil, ale musil zůstat. Advokát ještě odešel na chvíli do kanceláře, bratři si nalili vína a povídali, jakoby vždycky mezi nimi bylo zcela jasno.

Při obědě strýc posazen na čelní místo, obsluhován, hostěn co nejšetrněji. Vrtěl sebou a vzpomínal, že kdysi Václavovi nechtěl poskytnouti oběd jako chudému studentovi. Rděl se v domnění, že snad i jiní smutnou minulost uvádějí si na pamět. Na konec byl ujištěn přátelstvím a vybidnut, aby při návštěvách města zde se zastavil a také jiné z domova poslal. Dostal slib, že navzájem přijedou k němu do Vichrova ti, kteří nemohou na své rodiště zapomenouti, třeba jim tam růže štěstí nekvetly.

Oslavován.

Do svého rodiště, do pohorského města Modlochova jel Stanislav Jetel, který však poslední dobu ku svému jménu ještě připojoval Zdobnický, dle říčky, která jeho rodištěm protékala. Stal se totiž nejenom professorem na gymnasiu, ale i spisovatelem. Počal básněmi, popisy rodného kraje; povídkami a teď napsal divadelní hru, která byla

obstojně přijata kritikou a provozována na jednom pražském předměstí.

Divadlo ono upoutalo pozornost v Modlochově poznali, že děj vzat z okolí, kus psán nářečím místním, a že by mohl býti také provozován ochotníky, kteří asi třikráte do roka obecenstvo překvapili divadlem, jehož čistý výtěžek plynu do pokladny některého národního podniku.

»Kus našeho rodáka potáhne«, mínil režisér »a nebude od nás vyžadovati poplatek práva provozovacího«.

Ochotníci hned objednali dva exempláře, roze-psali úlohy a určili červen k představení. Na cedule dali o své újmě vytisknouti, že se bude hráti za řízení samého autora, věhlasného spisovatele Stanislava Zdobnického. Teď teprve s hotovou událostí předstoupili před rodáka, aby se dostavi nebo nepřítomnost svoji telegraficky omluvil. Bude to stejně zajímavé, až po prvním jednání režisér přečte telegram nebo představí autora, jež v městě dobře znají. Jenom když se vyprodají lístky dvakráte až třikráte. O sedadla se obecenstvo mus postarati samo.

Professor Jetel se rozhodl, že se domů po-dívá. Tak mu to bude poněkud zadostiučinění za minulost, neboť k rodišti nevázaly ho jenom slastné vzpomínky. Z chudé pocházel rodiny matka jeho s košíkem na ruce chodila po okolí prodávajíc »pod rukou« rozličné zboží. Vydělnkem bylo jí tak některé sousto, které přinášela domů dětem. Stanislav denně chodil do gymnasia hodinu cesty vzdáleného, jsa tak zvaným přespolečným studentem, který mívá údělem i hlad, zimu a všelikého druhu nepohody. Bratr jeho učil se řemeslu, sestra šila. Záhy ztratili otce a matka sháněla pro děti, jak se dalo. Přinášela z vesnic

obnošený šat, kusy chleba, staré prádlo, trochu mouky.

A Stanislavovi mohlo býti zpomoženo.

Kterýsi zámožný rodák založil nadaci pro chudé studenty, jejíž udílení bylo vyhrazeno městské radě. Nejdříve modlochovští, potom i jiní z okolí mohli žádati za udělení nadace, osmdesáti zlatých ročně. Nebylo pamětníka, aby právo i na okolní přešlo, měšťané jenom svým synům užitek její přidělovali, ať byli zcela chudí nebo z prostředně zámožných rodin pocházeli.

Právě když byl Stanislav uprostřed studií, nadace ona se uprázdnila. I pospíšila matka vdova, aby obešla všechny vlivné osoby s úpěnlivou prosbou, by na jejího syna bylo pamatováno. Mladý student ku kaligraficky napsané žádosti připojil poslední vysvědčení s výborným prospěchem, ředitel gymnasia mu dal doporučení.

Chudá rodina toužebně čekala, jak to dopadne. Stanislav měl konkurenta, syna jednoho výbora, který z gymnasia přešel na reálku a ani zde valně neprosplval.

Konec konců byl, že nadaci dostal Strouhal, poněvadž se dokázalo, že otec jeho je starším usedlíkem v městě, kdežto Jetel teprve před lety se zde domovského práva domohl.

»Protekce«, kývali lidé hlavami.

Strouhal měl domek, pole a živnost sedlářskou, stál si dobře a mohl syna podporovati.

Jetel plahočil se dále, matka ho živila, později si opatřil kondice. Ukončil studia na gymnasiu a bez krejcaru se vypravil na universitu. Sehnal obědy po klášteřích, učil mladší studenty, do Modlochova na svátky chodil pěšky. Klín klínem vytloukal, mnohdy bez večere odešel na lože. Pevná jeho tělesná konstrukce všechno vydržela.

Zatím bratr jako řemeslník vzal matku k sobě, již nemohla s košíkem běhati po okolí a vésti obchod. Vedla synovi domácnost. Sestra se provdala.

Stanislav nikdy se netlačil do popředí, doma o prázdninách rád čítal a podnikal výlety do českých krajův. Již se připravoval i na druhou životní dráhu, na spisovatelství. Jeho jméno — Zdobnický — vyskytlo se tu a tam v časopisech, ale nikdo v Modlochově ani zdání neměl, kdo se za tím pseudonymem skrývá. Spíše hádali na Strouhala, který ani na reálce nic nesvedl a v Praze se chápal všeličeho.

Jetel dostal místo na gymnasiu, doma byl řídkým hostem, a teď se již netajil, že je tím Zdobnickým, tím spisovatelem. Matce přispíval, jak mohl.

Modlochovští přijali povýšení a vystupování na veřejnost svého rodáka s povděkem. Pyšnili se jím, byli naň hrdi a již vyhlíželi na jeho rodném domku místo pro desku. Bude to veliká slavnost v městě. Hostinští, obchodníci, řezníci by zasazovali desku hned, ale rozvážnější radili, aby se počkalo, jak se Jetel prosloví, po případě až zemře. Zdobnický neumíral, učil mládež a psal dále, posléze i divadelní kus vypravil na jeviště. Usmyslili si tedy měšťané jinak svého rodáka oslaviti a povolati ho, aby řídil svůj vlastní kus.

Dlouho se rozmyšlel, než svolil. Nemohl při té příležitosti nevzpomínati, jak byl odmítnut se spravedlivou žádostí o nadaci. Posud byli mnozí ve výboru, kteří kdysi rozhodovali o něm, i purkmistr podnes předsedal, i Strouhal, jenž ho připravil o podporu. A ti ho budou vítati a oslavovati. Jetelovi cosi šimralo jako dostiučinění za odkopnutí v letech minulých.

Jak předvídal, tak se i stalo. Bývalý hladovíci student shledal rodné město na svoji oslavu ozdobené prapory národních barev. Na sále, kde mělo býti divadlo, stkvělo se jeho jméno uprostřed věnce z růží a zeleného bobkového listí. Před vchodem stáli hasiči v plné parádě a městská rada s purkmistrem v čele. Kočár dovážel ho z nádraží. Sotva se mihla kolem budova, v níž se narodil. Mozdíře hřměly za potokem, od něhož přijal název Zdobnický.

Divadlo již bylo naplněno do posledního místa. Po ulicích přecházeli jenom ti, jimž určeno hlídati domov. Kočár stanul před hostincem, do něhož Stanislav dříve pro nedostatek peněz nemohl vcházeti. Strážník otevřel, ozvalo se hlučné »Sláva!« — Purkmistr vítal slovutného rodáka, kde kdo se k němu tlačil, ruku mu podával, tisknul. Již ho vedli po koberci, nové volání, tuš hudebníkův.

Autor usazen v křeslo do prostřed vážených osob, seděl na sametě, poštmistřova dcera podala mu program, jak sebou pohnul, páni se nahýbali, jakoby se ptali, čeho si přeje. Jemu věnována pozornost více než kusu, který jakž tak sehrán ochotníky ve slavnostní náladě.

Po prvním jednání musil vstoupiti na jeviště, dostal dvě palmy, ukláněl se na všechny strany, vítán byl tleskáním, kdosi i nohama dupal.

Dohráno, odbyty gratulace, také Strouhal blahopřál autorovi. Měl ještě sestoupiti do besedy a baviti se dlouho do noci. Ale Stanislav Jetel odřekl, musí prý vyhledati matku a jiné známé. Odchod jeho s bolestí přijat na vědomí, ale vyslovena naděje, že přijde do besedy příštího dne.

»Maminko!« zvolal Jetel u východu a již se objímal s drahou matkou. Byl tu i bratr a sestra.

»Stanislave, máš to slávu«, řekla dojatá stará paní.

»Slávu skalenou vzpomínkami na minulost. Tenkrát mne neznali, odkopli. Chudákovi nedali ani tolik, co dnes stál střelný prach«.

Jetelová táhla syna, aby nikdo neslyšel výčitky jeho.

»Jedině vy jste mne podporovali, živili, vy jste mně nejmilejší a nejdražší. Toto všechno byla taková komedie«, řekl Zdobnický a mávnul odmítavě pravicí.

Trhovci.

Kdyby byl v Křižanově kněz v neděli ohlašoval, kde bude v ten neb onen den v okolí výroční trh čili jarmark, velice by se osadníkům svým zavděčil. Ale nebylo ani třeba takového připomínání; v Křižanově dobře věděli o takových trzích po celém širém kraji. Vždyť pracovali téměř výhradně trhově zboží a to především o nohy lidské se starali. Byli tu četní punčocháři a obuvníci. Firem neměli na staveních; kdo hledal ševce, na pravo ho měl ob dům, na levo napořád. V těch ostatních místech se ozývaly stávky punčochářův. Doma takové množství zboží se nespotřebovalo, ani okolí nestačilo roztrhati všechnu našitou obuv, třeba byla sebe špatnější, řemeslníci musili dále, jezdili po dráze i povozech, navštěvovali německé krajiny, kde se těžce srozuměli, ale přece prodávali. Dlouho se jim smáli, že na německou otázku: »Odkud pak jste?« odpovídali: »Za šest zlatých« a na: »Zač ty hoty?« — »Z Křižanova«.

Také jezdili na hory se zvláštním zbožím, které mělo odpovídati vyšším polohám a tužším mrazům.

Před trhem v Křižanově se vstávalo hned po půlnoci, jakoby nastal den. I kupci musili otevřítí krámy, aby prodali, čeho trhovci potřebovali. Pravidelně společně si najali vůz pro krosny a truhly, sami buď šli za vozem pěšky nebo si kus cesty přisedli k nákladu. Mnohdy všechno zboží se nevešlo, pan mistr ověsil ramena i krk červenými punčochami nebo shrnovačkami. Některý pospíchal předem, aby si zajistil lepší místo v trhu a byl na ráně. Cestou zastávka byla na Kocandě, osamělé to hospodě zájezdni staršího rázu. Ráno pojedl každý housku a vypil stupičku likéru pro zahřátí. Hostinský vítal pány mistry a pravidelně se tázal: »Tak co mám uchystati na večer? Pečení?«

»Teprve vám dáme vědět, jaký bude trh,« odpovídali řemeslníci. »Mohlo by se státi, že na tu pečení ani neutržíme.«

Večeře na Kocandě řídila se dle prodeje; když tento byl slabý, páni mistři spokojili se syrečkem a sklenicí piva; prodalo-li se však hodně a byly-li kožené váčky naplněny, tu si trhovci dopřáli pečeně a větší dávky piva.

»Tedy mně vzkážete,« zajišťoval se hostinský, aby nepekl kýtu marně a nenarážel větší sud.

»Vzkážeme,« jistil nejstarší mistr. »Jak obyčejně. Večeře musí býti připravena, bychom se dlouho nezdržovali.«

Pravidelně tuto službu rychlonohého poslal konal obuvník Koláček, mladý ještě muž, šelma a jako štika mezi řemeslníky, pořadatel zábav v městě i bavitel soudruhů cestou na trhy. Obvyčejně dříve složil, kamarádi mu pomohli, uzamknul

truhlu s neprodanou obuví a vydal se na Kocandu, kde objednal večeři dle čilého nebo líného prodejce. Ani nebylo třeba dávat mu instrukce, sám prokouknul, jak se trhovcům kapsy plnily.

Kdysi nevalně se řemeslníkům vedlo, nemohli ani zavadit o krejcar, poněvadž bylo nevlídné počasí, padal sníh, na náměstí tekla žlutá kaše. Kupců se dostavilo málo a nikdo neměl chuti k obchodu. Špatná nálada panovala.

Koláček ani mnoho nevyložil, bylo by to marné. A obuvníci ho vystrčili téměř z náměstí do postranní ulice, kde byl jako zapomenut. Měl zlost. Trochu byl vinen, opozdil se a když přispěchal, lepší místa byla obsazena. Než dnes to ani ostatním nepomohlo. Dělali mu to dávno i na jiných místech, i přemýšlel, jak by oplatil.

Dnes mu nikdo nepomohl při skládání, nebylo třeba, aby objednával, maso se nebude jísti a syrečky jsou vždycky k dostání. Ale také nikomu nebylo nápadné, že Koláček nevyčkává, až trh skončí. Truhlu dal na vůz a již se nestaral o další dopravu. Nikoho nečekal, ale rovnou se pustil ke Kocandě. Pro sebe ušil boty z lepší kůže než na trhy, proto měl nohy v suchu, krk si obalil šálou a z ostra vykračoval. Kabát si nezapjal, obuvník a zapínati kabát, obě půlky vlály jako perutě prchajícího anděla.

Dostal se na Kocandu ještě před večerem.

„Tak jak?“ volal hostinský.

„Pečeně, ovšem že pečeně. Při špatném počasí obuvníkům kvete štěstí. Hodně jsme prodali, truhly máme prázdné.“

Hostinský lousknul prsty, dal rozkaz v kuchyni, aby se připravilo na padesát porcí, a začal hned hektolitr.

»Já pospíchám, jenom syreček sním a již musím domů. Ráno postonávala žena. Nevím, nebude-li u nás o jednoho člena více.«

»Dosti možné, že o dva,« žertoval hostinský.

»Chraň Bůh! Již nás je pět. Hodně přibývá jedlíků i po jednom.«

Koláček snědl syreček, kus chleba, vypil skle-nici piva a již utíkal ke Křižanovu, potutelně se usmívaje. A zase rozevřený kabát rozletoval se na obě strany.

Křižanovští řemeslníci vpadli do hostince na Kocandu. Vozy stanuly na silnici.

»Dva syrečky!« volali obuvníci a za nimi hned punčocháři posud rozhněvaní a mrzutí nad nezdařem dnešního trhu.

»Co, co, syrečky před vepřovou? Ty si dejte po pečení,« poučoval hostinský dle pravidel velkých tabulí, při nichž se podávají sýry naposledy.

»My dnes pečení nechceme, ani bychom ji nezaplatili,« odpovídali trhovci.

»Proč jste si tedy maso objednávali? Co bych s upečeným masem dělal. Kdo by to zde na samotě ode mne koupil?« lamentoval hostinský.

»A kdo objednal pečení pro nás?« opáčili trhovci. »My přece nikoho nepověřili, sem neposlali. Vždyť byl jarmark více než mizerný.«

»Nedávno odtud odešel mladý muž, ráno byl mezi vámi, jmenovati ho neumím, ale popíšu ho věrně. Měl vousy pod nosem —«

Ale trhovci jinak ho mohli vyhledati; kdo není s nimi, udělal tuto taškařici. A hledali.

»Koláček to byl. Proto tak záhy odešel. Ale počkej, darebáku! Ještě si z nás blázný udělá.«

Hostinský stál na svém, že jarmarečníci objednanou večeři musí zaplatiti, že by měl velikou škodu.

»Máme-li platiti, tedy to sníme,« rozhodli ti, jimž vůně příliš dráždila chuť. Usedli, dali se do jídla a již se na Koláčka tolik nehněvali. Vepřová lépe chutnala než proleželé syrečky, a jak se na ni znamenitě pilo —

Trhovci se rozveselili, zapomenuvše na dnešní špatné obchody. Pili na zlost. Však se jindy všechno napraví. Lidé musí choditi v botách a aspoň na zimu kupovati stávkové punčochy —

Za noci navrátili se řemeslníci do Křižanova a tak hlučně si vedli, jakoby měl každý v kapse několik stovek. Když vystřízlivěli a když spečítali útratu, vzpomněli na Koláčka a při nejbližší příležitosti se do něho pustili.

»Proč jsi objednal pečení, když ti nikdo neříkal?«

»Já myslil, že jste na náměstí hodně prodali. Mně zastrčenému do ulice vedlo se ovšem špatně,« vylouval se Koláček.

»Příště čekej, až si poručíme a neobjednávej bez našeho vědomí na náš účet.«

Koláček se jenom šibalsky usmál.

»Ale chutnalo vám?« zeptal se.

»Což o to, ale sotva jsme zaplatili útratu. Takto bychom hospodařili od desíti k pěti, a to nejde.«

Město jako město.

Nejednu potíž mělo městečko Máslovice, tak mnohý je považoval za vesnici a buď schválně nebo do opravdy se mýlil, říkáje »na návsi« místo na náměstí. A to bylo k zlosti. Na všech čtyřech stranách hlásaly tabulky, že těch sto domků jsou

městys Máslovice, tak bylo i vyznačeno na razítku, v obecním domě, kde byla spolu i trojtřídní škola. Posledně když kolem vedla lokálka, sousedé prosadili, že stanice nazývati se bude: »Město Máslovice«. Cestující hned vycítili příčinu. Někdo by totiž jeda kolem, mohl se domnívati, že má před sebou tak prostřední vesnici. Nebyl tu okresní soud, ani hejtmanský, sousedé v zimě provozovali řemeslo, v létě polařili. Vedlo se jim při tom dobře. Na každém domku byl štít s označením stavu majitelova, ale pan mistr jezdil s povozem na pole, sil, mlátil, jsa více sedlákem než řemeslníkem. Zákazníky mnohdy odbýval, že to neb ono spraví až v zimě.

Na tom, že jsou Máslovice městem, dal si nejvíce záležitosti puškař Zamrazil, od mnoha let radní čili pan rada a strážce místních lesů, totiž porostliny na dvou stráních. Zamrazila nikdo tolik nepohněval, jako když jeho rodiště pojmenoval vesnicí. Dělal tak schválně sousedé z okolí, kteří se zastavili v besedě na sklenici piva.

»Hleď«, volali tu na sebe, »naše ženy jdou právě po návsi!«

»Náves máte vy doma na vesnici«, ozval se přistárlý Zamrazil; »zde je náměstí, Komenského náměstí«.

»A tak«, omlouvali se sousedé a mrkali na sebe. Při nejbližší příležitosti nejinak se zachovali, aby se jim dostalo opravy.

Když tedy i do Máslovic síť dráhy pronikla, také Zamrazil si ustanovil podívat se do Prahy. Posud tam nebyl, ač mu odtud dcera a syn často psali, aby je navštívil.

Velmi mnozí mladí lidé, obyčejně trochu vyučení řemeslníci opouštěli domov, ve světě se doučili a v Praze se usazovali. Tak se vypravil

Zamrazil, aby navštívil i jiné město, než jsou Máslovice. Kde kdo o té jeho výpravě věděl a všichni toužebně ho čekali, nejtoužebněji v měšťanské besedě, kde se shromažďoval výkvět města, kde v jediném lokále hostům se nabízely troje noviny, dvacetihaléřový jízdní řád a hodně potrháný humoristický kalendář. Jedny noviny sem byly posílány z fary, druhé ze školy a třetí předplácela obec.

V měšťanské čtenářské besedě bylo jako středislo Máslovic, zde také čekali pana radu Zamrazilu, až se vrátí z Prahy a společnost novými zprávami ožije. Jeho místo u hlavního stolu pod zrcadlem bylo stále neobsazeno, jeho sklenice s emajlovou značkou visela na kolíku. Každý večer vzpomínáno na strážce místních lesův.

Posléze přišel, slavnostně byl uvítán, na svoje místo uveden. Na jeho zevnějšku nebylo znáti změny. Měl týž dlouhý kabát neurčité již barvy, týž pozlacený řetízek, na ruce pečetní prsten stříbrný, červenou vázanku na krku. Jenom byl ostříhán. Všechny zraky na něm toužebně spočívaly, až se napije, až si utře ústa šátkem, usměje se a bude mluvit. Vždyť byl až v Praze, která je od Máslovic tolik mil vzdálena!

»Abych pravdu řekl, město je jako město«, vážně ujal se slova Zamrazil. »Pěkná je Praha, ale také jsou pěkné Máslovice, naše město«.

Sousedům rostl hřebínek, vypínali prsa a pyšně odfukovali kouř z dýmek a doutníkův. Nedbali, že se stranou potutelně usmívají ti, kteří se tu jenom na skok zastavili.

»U nás máme sto domů, v Praze jich je trochu více, tam ty jsou vyšší, naše mají zahrádky a dvorky. Tam ty jsou nakupeny na sobě, v Máslovicích je každý domácí jako větším pánem,

má totiž kolem sebe prostranství. Kdyby na tom kopci nad naším městem byl kostel a několik domů, podobal by se dobře Vyšehradu a stráň naproti Vinohradům. Tam jsou stavení, my máme kolem stromy. Kostelů je v Praze více, ale nám stačí jeden, poněvadž je nás méně. Řeka Prahou protéká větší, než je náš potok Běla. V tomto se alespoň nikdo neutopí, jako ve Vltavě. Náměstí máme jako v Praze, naše je travou porostlé, pražské tvrdé kamenné. Otláčil jsem si na něm nohy. Po těch výkladech a krámech beztoho nic není, svádějí k utrácení a naši kočové by každou chvíli do nich vjeli. Jak povídám, pěkná Praha, ale mně se líbí také v Máslovicích, ano mnohem lépe. Zde nikoho nepřejede elektrika a člověk nemusí koukati na pravo a na levo, aby se neocitnul pod ochraným rámem s rozdrcenými údy. A toho hluku, pískání, zvonění! Zde máme svatý pokoj. Již jsem rád doma, v našem městě.

Měšťané hrdě naslouchali, ale přece se jim zdálo, že soused jejich nadsazuje.

Nedostávalo se purkmistrovi velkého města takové pocty, jako panu radnímu v Máslovicích, když se vyšel podívat do obecních lesů, na stráně, na nichž mohl státi Vyšehrad a Vinohrady, a již by to bylo jako Praha. Kde kdo ho pozdravoval, před ním smekal, máslovická omladina ruče vyháněla z porostlin kozy a husy, babky nechaly ulamování suchých větví a uhýbaly stranou. Vážně kráčet strážce lesů, vykonal svoji obhlídku za dva metry otýpek ročně. Kmeny se posud v lesích káceti nemohly. Vystoupil na nejvyšší bod, rozhlédl se kolem a sám k sobě pronesl: »Opravdu, naše město je krásné. Teď se mně mnohem více líbí, co jsem se z té Prahy vrátil. Taková malebnost, dům, zahrada, chlív, kolna, pole. Ty

střechy sedí v té zeleni jako v pěkném rámci. A ten klid, to ticho . . .«

V Máslovicích opravdu panoval pokoj, když měšťané pracovali na svých polích, a před každým stavením líně ležel strážce domu pes.

Zamrazil hrdě se vracel domů bez obavy, že přijde k úrazu a bude zajet. Zde bylo slyšeti každého kočího půl hodiny cesty, jak práskal bičem a jak chrastěl vůz po hrbolaté cestě.

»Jenom ještě nám schází děkanství,« promlouval pan rada ve schůzi obecního výboru. Fara je na každé vesnici. Musíme zažádati za děkanství. To se dobře dělá, máme-li pana děkana ve svém středu.«

Měšťané souhlasili jednomyslně.

»Ale, pane Zamrazilu,« ozval se kdosi, »v Praze, k níž naše město často přirovnáváte, jsou jenom fary.«

»Budou tedy Máslovice nad Prahu,« klidně odpověděl rada a myslel to doopravdy.

V pohorském městysi jsou lidé spokojeni a šťastni. Mají nádraží »město Máslovice«, aby se nikdo nemýlil, radnici a školu v jednom domě, děkanství, a kdyby na okolních vrších byly domy, hned by tu byla jako malá Praha. Ale to Zamrazilovi nevadí, aby obě města srovnával a Máslovice nad Prahu oceňoval.

Přiživníci.

Jakoby si řekli, tak pojednou byli pohromadě žlzniví kumpáni. kteří nejraději pili na cizí řád. Ob čas taková kavka se vyskytla v hostinci, buď že kdosi zapíjel světobol, vyhazoval lehce vydě-

lané nebo zděděné peníze, pil na zlost nebo zvítězila u něho špatná stránka. Aby mu nebylo smutno, aby byl dříve s penízem hotov, oblehli ho příživníci, kteří mu pomohli, bavili ho a posléze opustili, když byl účet hostinského uzavřen.

Za městem Ulehlem klapal mlýn otce Bezstarosty, který tu dobře hospodařil. Sám polařil, mlýn řídil svobodný jeho bratr Oldřich, který dvakráte do roka měl svůj den, když totiž dostal úroky z peněz, které měl jako podíl otcovský na mlýně. Bratr ho živil, šatil, peníze mu dal za čas, a tu Oldřich zapadl do nejbližší hospody, kde utrácel, až neměl krejcaru.

»Bezstarosta slaví křtiny«, s úsměvem nadhazovali sousedé, slyšíce hřmot, zpěv, řinčení sklenicemi. A hned se hrnuli kamarádi: krejčí, jemuž často hořela nit, obecní lampář a spolu dekoratér sálu, ponocný v zimě a hlídač pozemků v letě, a jiní. Ti byli jako kmotři při těch křtinách, jež Oldřich tak hlučně slavil.

Nejvíce se veselil Bezstarosta, vybízel k pití, ač toho nebylo třeba, předzpěvoval, rozkládal rukama a poroučel. Příživníci ho obsluhovali, ještě doběhli pro toho, který právě o této slavnosti nevěděl, ochotně podávali sirky, když hostiteli doutník vyhasnul, což se každé chvíle opakovalo.

»A jaké jméno dáme tomu dítěti?« zvolal lampář.

»Nevíme ani, zdaž to chlapec nebo děvče«, mínil krejčí.

»Chlapec, rozhodně chlapec«, jistil ponocný. »Loni jsme oslavovali žábu jenom jeden den, chlapce-erbovníka musíme zapíjeti déle«.

S tím všichni souhlasili, notně se napili a zazvonili prázdnými litry.

»Když kluk, ať se jmenuje — Ludvík«, provolal lampář.

»Ať žije Ludvík!« provolali všichni a již od-fukovali bílou pěnu. Také mlynář si tuknul a slávu provolal.

»A kdyby to byla holka, ať se zove Hedvika«, doplňoval polní hlídač.

»Ať žije Hedvika! To jméno srdce proniká!« křičeli příživníci. Ale mlynář se nepřipojil, jemu jakoby plecháč vypadl z ruky, sesmutněl, přejel čelo rukou a za malou chvíli volal na hostin-ského: »Platit!«

»Co, co?« divili se přítomní. »Proč dnes tak brzo? Vždyť není ještě po křtinách.«

Ale Bezstarosta se nedal zdržeti, účtoval s hostinským. Tentokráte neutratil ani polovice úroků, jindy se vracel domů bez haléře.

Nepromluviv, nasadil si pomoučenou čapku na hlavu a bral se k mlýnu Korečnicku podél říčky, která se mezi stráněmi vinula.

»Tys tomu dal — připomínati Oldřichovi Hedviku!« hněvně se obrátili na ponocného a hlí-dače úrody přítomní hosté, kteří pojednou zůstali na suchu. »Což se nepamatuješ, že se tak jme-novala Oldřichova milá holka?«

Pozdě se ponocný rozpomínal. Skutečně, bylo tomu tak, Bezstarosta před dvaceti roky zamiloval si nejhezčí dívku v městě, Hedviku kupcovu a často chodil sem, aby se s ní setkal a pobavil. Měl dva tisíce peněz po rodičích, chtěl si kdesi na potoce koupiti menší mlýn, do něhož by uvedl mladou žínku. Bez pomoci by ji rodiče nepustili, ač se jim valně nevedlo.

Hedvika se držela Oldřicha, dokud neměla jiného, přijímala jeho lichocení, ale nesměl se nikdy v městě ukázati umoučený. Procházela se

s ním po náměstí, tančila s ním na sále, přijímala dárky. Ale v Ulehle se pojednou objevil úředník od finanční stráže a ten Oldřichovi nevěstu přebral. Nebylo k tomu třeba námah, Hedvika ochotně se přidržela úředníka v uniformě. Bezstarosta byl odmítnut. Počínal si jako šílený a dal se do utrácení. Byl by všechno rozmrhal, kdyby bratr ho nedal rychle prohlásiti za marnotratníka. Tak učinil konec jeho řádění.

Hedvika se provdala a muže následovala na jiné místo. Oldřich zůstal u bratra jako stárek. Neženil se, sestaral, znamenitě mlel, jako ovečka se choval, a jenom asi dvakráte to za rok naň přišlo, když dostal úrok a slavil křtiny. Nikdo mu neodporoval, peníze byly jeho, na kapitál nesměl sáhnouti. Příživníky měl vždycky, platil za ně, sám tolik neutratil jak oni. Až dnes, tou vzpomínkou na Hedviku, tak zůstali bez dobrodince.

Co naplat, peněz nebylo, dopili a brali se z hospody. Lampář vzal řebříček, aby rozsvítil pět luceren, ponocný usedl před některým domem na lavičku, aby klímal, krejčí smutně šel domu k četné rodině a zlé ženě, která mu mnohdy lenost vyčítala. Společnost se rozešla. Nutno čekati, až se bude kdesi pít litkup, až jiná kavka sedne na lep a pustí chlup také na uhasení žízň jiných. Bezstarosta tentokráte se nevrátí.

Olšinami vedle potoka kráčel Oldřich Bezstarosta. Stokráte, ano tisíckrátě tudy se bral, aby vytáhl nebo spustil stavidla u rybníka, nikdy však nebyl v takovém duševním rozpoložení, jako dnes. Minulost stavěla se mu před oči, ten život nepochopený a zmařený. Přiznával se, že si měl jinak počínati, jinak se zařídit. Čeho docílil tím vzdorem, tím straněním se lidí a zase těmi vý-

střelky? Pro posměch byl. Za marnotratníka ho vyhlásili. A čeho užil, když pojednou všechno utratil s těmi příživníky?

Divné myšlenky kmitaly hlavou čtyřicetiletého muže silných plecí, zachmuřeného obličeje, hlubokých očí. V šeru večerním mihal se jeho bělavý šat i čapka téže barvy. Kráčel stezkou po stráni, pod ním bublal potok zakrytý olšovím. Tu a tam byla tuň dosti hluboká. Oldřich o nich věděl, vždyť zde chytával ryby a raky. Teď se mu zdálo, aby do některé té prohlubně skočil a tak ukončil bezúčelný svůj život. Chodíval tudy, když se vracel ze křtin, když byl napilý, dnes měl v hlavě jasno. Noha mu sklouzala po kamení, musil se tu a tam zachytiti křoví.

Ale přemohl se, překonal pokušení a hlavou pohodil. Již měl před sebou mlýn, sestoupil na širší pohodlnou stezku, slyšel klepání. To mlel bratr v domnění, že se Oldřich nevrátí, pokud všechno neutratí. Bylo slyšeti na vantrokách křik dětský. Jistě shromáždila se tam celá rodina mlynářova, jak bylo v letě obyčejem. Oldřich tu nadělal laviček, vantroka přikryl prkny, aby nikdo nespádl do vody. Mlynář měl četnou rodinu, sedm dětí, všechny lnuly ke strýci zvláštní oddaností. Vždyť se kolem něho ve mlýnici batolily od mladosti, Oldřich jim vyřezával mlýnky na vodu a vítr a jinými hračkami je zaopatřoval. Chlapci chodili s ním k vodě, děvčata mu nosila na šalandu polní květiny.

Oldřichovi se ty děti nyní zdály tím bližší a milejší. Již ho viděly a rozběhly se k němu.

»Strýčku, strýčku!« volaly radostně.

Oldřicha cosi napadlo. Postavil děti do řady a vyndával koruny, které rozděloval. »Tu máš

na šaty, na botky, na školní potřeby, na dráhu, až pojedíš do Prahy — «

Strejček rozdál všechny peníze, které chtěl promarniti s příživníky v hospodě. A tak mu bylo blaze, tak lehce u srdce, tolik mile se usmíval. Již věděl, komu se věnovati, aby netrávil zbytek budoucího života bezúčelně.

Patricij.

Kde kdo v Lošanech s úctou hleděl na starý dům v postranní ulici, nejstarší to části města. Dům ten měl vysoký podjezd, nad prostranným vjezdem štukové i kamenné ozdoby. Žlaby u střechy končily tlamami nestvůr a nad komíny seděly jako kukanky. Starobylý to byl dům, stěny jeho zelenaly, střecha černala. Tu a tam kus omítky otlučen. Také v oknech byly tabule ne celé. Vyčníval do ulice přední frontou, ostatní stěny topily se v zahradě plné zeleně, vysokým plotem ohražené. Zeď ta ještě více potřebovala oprav a místy se hodně nížila. Ještě že ořeší vystupovalo nad okraj a tvořilo druhou živou hradbu. Zahrada táhla se celou délkou ulice. Bylo tu mnoho košatých stromův ovocných i divokých, pod nimiž se zelenala tráva i bujela na záhoncích zelenina. Pod okny domu pestřil se koberec květinový.

Dům ten, vůbec zvaný patricijův, měl vzhled malého sídla hradního. Stále byl uzavřen, vrata do zahrady se ani nikdy neotevírala, okna zastřena, všudy mrtvé ticho. Kus minulosti.

A přece měšťané se zbožnou úctou chodili kolem, pohlíželi na zevní okrasy i ty staré tuje,

vyčnívající přes hradbu. Nikdo si nedovolil hubovati, že se tu a tam hradba provalila do ulice, nikdo neláteřil, sklouznul-li na neposypaných kamenech. I ta zvětšelá facada se jim líbila. Ukázal-li se majitel u okna, hned byly smeknuty klobouky; vyšel-li ven, hlavy se tlačily v skleněných tabulkách.

»Pan Diviš, náš patricij — «

Nikdo nevěděl a nerozhodoval, je-li Diviš z modré krve, má-li predikát a zdaž nade dveřmi panský znak nebo jenom ornament; ale přece každý nazýval Divíše pánem na Lošanech nebo z Lošan. Nebyl-li rytířem — baronem, byl ze staré městské patricijské rodiny, pocházel z patricijského rodu, který se těšil v městě takové úctě, jako šlechtic s řadou předkův a erbem na každém taliři. A takových rodin bývalo v Lošanech i jinde více, však vymřely, smísily se, zanikly. Ale zde zůstal pan Diviš, nyní již stařec, svobodný mládenec, bývalý důstojník, teď jako ve výslužbě. Několik desetiletí obýval v tom rodném domě, užíval skromné pense, byl chloubou města a jaksi protiváhou okolním šlechticům, kteří s vysoká hleděli na měšťany. Ale ti hned nadhodili:

»Náš Diviš z Lošan, náš patricij — «

A když byl svátek sv. Paulina, purkmistr s výbory — všichni v černém šatě, s bílými rukavicemi, vymytí a vymydlení brali se do ulice Nekázanky, aby blahopřáli panu Divišovi jménem celého města.

Přijal je starý sluha v ošumělé livreji, s oholenou tváří a sčesaným vlasem, jediný Divišův společník Martin, jež si přivedl od vojska, když po tetě převzal tuto usedlost. Dříve tu byla ještě kuchařka, zahradník, ale k vůli úsporám tito propuštění. Martin potom všechno sám vykonával

v kuchyni, v zahradě i v pánově pokoji. Jindy chodil v režném šatě, ale o zvláštních dnech navlékl uniformu, která byla vlastně zbytkem důstojnického šatu vojenského. Tak i o svátku, kdy se dostavovali gratulanti, vystupující po vyšlapaných schodech, po děravých kobercích do prvního poschodí.

Obřadně byli uvedeni, klobouky zanechali na chodbě a již stáli tvář v tvář starému pánovi Paulinu Diviši z Lošan, městskému šlechtici, patricijovi. Byl vysoký, obličej pergamenového, bělovlasý, volný měl šat kostkovaný, pečlivě vykartáčovaný, na rukávech lesklý, dosti mrštně vstal od psacího stolku, na němž ležely zažloutlé listiny, radostně tiskl ruce pánům a přijímal od nich gratulace ke svému svátku, jež bude brzo slaviti po sedmdesáté.

»Děkuji, že jste si na mne vzpomněli«, řekl pan Diviš a již bílá jeho ruka tiskla zvonek. Mohl jenom zavolati, ale bylo nutno zvoniti pro větší efekt.

Přišel Martin, zasalutoval a hned se tázal, čeho milostpán nadporučík poroučí.

»Něco pro občerstvení, víno nebo likér — «

Martin donesl likér, ořechovku, kterou sám vyráběl, ve sklepě bylo vína pramálo, také na talířích jahody, jež poskytovala zahrada.

Páni takto byli uctěni před rokem i před deseti lety, ale přijímali všechno s největším povděkem. Věděli, že tu není nadbytek a odvážili se časem poslati patricijovi pomazánku. Teď stříbrnými lžičkami jedli jahody a srkali hustou, jistě dva roky starou ořechovku. Uctivě naslouchali, co Diviš vykládal, a jenom tak po očku podívali se po starých skříních, zčernalých obrazech, po lustru bez svíček, po krbu, u něhož stála

malá železná kamínka, kde Diviš ohříval v zimě prochladlé údy a sluha vařil čaj z jahodového i z jiného listí, jež sbíral a sušil. Jindy tu ohříval párky pro bohatou hostinu. Všechno tu páchlo starobou, na každém předmětu jakoby několik století spočívalo.

Páni vyslechli nějakou příhodu ze života Divišova a poroučeli se. Ustupovali jiným, neboť toho dne si ve smutném domě mnozí podávali dvěře. Přišel děkan, předsedové spolků, vážení i zámožní občané, majitelé dvorců z okolí. A všichni byli pohostěni jahodami a ořechovkou.

Jinak styky Divišovy s měšťany nebyly časté. Patricij procházel se ve své zahradě, kde tu a tam přiložil ruku k dílu. Martin ryl, uhrabával, sázel, stromy štěpil, ovoce česal. Toto kupoval sadař, ale i mnohý koš revízu, malin a jahod se odtud odprodal. Polovina města chodila sem pro satbu, kterou Martin pěstoval pod okny. Také zelenina vynášena do trhu.

Zahrada ta byla hlavním pramenem výživy obou těch mužův. Suché větve poskytovaly palivo. Ale všechno odprodej dál se nenápadně, jakoby Diviš o tom ani nevěděl. Ten jenom posílal ze zahrady dárky těm, kteří také naň pamatovali.

Měšťané dobře věděli, jak patricij vyměřuje záhonky, jak sází i pleje, jak s Martinem pilu tahá, listí hrabe a odnáší, ale stavěli se, jakoby ničeho nepozorovali. Před jejich zrakem se Diviš pouze v parku procházel a drahé doutníky kouřil.

V neděli chodil patricij do kostela na hrubou, sedal v první lavici ozdobené řezbami, na níž plechový štítek oznamoval, že náleží rodu Divišů z Lošan. Kdysi teta Paulinova zde sedávala se svojí společnicí, která jinak byla služkou a kucharkou. Ta paní posloužila mnohým dětem v mě-

stě jako kmotra při křtu a biřmování. Také Paulin byl zván, ale odmítl s výmluvou, že jeho vojenský stav nepřipouští takového sbližování s civilisty. Paulin našel usedlost již hodně zadluženou a zjistil, že by nemohl dávatí hodně do vínku, jak by stav jeho vyžadoval. Proto odřekl jednou pro vždy.

Po kostele šel do vinárny, kde usedl na hodinku mezi nejpřednější měšťany. Pil jedinou sklenici, každý řezník si mohl více dopřátí. Před polednem odcházel do Nekázanky a nedal se celý týden viděti, leč byl-li pohřeb, odbývala-li se svatba. Všudy byl zván, ale šel pouze do kostela. Když doprovodil mrtvolu až na hřbitov, slušelo by se, aby zpět jel kočárem, ale Diviš měl pouze prázdnou stáj, kde Martin ukládal zeleninu.

Jinak všechno obstarával sluha. Denně vyšel s notným košem na koupi, ale třetiny nenaplnil. Koupil malý kousek masa od řezníka, na jehož otázku, proč tak málo kupuje, odpovídal, že je pán jeho vegetariánem a raději má zeleninu. Všudy v krámech se divili těm skrovným objednávkám, ale později přivykli. Jenom když se mohli pochlubiti, že od nich odebírá patricij. Diviš dlouho nepotřeboval obuvníka a krejčího, Martin oznamoval, že pán jeho má zásobu, ač sám mnohdy vzal jehlu a látoval na sebe i na Divíše. Ani nábytek se neřídil, málo kdy jenom nový hrnec putoval do vzácného domu. I věnec o dušičkách na hrob Divišů z Lošan byl z květin ze zahrady, a placeno pouze od práce.

Paulinova teta vždycky strojila dětem vánoční stromek. Dělo se tak na sousedních zámcích, Divišová aspoň tak se chtěla zámožným sousedům rovnati. Pravidelně sama všechno za rok ušila,

upletla, k tomu přidala ovoce, cukroví, jež upekla, a dary byly hotovy.

Také synovec zůstal v tomto ohledu věren rodinným tradicím, ale již jenom ovocem poděloval. A přece kde které dítě sem přicházelo. Z této zahrady se každému zdálo jablko červenější, ořech větší a švestka sladší. A právě Martin dovedl zachovati trochu švestek do vánoc i déle. Ty byly na dary.

Děti zazpívaly, řadou dostávaly hodně ovoce i ořechů, zimních hrušek i po několika švestkách. Diviš si pro tu slavnost ovoce na podzim vymínil.

Zahrada hlavně živila ty dva staré lidi, denně odtud byla zelenina na stole, odpadků se dostávalo králíkům, tady sázeny brambory, zaset mák, ječmen pro drůbež, již Martin pěstoval. Zelenina se odprodala i uložila do sklepa. Na paběrek ořechů pozvána mládež. Za to sbírala zase housenky a jinak pomáhala. Také víno tu bylo.

V zimě Martin proházel aspoň jednu stezičku, kudy se pán jeho procházel. Pouze na kácení uschlého kmene povolán někdo na pomoc.

Při národních slavnostech, při svěcení školy, při zatloukání hřebů do praporů, při jakémkoliv veřejném vystupování nesměl scházeti patricij Paulin Diviš z Lošan. Třeba přišel v ošumělém šatě, vyšlapaných botách, třeba na něm bylo znáti zastíranou chudobu, jenom když tu byl a jméno slavně bylo předčítáno. I truchlíci pozůstali byli rádi, mohli-li mu děkovati v novinách, že se zúčastnil pohřbu jejich drahého zesnulého.

A měšťané neopomenuli přidati, že takových předáků dříve v městě více sídlilo, že i šlechtici tu měli své domy. Jak to vypadá s jeho majetkovými poměry, nikdo se nestaral. Pan Diviš ne-

zůstával nikomu dlužen, a když nebylo, velice se uskrovnil. Jenom na venek vystupoval.

Než posléze ani do kostela se nedostavoval, což vzbudilo úžas. Kde kdo se ptal, co mu schází, až prolétla zpráva, že churaví. Purkmistr mu poslal městského lékaře a ten přinesl zprávu do besedy, že Diviš churaví marasmem, že dokonává.

Celé město bralo účast na nemoci Divišově. Martin byl všudy zastavován a dotazován, jak se milostpánovi vede, jak spal, jakou chuť má k jídlu a podobně.

Starý sluha odpovídal se slzami v očích, že je zle, pán jeho že nikdy nezastonal, nyní že mu sil valem ubývá. Zamlčel, že není peněz na léky, silné víno a masité pokrmy.

Po týdnů zašelestil černý prapor nad starým domem a zazněl zvon na kostele. Od úst k ústům letělo, že zemřel Diviš z Lošan. I do novin se ta zpráva dostala. Také na jiných střechách se rozvlnily černé prapory a město odělo se do smutku.

Než bylo jednáno o pohřeb, došli dva páni, prohlásili, že jsou úředníky od banky, u níž si Divišové vypůjčovali, ukázali listiny od soudu a hned všechno zabavovali. Ani prý nebude kryt dluh, i když se prodá zlato a stříbro, nábytek, dům i zahrada.

Martin o tom věděl a neodporoval. Jenom došel k purkmistrovi, jemuž vyložil hrozné postavení, jak slušně vypravit pohřeb městského patricija. Na rychlo svolán výbor a v něm usneseno pochovati Divíše na obecní útraty.

»Byl jako naším šlechticem, ovšem schudlým. Vždycky jsme se jím chlubili, dostalo by se nám posměchu i pohany, kdybychom připustili, aby byl jako žebrák pochován.«

Na hřbitově odvalen mechem pokrytý kámen, kde bývali Divišové pohřbíváni do rodinné hrobky, zúčastnily se všechny spolky, děkan s oběma kaplany, zpěvácký spolek zpíval, celé město putovalo do Nekázanky, odkud vynášena rakev s patricijem. A ten dům zdál se býti ještě smutnější, ty stromy, přesahující přes hradbu, ještě starší. Na všem spočíval ráz starobylosti.

Lošanští měšťané slušně pochovali pana Diviše, zapadl za ním kámen, na němž již nikdo nepřipsal jméno jeho. Zůstal tu Martin osamocený, poskytnuto mu místo v městském chudobinci.

S domem Divišovým dály se proměny, byl otlučen, opraven a záhy ztratil svůj ráz. Padly ornamenty a i ten znak nade dveřmi sražen. Zahrada dílem rozparcelována na místa stavební, dílem zakoupena od města za park, aby zachráněny byly ty staré stromy.

Chodil sem nejčastěji Martin a ochraňoval park před škůdci. Jenom někdy natrhal květin a listí, aby upletl věnec, který zanesl na hřbitov, aby ozdobil hrob svého bývalého pána, na nějž stále pamatoval.

Žebráci.

V Počotově se dály rozličné reformy od té doby, co Kostlivý — poroučel. Nebyl starostou, ani radním, ale obyčejně celý výbor překřičel. Měl na náměstí »pekařství a krupařství«, jak svoji firmu označoval. Z jeho podnětu nosili psi známky, strážník v plné uniformě musil v neděli státi na náměstí, domy byly opatřeny nápisy

orientačními, bydlí-li kde hasič nebo trubač, a jiné novoty zavedeny.

Kostlivý měl velikou zlost, když na cinknutí zvonku u dveří vešel s líbeznou tváří do krámu, aby uvítal nějakého zákazníka, a uviděl žebráka, který místo objednávky spustil: »S ponížeností prosím o svatou almužnu . . .« A opakovalo se to několikrát za den. Přišli domácí, zastavili se cizí, kolem krámu vedla císařská silnice, na níž se vždycky vyskytnul nějaký potřebný člověk.

Pekař a krupař změnil tvář a na cizího spustil hrubou střelbou. Již dávno dal návrh, aby se na konci ulic vyvěsily tabulky, že se zde žebrota přísně zapovídá, ale nikdo toho nedbal. Ani strážník nezaháněl žebráků, poněvadž v letě byl polním hlídačem, s večerem rozsvěcoval dvacet luceren a jindy starostovi upravoval zahrady.

»Tomu se musí učiniti konec«, hučel pro sebe Kostlivý a hned formoval návrh, který by dal při nejbližším zasedání. Ovšem musil počkat, v Početově nebyli tak spěšní ku svolávání schůzí, ale přece se dočkal, a že to zařízení nic nestálo, bylo přijato jednomyslně. Tabulky o zápovědi žebroty přemalovány, cizím zcela přísně zapověděno žebrání a domácí jenom v pátek smějí obcházeti stavení a to společně.

»A ti dva flašinetáři také mají hráti pojednou?« ozval se kdosi.

To bylo na pováženou pro čivy sousedův, i dán sprostředkovací návrh, ti že mohou choditi odděleně, ale také jenom v pátek.

Strážník to vyhubnoval a sotva obešel, městečko, u krupaře zazněl zvonek. Kostlivý smekl čepičku a pospíchal do krámu.

»S ponížeností prosí chudý vandrovní — «
Pekař si podepřel masité boky.

»Clověče, co si to dovolujete? Nečetl jste tabulky? Neslyšel jste vyhlášku? Zavřítí vás dám okamžitě.«

»No, no, pantatínku, nebude tak zle«, bránil se pocestný. »Nechcete-li mně nic dátí, tak to řekněte a je po všem.«

»Tak proč otevíráte, proč mne zvonkem voláte do krámu? Jděte do stravovny.«

Na obou stranách se vystřídalo několik prudkých slov a výpovědí.

Domáci žebráci vyšli v pátek. Shromažďovali se v kostele a brali se potom smutnou cestou od fary. Po mši sv. počkali si na kněze, první oznámil počet žadatelův, a farář odpočítal almužnu za sebe a kaplana. Tak se střídali.

Smutný bral se průvod ulicemi, napřed špitálníci, za nimi ostatní žebráci, mnohdy dosti hašteřiví a nepřející, zvláště byl-li kdo více obdarován. Napřed šli muži s kabelami na ramenou, ale nejraději brali peníze, za něž si mohli koupiti nejenom pokrm, ale i ostrý nápoj. Podál belhaly se ženy, choré na chůzi zůstávaly hodně vzadu.

Z počátku všichni hubovali na ten pořádek, aby celý den chodili a se unavovali, potom měli prázdnou. Některý nepočítal, almužnu utratil a pak strádal. Jiní vycházeli na venek do vesnic. Také pozorovali, že se jim tolik na darech nedostává, že mají újmu. Ovšem že věděli o původci návrhu a zlým vzpomínali pekaře Kostlivého, navrhovatele. A málo náviděný ten muž jako schválně čekal a vyhlížel před krámem, až průvod chudáků půjde kolem, až zastaví před jeho domem a zaprosí společně. Obyčejně požádali ti přední, ostatní jenom k tomu bručeli. Pekaři jakoby to činilo potěšení. Viděl, jak jeho návrhy se uplatňují, jak

město poslouchá, co on poroučí. Spokojeně se usmíval a ten průvod před sebou jakoby nechával defilovati. Ovšem smutná to byla pocta, místo zbraní hole a berly, místo odznakův obvazy na jednotlivých údech.

Kostlivý zahajoval se žebráky rozmluvy, aby je pozdržel, ptal se na jména, ač je dobře znal, vyzvídal o poměrech, otazoval se na páteční příjmy.

Předák odpovídal za všechny, nejdříve uctivě, ale když známa byla pekařova almužna, dosti stručně a řízně.

»Nezdržujou nás, musíme celé město obejít, nemůžeme tak dlouho před každým domem státí.«

»No, no«, bručel Kostlivý a sáhl do kapsy u vesty, kde měl připravené peníze. Dával je tam celý týden pro žebráky. Byly to haléře, nejmenší mince.

»Je nás osmnáct«, oznamoval předák v naději, že peníze dostane pro všechny, ale nedostal, Kostlivý každému haléř podal čekaje, že mu bude za ten dar políbena ruka. Jenom jedna stařena tak udělala a byla — pochválena. Zbytek haléřů vklouznul do kapsy na příští pátek.

Žebráci hubovali, taková almužna a tolik s ní cerátů, jakoby každý dostal po desetníku. Nikde tak málo nedostávali. Aspoň dvouhaléřem byli poděleni a to u méně majetných. Kostlivý byl boháč a lakomec. Jeho zásadou bylo: Kdo šetří, má za tři.

Nespokojenost žebráků rostla. Byli tu jako před celým městem vystaveni a mnohý se za to styděl, že musí prosit o skývu chleba. Stala se úmluva, zjednán souhlas, předák řečnil a všichni jevíli spokojenost.

V pátek sešli se v kostele, toho dne přijali almužnu z rukou kaplanových najednou a kráčeli

ulicemi k náměstí. Kostlivý již čekal na prahu domu, vypínal bříško, ruce měl v kapsách a pohrával si zlatníky. To měl v obyčeji. Sledoval zrakem žebráky, jak sbírali almužny. Šlo to dosti rychle, lidé dávali peníze přednímu, slyšíce, jaký počet se sešel. To Kostlivý tak neudělá, jemu musí každý zvláště děkovati. To tak, vždyť to není daň, kterou platí úřadu, ale milodar —

Žebráci šli v řadě, přední pozdravil, ostatní k tomu hučeli, ale nikdo se před domem pekařovým nezastavil. Brali se dále k sousednímu stavení, jakoby neviděli krám plný pečiva, mouky a vařiva.

Kostlivý zrudnul v obličeji, červeň se mu rozlila i po krku, hned ani nevěděl, co to znamená, koukal udiveně, ale potom pohodil hlavou řka: »Holoto!« Byl předmětem posměchu, sousedé dobře pozorovali počínání žebráků, jak se vyhnuli, jak stávkovali. A pověst o tom letěla městem. Ale žebráci také pověděli, proč to učinili, co zde dostávali, jak byli zdržováni a měli ruku líbatí za haléř. Dáno jim za pravdu, pyšnému pekaři přáno to ponížení.

Kostlivý hned vymýšlel návrh do schůze proti žebrákům, ale ještě více je omeziti nemohl leda, že by je obec sama živiti chtěla, k čemuž však nebylo naděje.

Mluvalo se mnoho o tom, jak žebráci pekaře vyplatili, jak se mu stávkou pomstili. A dělali to několik pátkův, až paní Kostlivá jim sama přišla vstříc a tázala se: »Kolik je vás?«

»Pěťadvacet, milostpaní«, odpovídal předák.

»Tak zde máte korunu a rozdělte se«.

Stařena chtěla políbiti ruku paní Kostlivé, ale ta rychle odešla do krámu, kde muž zlostně přehazoval bílé pečivo, hubuje na tu holotu.

Pošta.

Ještě klidně spali obyvatelé města Okrojic, když po náměstí drkotal se veliký vůz, tažený párem koní, s mnohými bedničkami u vrchu, tak zvaným magacínem v zadu a s nějakým pasažerem uvnitř. Vyjžděla to pošta do Venešova, tři hodiny cesty vzdáleného. Asi u dvou stavení se zastavila, postilion měl dodávky, které neprošly rukama poštmistra Hubáčka, ale šly na slepo, tak jako ten onen pasažer, který teprve za městem vskočil do vozu. Zde pravidelně lidé dospávali, některý si vsedl do pošty před hodinou, nevěděl, kdy se zapřahalo a vyjždělo. Jenom když se dostal do kouta a v zimě ulovil nějakou deku, která se tu vždycky povalovala. Pošta vyjela ke třetí hodině, v pět byla u vlaku, potom čekala na vlaky od Prahy a k jedenácté se vrátila, když se nestalo neštěstí. Psík pobíhal a štěkal po střeše, hlídaje, aby zloději neotevřeli magacín, v němž byla denní pošta, menší balíčky a peněžité zásilky. Schránka ta byla zamčena, železem přepažena, ale věřme zlodějům, když i lesem se musilo projížděti.

Postilion Bartoš vypravoval bezpočtukrátě pasažerům o svých dobrodružstvích, kolikrátě ujel, jak se mu časem něco ztratilo, jak se bránil bičem i revolverem. Ten měl u sebe a sahal po něm, když do lesa vjížděl. Než pasažeri se chystali k obraně, a obchodníci, kteří jeli na trhy a měli u sebe větší zásobu peněz, aspoň v lese nespali a sahal pod kabát pro zbraň.

Cestou minuli dvě dědiny, tu a tam byla menší zastávka, časem také v hostinci na samotě, kde se dal i vůz případně opravit. Ostatně Bartoš zastavil a počkal dle přání. Co zameškal, dalo se

nahradit, a ne-li, také nebylo zmeškáno. Zvláště na cestě zpáteční nepospíchal. A k čemu také? Aspoň nemusí tak brzo na pole. Pošt mistr měl spolu hospodářství a užíval koní nejenom k poště, ale i k orání. Okrojice jednou denně měly spojení s dráhou, odpoledne by odpočívali koně i jejich řidič.

Zpáteční cesta byla veselejší. I ti koníci radostně klusali v naději, že se jim dostane obroku. Pošta vezla noviny, obchodníkům zboží, Bartoš měl na kozlíku objednávky na vlastní vrub, na opelichaných sedadlech seděl některý pasažer a cestou přiskákali jiní za mimořádnou odměnu postilionovi. Kdo chtěl jeti do Okrojice, ten si to dvakrát dobře rozmyslil, ta návštěva vyžadovala dva dni času. Proto místní obchodníci mnoho agentů do roka neviděli.

Bartoš obstaral cestou menší nákupy, do kopce jda pěšky, koním nadlehčoval, před městem v letě natrhal pro kanáry na panketech jitrocel, v hostinci vypil sklenici piva a ve vesnicích zatloukal. V tom se vyznal a na troubení si zakládal.

»Jede, jede poštovský panáček,
jede, jede poštovský pán«.

V Okrajicích mu to zakazovali, v noci nesměl troubiti vůbec, ale ve dne ho nikdo nezdržel. To musí každý zvědět, že je zde pošta, na níž tak mnozí čekali.

Pošt mistr Hubáček mnohdy se vyšel podívat mezi dvěře. Na nose měl brejle, za uchem péro a vyhlížel do ulice, kudy se měla pošta přikolébati. Již tu stál posel městský a z panského dvora, oba měli veliké černé tašky, dva pensisté netrpělivě čekali na noviny, ze školy tu byl posel a několik lidí čekalo z vesnic. Přišli do města a

zastavili se na poště. Jindy byl čekán ten, jenž se vypravil opět za čas do Prahy, na svátky očekávání studenti. Rodák z Okrajic zaujímal vlivné místo jako vyšší duchovní hodnostář a pomáhal nadaným jinochům do konviktu. Tak stále několik synků studovalo a na svátky přijížděli poštou domů. Byli by se pustili pěšky, ale vzal je sebou pošt mistrův syn Karel, který studoval práva. Ten naložil menší větší kolegy do pošty a potom jeli s hlukem a smíchem, veselím a výskotem.

Bartoš by byl huboval, kdyby nejel a všechno neprováděl v první řadě mladý pán. Měl nacpaný vůz a nemohl čekati zvláštní odměny. Studenti mu vyskákali z vozu a sotva poděkovali.

A když takto obtížená pošta měla dojetí, nejvíce Hubáček vyhlížel. Vždyť měl syna jediného vedle dvou dcer, na toho vynakládal, aby něco z něho měli a chvěl se obavami o nejstarší dítě, které odešlo z venkova do velikého města, do všech těch lákadel pro mladé lidi.

Postilion Bartoš naslouchal, jak se studenti radí v poště, co podniknou o prázdninách, čím překvapí svoje rodiště. Hubáčkův Karel byl jako kapo — ovšem nejstarší a nejživější. Studoval na svobodě, a ne v uzavřeném konviktu, ale rodáky navštěvoval, potřeboval-li čeho od nich, když ještě byl na střední škole.

V poště navrhoval, aby studenti provedli divadelní představení, nějakou přednášku, taneční zábavu, jejíž pochybný čistý užitek poplyne do pokladny místní chudiny.

»Na sále je obilí«, dovolil se vmísiti do rozmluvy postilion, aby studenty připravil na možnou překážku. »Vonásek posud neprodal oves, má ho na sále jistě padesát hektolitrův«.

»To je chyba!« zvolali studenti. V Okrojicích byl pouze jediný sál, na něm se tančilo o masopustě, potom ho užívali za sýpku. Také tam věšeli mokré prádlo na dlouhé šňůry.

Studenti s touto překážkou mnohdy se potkali, někdy ji překonali, jindy podlehli, to jest musili se s divadlem i zábavou přestěhovat do hostinské zahrady.

Ale později se mladý Hubáček nemíchal do této rozmluvy. Byl akademikem, filosofem a přicházely mu podobné zábavy a vzněty studentů za dětinské. Nehrál divadlo, jenom tak nějaký sport pěstoval, nejraději si hodil karty, napil se a mluvil o politice, emancipaci, pokroku. Ani se mu nelíbily noviny, jež se v Okrojicích odebíraly. Přenášel z tichého městečka svoji činnost do Venešova, kde nacházel stejně smýšlející a jednající. Rodiště se mu zdálo příliš šosácké.

Karel volal studenty, aby si přisedli, poslouchal, jejich vtipům se usmíval, ale stavěl se nad ně povýšeným. Poručil kočímu, aby zastavil u hostince, seskočil s kamarády a pili v besídce sklenici za sklenici.

Marně postilion vybízel, v duchu vida, s jakou toužebností v Okrojicích čekána pošta, která jednou denně spojovala město se světem, přinášela noviny a psaní pro celé okolí, pekařům kvasnice, švadlenám přípravy na šaty, potraviny a jiné steré věci. Dva poslové již otevírají tašky, persistenté nemohou se dočkat zprávy ze světa, pan purkmistr nejraději obědvá s novinami v ruce, i jiní čekají na dopisy, jak se tomu onomu vede, nebude-li třeba jíti na svatbu, na pohřeb, za kmotra ke křtinám.

Studenti se veselili, Karel platil a postilion

marně napomínal k odjezdu. Mladého pána tu zanechati nechtěl. Co by mu řekl pošt mistr?

Posléze přece přinutil starostlivý Bartoš studenty, aby vstoupili do archy. Měli v hlavě, vyváděli tam, ale kočí jenom pobízel koně, aby dohonil, co omeškal. Nepodařilo se mu to, již před polednem vjížděl do města.

»Zatrubte a pěkně!« vybízeli studenti.

Bartošovi se nechtělo, to jakoby své opozdění oznamoval, ale musil, Karel nedal pokoje. Jak předvídal, jenom si uškodil, lidé vybíhali se podívat na práh. Co že tak pozdě dnes pošta přijíždí?

Studenti v ulicích vyskákali, v arše zůstal pouze Karel. Pásl se pohledem na čekající zástup před poštovním úřadem. Hubáček stál v prostřed a omlouval se. Všichni se domnívali, že nějaké neštěstí se přihodilo.

Když zazněla trubka, div nedočkavci neběželi poště naproti. Právě zvonili poledne. Jediný pohled vysvětlil jim zpozdění. Ve dvířkách šklebila se tvář Karlova.

»Aha studenti! Pili na Zavadilce«.

Pošt mistr jenom pohleděl na syna a šel za svou povinností. Všechno se dalo s největším urychlením. Noviny si předplatitelé rozebírali, posel rozdával psaní, Hubáček zapisoval. Šlo to parou. Za čtvrt hodiny se pošta roznášela městem, venkované byli upokojeni, poštovní úřad zavřen a na náměstí zůstal pouze veliký žlutý vůz černě krytý bez koní a zavazadel. Až Bartoš dá obroku koním, vtáhne poštu pod kolnu, aby tam odpočinula do časného rána. Kočí se ospravedlnil před pošt mistrem a dostal za odpověď: »Příště nikoho nedbejte a jeďte sám«. To se snadno řekne, ale jak by spokojena byla paní Hubáčková,

když by syn její musil tři hodiny konati cestu pěšky, zatím co pošta jede prázdná a mnoho lidí se v ní sveze za desetník.

I jinde se o tom zpoždění mluvilo, vždyť pošta zaujímala důležité postavení v městě, odtud šířily se zprávy, které ani nebyly písmu svěřeny, jež přinesl drát telegrafní. Jednou týdně Hubáček ptal se v Praze, kolik je hodin, touže cestou dostal odpověď, strážník opravil hodiny na radnici a teď všechny kapesní i nástěnné hodiny se uváděly do pravé míry.

Poštámistr také vynikal bohatstvím, jeho slovo platilo ve výboru, s úctou se o něm mluvilo, ale nad synem jeho usedlí měšťané vrtěli hlavami. »To je kvítko!« šeptali mezi sebou.

A pan student se vynasnažil, aby se o něm mluvilo. Divadlo nehrál a neřídil, vlasteneckých přednášek nepořádal, ale zavedl v Okrojicích několik sportů, divné rozhazoval mezi lid názory o světě, které posud v městě neměly půdy. Také dlouho do noci se zdržoval v hostincích a jiné sváděl. Posléze sehnal jakýsi tábor, k němuž se dostavili řečníci z Prahy a sám mluvil.

Mnozí poslouchali, málo kdo všemu rozuměl, ale přece vycítili, že by tito lidé rádi vymýtili víru a převrátili světový pořádek. Házeli do davu hesla, podpalovali, naváděli a posléze zanechali po sobě haldy novin, jež mají sousedé odebírat.

Bartoš řečníky vezl na slepo na dráhu, Karel je doprovázel. I v poště se politisovalo, páni se smáli, jak vyprášili těm šosákům.

»Také jste byl, občane, na táboře?« ptal se jeden z řečníků postilion, když se jelo do kopce pomaleji.

»Také, také«, odpovídal Bartoš, vyndav dýmku z úst.

«A jak se vám ty přednášky zamlouvaly?»

«Snadno se to mluví do větru. Ti páni to ani nemyslili do opravdy.»

Pošta drkotala dále, postilion vypouštěl koutouče kouře a popoháněl koně. Ku konci prázdnin zase odvezl studenty, a potom to šlo obvyklým během — denně, v noci, k nádraží a před polednem do Okrojc, kde byla pošta tak toužebně očekávána.

»Pro pana poštmistra«, oznamoval posel, který dopisy sortiroval na různé kupičky.

Hubáček list vzal, zastrčil do kapsy, ale hned neotevřel. Znal předem obsah. Peníze a zase peníze na dlouhá studia, která nebrala konce. Poštmistr byl nějak zasmušen a nejvíce jevil roztržitost, když opět studenti přijížděli na svátky. Karel mezi nimi nebýval. Stydl se, nemoha, vlastně nechtěje studie v Praze skončiti, uhýbal takto dotazům a hlavně kárným slovům otcovým. Měšťané již neříkali jenom: To je kvítko — ale dodávali k tomu i jiné výroky. Símě Karlem v Okrojcích zasívané, mnoho se neuchytilo, ale přece zanechalo zde stopy — noviny, jež sem docházely, ať je kdo předplácel nebo ne. Ty pak se četly a mátly myslí omladiny.

Bartoš málo pobízel studenty, aby si sedli na slepo do pošty, neplatili diškerece a posmívali se arše, která skutečně vetšela. Také postilion huboval, aby byl jenom u kováře a sedláře s povozem, že pasažeri broukají, majíce platiti sedmdesát krejcarův od nepohodlného posedění, ale poštmistr jakoby neslyšel. Co měsíc napsal pokázku s obvyklým obnosem a poslal do Prahy. Nepřidal, nebral, nepřipojil ani pozdravu.

Pošta nadále spojovala Okrojice s Venešovem, mluvilo se o lokálce, o spojení autobusovém, ale

všechno padlo. Počet pensistů, čekajících na noviny, se rozmnožil, čtyři muži obcházeli poštovní úřad, místo panského posla docházela s taškou poklasná, aby to přišlo levněji.

Na prahu ob chvíli objevil se poštministr s pérem za uchem. Vlas mu zbělel, tvář zvýrazněla starostmi. Provdal jednu dceru, zbavil se hospodářství, dovážení pošty do Venešova pronajal povozníkovi, který také dohlížel, aby cestujících na slepo bylo co nejméně. I v noci vstal, za město šel a revidoval. Kočí se zlobil, ale posléze uvyknul. Poštministr hleděl si jenom úřadu, který vyžadoval mnohem více práce a starostí. Ale všechno by to rád dělal, kdyby mu syn neučinil takový zámutek a místo studií nelumpáčil. I do společnosti se styděl Hubáček jíti z obavy, aby se ho netázali na Karla, je-li již Karel professorem, dokončil-li studia a dostal-li místo na některém ústavě.

Smutně vyhlížel Hubáček poštu, když nadcházely svátky nebo prázdniny se přibližovaly. Karel nejel jako v letech minulých. Poštministr přeslechl tu a onu otázku nedočkavých po novinách, dopisech a penězích.

V tom ozvala se trubka. Bartoš posud příjezd oslavoval trubením.

»Jede pošta dolinou,
jede pošta výšinou — «

Stará archa zastavila před poštovním úřadem, dvířka se otevřela a čile vyskočil mladý muž. Rychle přiskočil k poštmistrovi a políbil mu ruku.

»Karle!« zvolal Hubáček.

»Jedu, otče, na poslední prázdniny. Po těch nastoupím místo jako suplent — «

»Tedy jsi skončil?«

»Jsem hotov se studiem.«

Karel vešel do domu, pošt mistr do kanceláře. Toho dne udělal v úřadě několik chyb. Pensistům místo novin podával droždí a Bartošovi peníze, které přišly z berního úřadu pro učitelstvo. Ještě že měl při ruce zkušeného posla, který věděl, co a jak, a svému pánovi dobře rozuměl.

Nerovný zápas.

Do Víškovic zalétla zpráva, že 'do sousedního zámku přijede na letní pobyt z Prahy baron Sezimský s rodinou. Panství úzce souviselo s městem kdysi poddaným, nyní svobodným. Panský park zabíhal až do ulic, z náměstí do zámku bylo asi deset minut cesty. Pěkná budova zámecká se vznášela nad nízkými domky Víškovic, jejichž obyvatelé se živili řemesly, obchody a také polařením. Nedaleko stál panský dvůr, pivovar, lihovar.

Vítání vrchnosti bylo vždycky slavné, panští musili, městští se připojovali. Proto také ředitel poslal pozvání obecnímu výboru a místním spolkům. Zúčastnili se úředníci, přišli myslivci, lidé ze dvora a panských závodů nesli lampiony — každý za dva litry piva. Postavena brána, do zeleného rámu zasazen vybledlý nápis: »Vítáme vás.« Střílelo se z hmoždířů, hrála hudba: »Kde domov můj«.

Starý pan baron si na to potrpěl, proto dříve příjezd svůj ohlašoval, z kočáru vyhlédal, jaká účast je při vítání. Mile se usmíval, na pozdravy

odpovídal, vyslechl řeč ředitelovu, nadlesního, družiček, velitele hasičů ; podával ruku patronátnímu duchovenstvu, městské radě a všem přítomným pánům.

Potom jako u vítězoslávě prošlo se branou, na nádvoří hudebníci zahráli, co uměli nejlepšího, volána sláva, několik lampionů chytilo, padla poslední rána, a panstvo vešlo do pokojů.

»V pivovare je vyvaleno několik sudů, kdo má žízeň, může se napítí,« oznamoval ředitel, a kde kdo se hnal k těm pramenům. Pilo se do noci, každý měl notnou žízeň, pivo vypito do poslední kapky, a někdo pamatoval na tu oslavu ještě příštího dne.

A zase zval ředitel výbor a spolky, jichž počet se valně rozmnožil. Již nejel na panství starý pán, ten odpočíval v hrobce pod těžkým kamenem ; panství zdědil po otci syn Rudolf, který mnoho cestoval, i na vysokých školách studoval a hleděl se politicky uplatnit. Psal, kdy přijede, ne aby oslava se dala, ale aby připraveny byly pokoje, v nichž delší dobu nikdo nebydlil. Ale uvítání přece mělo býti, brána se stavěla, účastníci byli svoláváni.

V sousedním městě k vůli tomu vítání svolána zvláštní schůze. Jiný proud se přivalil na Víškovice, nový zvolen výbor, mnoho se tu změnilo.

»Proč bychom měli barona vítati? Co nám je po něm?« rychle odpovídal obchodník se střížným zbožím Karásek. »Co bylo, již není. To vítání zůstalo z dob, kdy města byla poddána vrchnostem. Ale teď? Baron je naším sousedem, jako každý jiný.«

Slova Karáskova docházela ohlasu. Byla jimi protržena hráz, která posud bránila všem nepříz-

nivým posudkům oproti vrchnosti. Ale teď bylo jinak.

»Služebníci panští ať ho vítají, ať mu slávu volají, my se nezúčastníme. Proč bychom to dělali? My si ponecháme i honitbu na městských pozemcích. Budeme stříleti. Máme k tomu právo«.

Kteří rádi stříleli, byli hned jako na koni, dávno si tak přáli, ale ostýchali se. Baron měl honitbu již po otci a dědovi — od nepamětných dob, platil správně nájemné i škody. Ve zvláštní oboře měl bažanty, u dvora tetřívky, v lesích několik kusů srnčí zvěře. Zajíců a koroptví byla hojnost, stále se odstřelovalo, také pytláci něco ulovili a ještě zbylo na podzimní hony, které se konaly s veškerou slávou. Všichni majitelé panství rádi stříleli, četné hosty sem zvali, k vůli odstřelování zvěře dlouho se tu zdržovali. Také měšťané bývali zváni. Honitbu na pozemcích viškovických pozemků dostati chtěl Karásek, zbohatlý obchodník. Jiní se k němu přidávali.

I bylo odhlasováno barona nevitati, hasiče na slavnost onu nepustiti a honitbu si ponechati. Ještě se o slovo hlásil místní farář, který mnoho roků v tomto sboru zasedal a zkušenosti měl.

»Pánové, jsem toho náhledu, abyste příkře proti vrchnosti nevystupovali. O novém panu baronovi nevíme, jaký bude, ale jeho předchůdcové mnoho dobrého městu našemu učinili. Jenom připomínám nemocnici, opravu kostela, stříkačku a mnoho jiného. S takovým mocným sousedem lépe žíti v přátelství, než si ho proti sobě popuzovati.«

Tentokráte farář nemluvil sousedům z duše, odporovali, hlavami vrtěli a řečníka v podezření měli, že by baronovi nadřžoval. »Jenom jsem chtěl upozorniti,« bránil se tento. »Když nepůjdete, také dobře. Já složím poklonu svému patronovi

s duchovenstvem. Ale s tou honitbou si to rozmyslete.*

Baron Rudolf Sezimský vyzvěděl od kočího, že ho bude vítati pouze úřednictvo, že mu podá kytici zahradníková dceruška a myslivci budou volati slávu. I čeleď ze dvora, dělníci ze závodů odepřeli nésti lampiony — kus za dva litry piva.

Baron jenom přikývnul hlavou.

Kočí se také zmínil o měšťanech, že nepřijdou, že to obecní výbor zakázal.

»Hasiči chtěli, dostávají ze zámku podporu, ale nebylo jim dovoleno.*

»Tak, nyní jeď k zámku, já se projdu,« řekl baron a vyskočiv z kočáru, dal se pěšky k parku.

Kočí nemohl pochopiti, že by neměl barona dovésti k bráně, tam zastaviti a násilně držeti koně, až bude svolávána sláva. Tu a tam byli sousedé na zvědách, jak to dopadne.

»Baron všem vytřel zrak,« řekl zahradník, odváděje dcerku za družičku přistrojenou. Nede-klamovala, ale přece jí komorník donesl dvacetikorunu.

Také úředníci se rozcházelí mrzutě. Ředitel marně připravoval řeč, oplývající chválou.

Sezimský se usadil v zámku, dojela za ním rodina, bylo tu živěji a veseleji. Baron vyjížděl na hony. Zvláště na bažantnici a srnčím si zakládal. U dvora nesměl nikdo tetřívky plašiti. Bylo rozhlášeno, že okamžitě bude propuštěn z práce, kdo by pytláčil.

Ale tu měšťané provedli volbu do honebního výboru a odepřeli opět jako v letech minulých honitbu na svých pozemcích přenechati panským. Ano, podněcovali také sousedy v dědinách, aby podobně učinili. I zde vyskytli se náruživí střelci, kteří se chápali pušky. Ředitel domlouval, tu i

tam nabízel i vyšší cenu, ale nebylo mu vyhověno. Baron se zlobil, ale rozhněval se mnohem více, když se mu donášelo, jak střelci čekají u jeho ohražené bažantnice, odtud ptáky plaší a střílí, jak mu již odstřelili několik srnců a parůžky jako znaky vítězství skládají na radnici, kde jimi zdobí úřadovnu. Doneslo se všechno snad i více, než byla pravda. Poukazováno na původce obchodníka Karásku, jmenování střelci i pytláci. Měšťané se vychloubali, baronovi se rovnati chtěli, nectně o něm mluvili. Napjat byl poměr, nastával zápas.

Následek toho jednání brzo se ukázal v tom, že dal baron uzavřít park, jenž byl dříve otevřen obecnstvu. Zapadla železná vrata a postranními dveřmi vcházel pouze domácí, které propouštěl vrátný.

»Nepotřebujeme panského parku, sami svůj si založíme,« odpověděno v městě.

Od pradávna chodili a jezdili víškovičtí panským dvorem, kde visela tabulka s nápisem »Dobrovolný průchod«, skrátili si cestu na pole o deset minut, ale pojednou štítek změněn a šafář zakazoval dvorem cestu.

»Půjdeme kolem dvora,« odpovídali v městě, ale také barona nepustíme, kudy by o honech choditi chtěl.

Panští úředníci ustali choditi do městských hostinců a zařídili si v pivovare kasino.

»Ať si tam zůstanou,« řekli měšťané, »nebudeme pít pivo z panského pivovaru.«

Nikdo ze zámku, nikdo ze dvora, vůbec nikdo ze strany panské nekupoval u řezníků a vůbec obchodníků ve Víškovcích, zámečtí dojížděli do města vzdálenějšího pro zboží, dělnictvu zařízen

konsum, kde se dostalo všechno o mnoho levněji, poněvadž se to prodávalo bez zisku.

To již mnohého ve Víškovcích zarazilo. Řemeslníkům se nedostávalo díla, kupci o mnoho méně prodávali, také Karásek divně se díval, když kuchařka ze zámku o jeho krám nezavádila. Nabízel jí procenta, poslal cenník zboží, jež k vůli zámku kupoval v lepší jakosti, ale došla odpověď: »Nemůžeme, nesmíme«.

Hasiči poslali stvrzenku na obvyklý obnos, pokladník oznamoval, že ta položka je škrtnuta, roz nemohl se kdosi v městě, chtěli ho dáti do panské nemocnice, zde však nebyl přijat, poněvadž tato je pouze pro dělnictvo baronovo.

A tak to šlo dále, vzdory rostly; jak jedni hubovali, tak si druhí stavěli hlavu. Zle se mluvilo v městě o panských, tito odpovídali boykotem. Dva tábory stály naproti sobě. Každý bažant, každý tetřívěk byl draze zaplacen. Srnčí bylo již vystříleno. Mnoho dostali městští, ostatní zastřelil baron. Ve Víškovcích byla mnohdy zvěřina, ale už přestala chutnat. Byla draze vykoupěna. Ozývaly se nářky, kdo trpěl škodu, huboval, všichni toužili po obnovení bývalých poměrů, ale ostýchali se veřejně vystoupiti. Každá žádost, která byla poslána do zámku, ihned odmrštěna. Karásek si počítal několik set škody, ale stavěl se, jakoby se ho to nedotýkalo. Střílel dále, obcházel bažantníci a schvalně míval nade dveřmi nějakou zvěř, kterou prodával. Již i při pytlacení byli lidé chyceni a trestáni. Hajní dávali dobrý pozor a udávali každé nedopatření. O mnohém, co se tu dělo, ani baron Sezimský nevěděl.

Vyskytli se mnozí, kteří ten spor ještě přioströvali. Když byl panský park obecenstvu uzavřen, vnikali sem v noci a dělali patrné škody

na květinách i lavicích. Také do novin se dostávaly zprávy, vyličující barona jako nelidu a zasypávající panskou stranu pohanami.

Oddech nadešel, když baron Sezimský na zimu opustil panství. Odejel beze všeho rozloučení, nikdo v městě ani nevěděl o jeho odjezdu. Ředitel pokračoval v odporu, ale přece na čas nastal klid.

Vískovičtí nyní mohli počítati, oč přišli tím nepřátelstvím oproti vrchnosti, oproti bohatému a vlivnému sousedu. Nejhuře na tom byli živnostníci a v první řadě obchodník Karásek. Již ho netěšila puška, nechodil na hony, velký počet střelců všechnu zvěř vystřílel. Nezbyvalo nic jiného, než číhat u panských lesů nebo bažantnice.

I jiní odkládali zbraň a ochlazení byli v horlivosti. Teď musili k obci platiti nájemné. Viděli, že ten sport byl velmi drahý. Tolik ztrát a tak málo užitku. Měšťané by rádi honitby se vzdali, ale styděli se učiniti první krok.

Tu se naskytnul prostředník, místní farář, který často do zámku docházel, dříve k baronovi, nyní k řediteli jako patronátnímu komissaři. Farář zmínil se o tom ve výborové schůzi, navrhoval, aby se baronovi zase honitba nabídla za dřívějších podmínek. Nikdo neodporoval, a farář považoval mlčení ono za souhlas. Podíval se na Karáska, ale ten pilně hleděl oknem, jakoby se ho ono jednání netýkalo.

Za několik dnů ředitel jménem svého pána přijal honitbu na městských pozemcích a hned předem zaplatil na šest roků. Pojednou se všechno uvolnilo, panská nemocnice byla i pro měšťany, hasiči dostali podporu, úředníci docházeli do hostinců, kupováno u obchodníků místních a konsum zrušen. Jenom park zůstal uzavřen. Kdo se chtěl

v něm procházeti musil požádat o povolení, které bylo ochotně vydáno lidem, o nichž se dalo předvídati, že neučiní škody.

Když baron Rudolf Sezimský opět chtěl přijeti na panství, zakázal si jakékoliv slavnostní uvítání. Teprve, když se v zámku usídlil, dostavilo se úřednictvo, aby vzdalo svému pánu poklonu, přišlo patronátní duchovenstvo a také po čase městská rada, aby poděkovala mocnému sousedovi za nové milosti, městu prokázané.

Noviny.

V okresním městě Ovarech vycházejí nyní dva čtrnáctidenníky: Ovarské Ohlasy a Proudý, tyto se navzájem potírají, co bylo v jednom čísle, v následujícím odvolávají a tak stále mají o čem psáti. V jednom oba ty svodomyslné listy jsou svorný a to v boji proti klerikalismu, s kteroužto střelbou vystupují o každém kvartále na udržení abonentů. V tom také jejich svodomyslnost záleží i končí.

Dříve Ohlasy a Proudý zastala v městě Ovarech teta Hošková s tím rozdílem, že proti klerikalismu nebouřila a vedla si slušněji.

Kdo by neznal Hoškovou, kterou nazývali také denníkem? Stále chodila v stejném úboru, černě oděna — při černé barvě netřeba tolik dbáti čistoty — na hlavě měla šálu, která zakrývala šedivé vlasy, na ramenou dlouhou pláštěnku, jíž bylo možno zakrýti koženou tašku nebo košík, který stále nosila. Botky mívala veliké, mnohdy i mužské, hodně obnošené. Obuvníka, který je šil, nemohla by jmenovati.

Teta Hošková byla stále na cestách, jakoby domova neměla. Však se sotva ve své světničce ohřála. Byla takto dohazovačkou služek a překupnicí drůbeže, másla a vajec, poslicí od domu k domu. Služky dopravila na místa o Novém roce, potom vyhledávala kupce pro husy a kuřata. Ve dne vyjednala prodej, u večer roznášela pod tou starou pláštěnkou. Řadila se mezi lepší třídy, proto teprve pod rouškou noci snížila se k obyčejné práci. Máslo v tašce měla stále při sobě. Vyžadovala, aby byla pozdravována, v kostele sedala mezi paničky, v neděli si vyšla na procházku, kam proud obyvatelstva se valil. Měla přístup do všech stavení, do všech rodin, byla zastavována na ulici i paní soudcovou, míchala se do hovoru paniček, zúčastňovala se všech pohřbů, svateb jako divačka, radovala se s radujícími, plakala s plačícími.

Žila obstojně, ač neměla jmění, pense nebo výminku. Pouze tu světničku ji bratr dopřával zdarma. Však jeho děti od tety dosti užily, neboť mnohdy nepojedla, co dostala na potravinách. Podobala se ptáku, který nemá ani tu větev vlastní, na níž sedí, ale přece je dobře živ. Hošková nevěděla, kde bude snídati, obědvati, večeřeti, ale snídala až dvakrát, v poledne jedla a večeri si donesla domů. To všechno dostala, ano vydělala při tom překupnictví také hotové peníze.

Hošková věděla, kam zajít, kde se jí toho neb onoho dostane. Nechodila na jedno místo často, aby neomrzela. Tu se optala, nebude-li paní potřebovati mladé husičky k překvapení muže o svátku, onde se podívala na kuřata, nejsou-li již zralá pro pekáč, jinde nabízela másličko jako žloutek, otázala se, nebude-li milostpaní měniti

služku, která příliš větrí. Všudy usedla jako host, popovídala, byla pozvána ke stolu nebo dostala poctu.

Od mužů nebyla tak náviděna jako od žen, těmto donášela zprávy, klepy, a to byla hlavní její činnost.

»Paní klepna sem jde,« brouknul účetní a hned odcházel z kuchyně. Takto záda mnozí muži jí ukazovali, ale přece veřejně proti ní nevystoupili, bojíce se jí. Hošková měla veliké vědomosti a dobrou paměť. Její zelené oko všudy prokouklo. Byla postrachem lidí. V pondělí ráno věděla, co se kde v hostinci stalo, kdo přebíral, kdo prohrál, kdo pod rouškou tmy se bral na cesty nedovolené. Hošková mohla na prstech vypočítati, který junák za kterou slečinkou chodí, a pravidelně to donesla rodičům, ač to často mladému párku nebylo po chuti. Zнала peněžité poměry měšťanů, věděla, kde si co kdo vypůjčil, jak mnoho panička dluhuje obchodníkům s vědomím i bez vědomí svého muže. Nic jí neušlo, nic nepropásala. Věděla, kdo a jak plakal o pohřbu, klekla-li nevěsta u oltáře na šos ženichův a dostane-li muže pod pantofel.

Jenom studentů se bála, poněvadž dělali na ni vtipy o divadelních představeních a o Sylvestru dokonce zpívali o ní verš, který končil významně klep-klep-klep. Však jim neodpustila a žalovala, vyšli-li s mladými slečinkami za město. Za tepla oznámila to rodičům, strašíc nebezpečím, zhrzenou láskou, věčným panenstvím, a párek již byl očekáván tatínkem, který buď svíral v ruce rákosku nebo pověděl studentu, co slyšel bezpočtukrát na ústavě, aby se učil a nepletl dívkám hlavu, dokud ničím není.

Na bály a věnečky se musila dostati, kdyby se dělo cokoliv. Tu byla pro ni pastva, tu bylo pole činnosti. Obvyčejně byla požádána, aby jako gardedáma opatrovala některou slečinku, již rodiče nemohli doprovázeti do zábavy. Hošková usedla hodně stranou, ale viděla všechno. Potom ovšem dávala po městě referáty.

Jako pan účetní, tak i jiní klepnu nenáviděli, ale paničky ji přijímaly. Vymlouvaly se, že tak činí k vůli obchodu, že se bez ní neobejdou, ale chtěly také od ní něco zvědět.

Paní účetní Hoškovou přijala dosti srdečně, vždyť s ní byla stále ve spojení. Každé čtvrtletí přijímala od ní služku, měla dvě dcery na vdání a chtěla vyzvědět, jak si vede dospělý syn, který se chtěl uchytiti na berním úřadě. Hošková snídajíc s chutí, rychle promlouvala: »Ale, Božítku, drahá milostpaní, jim posloužím ráda o půl noci. Přivedu sem přímo z venkova děvče, které posud nikde nesloužilo. Na slovo poslechne a spokojí se s pětkou měsíčně — takový vejr nezkušený! A panu pokladníku povím, že slečna Anděla se naň poptává s největším zájmem, že má výbavu hotovou až na monogramy. To se ovšem nemůže dělati předem. A slečně Augustě namluvím.«

»Tu nyní nechme,« skočila do řeči paní. »Holky musí jedna za druhou. Augusta posud nemá výbavu, ta musí počkati.«

»To snad dříve mladý pán?« nadhodila klepna.

»Co slyšíte o Bohušovi? Posud mluví s tou?«

Hošková vážně a jakoby se strachem kynula hlavou. To byl tvrdý oříšek.

»S večerem ji vyprovází. Jak se může taková chudoba odvážiti na takového pána? Táta její jest řezníkem, ať si dcera vezme řemeslníka.«

Tím tonem šlo to dále nejenom zde, ale i jinde. Hošková u řemeslníků hubovala na úřecníky a ruky obratem se změnila. Každému hleděla vyhověti. V hodině roznesla po Ovarech zprávu, že má paní lekárníková nové šaty, ušití z látky nosila při sobě. Denníček všechno vyzvonil nadělal hodně mrzutostí. Když se někde cosi tajně vyjednávalo, znenadání do dveří hlavu strčil Hošková.

»Dej Pánbůh dobré odpoledne. Nebudou přátí husičku. Krupková rozprodává celé hejno - jednu za tři koruny. Husy oštípaly mladé stromky a Krupka je nechce trpět u stavení. Proto jsou laciné.«

Vyjednávající byli nemile překvapeni, ale Hošková věděla, co a jak. Mnoho si vysvětlila, ostatní uhádla a již kolovala pověst po městě.

Napadení si přáli, aby někdo jednou klepsprážil, ale každý se bál. Svobodný by byl po jednou zostuzen po Ovarech, jiný měl ten kleskrálopek, kde kdo se neodvažoval na Hoškovo.

Spokojeně sedala na podloubí, kam si vynesla dlouhou lavici a přehlížela město. Nic neušlo její pozornosti. Kdo šel kolem, pozdravil a rychle poskočil, aby již byl z obzoru. Neradno se mnohým zjevovati Hoškové. Čím dále, tím lépe. A takoví smělec se posud nevyskytoval, jenž by se Hoškové opřel a ten její starobylý denník zastavil. Všichni trpěli a mlčeli.

Do Ovar pojednou počal docházeti lesadjunkt z myslivny asi půl hodiny od města vzdálené. Vyhledával tu společnost a zábavu, chodil na pivo a kulečník. Při tom seznával místní poměry a také byl upozorněn na tetu Hoškovu jako důležitou osobu v městě. Dal si ji ukázat oknem z besedy a dlouho hleděl za ní.

»S tou bych byl brzo hotov,« prohodil.

»Ať vás něco podobného ani ve snách ne-
napadne. Její hněv by znamenal, že se zde do
smrti neoženíte, že na vás nezůstane ani vlas ne-
skřiven. Jenom to ne!«

Ale adjunkt se smál dále, vousy si zakru-
coval a sto chutí měl pustiti se za tou obávanou
ženou a říci jí do duše, co jí posud nikdo ne-
pověděl.

Zdrželi ho jako před velikým nebezpečím,
do něhož by se hnál, vypravovali mu o Hoškové
mnoho a mnoho, čímž srdce přítomných přeté-
kalo. Adjunkt si pohvizdoval a hlavou vrtěl, jakoby
nemohl pochopiti.

Již se tak seznámil, že s pány se procházel
po městě. Kdysi za deště vešli na podloubí, kde
na dlouhé čisté lavici seděla také Hošková. Na
obou stranách měla společníci, s nimiž se bavila.
s nimiž pomlouvala. Tu přecházeli kolem svo-
bodní páni, v jejich čele lesní adjunkt s puškou
na rameně. Bavili se, ale před Hoškovou nápadně
umlkli. Obávali se, že by ta žena mohla něco
zaslechnouti, čeho by se chopila.

Než tu se zastavil před soudnou lavicí ad-
junkt a řekl hodně hlasitě: »Tedy tahle je tím
ovarským denníkem, ta jest ona obávaná klepna?«

Páni rychle odskočili od smělce a schovali
se za roh.

Hošková bledla, zelenala, třásla se, vyskočila
a zase padla na lavici.

»Kdo, kdo, že jsem, vy hrubče?«

»Největší klepna v celém kraji — ovarské
noviny, které nikomu nedají pokoje, žena, která
dělá jenom rozbroje.«

»Co si to dovolujete?«

»Pověděl jsem vám pravdu, kterou před vámi zakrývali z obavy, že je pomluvíte. Ale já se vás nebojím. Kdybych zaslechl, že jste o mně něco řekla, víte co bych vám udělal?«

Adjunkt spustil rychle s ramene pušku. Obě ženy, obě společnice vykřikly a utekly. Jenom tu zůstala Hošková, která přímo skoprněla. Adjunkt jí pověděl ještě několik perných slov a odcházel směrem k besedě.

Hošková že se polepšila? K tomu byla již příliš starou, stala se jen opatrnější a po čase ustoupila Ohlasům a Proudům.

V chudobinci.

Kupec a měšťan Švihla četl právě noviny, sedě v pohodlné lenošce, když chvatně do pokoje vešla choť jeho Karla s utrápeným výrazem v plné tváři. Byla asi v padesáti letech, dosud zachovalá, kyprá, černovlasá. Veliká zástěra nasvědčovala, že se právě zabývá upravováním oběda. Podívala se na muže, který máje brejle na očích, zahloubal se tak do čtení, že ani ženy nepozoroval. Vždyť v tu dobu ani nevcházela sem, až v poledne, kdy sladce oznamovala: »Arnošte, je prostřeno na stole!«

I musila užítí Karla obecného prostředku, jímž na sebe upozorňujeme v předsíních a čekárnách mocných pánů, zakašlala.

Švihla mimovolně sáhl do kapsy po tobolce. Domníval se, že paní potřebuje k dokončení jídla ještě peněz. Vydával bez zdráhání, jenom když byl dobrý oběd. Na dobré papání si potrpěl od jakživa.

»Pomysli si, Arnošte,« začala žena smutným tónem, »stala se mně nehoda«.

»Tak — a jaká?« ptal se kupec, posud hledě do novin, kde dočítal nějaký zajímavý článek.

»Chtěla jsem tě dnes překvapiti mladou husičkou se salátem. Na trhu bylo jich několik ke koupi, a zahradník dávno křehký salát nabízel —«.

»No a?« vyjel kupec, jemuž se v ústech sbíhaly sliny při pomýšlení na takové pojedení.

»Husu jsem koupila i salát, ale stalo se mně neštěstí, jaké dávno o naši kuchyni nezavadilo. To ta kamna. Jednou v nich oheň skomírá, jindy vyrazí, a je zle. I dnes vyrazil, přiložila jsem trochu tříštěk, zahučelo to, nejspíše saze chytily, na minutku odskočila jsem do krámu, a už to bylo. Husa se připálila.«

Švihla vstal a zlostně točil třapci u županu. Přešel pokojem a zastaviv se posléze před ženou řekl: »To jistě byla v krámě ta Klepálková, že jsi se s ní zapovídala a na husu zapomněla. Taková škoda! A co budeme jísti?«

»Na rychlo připravím telecí na paprice.«

Švihlová schválně volila toto jídlo, že bylo mužovým zamilovaným. Slyše o telecím, kupec pomlasknul řka: »Tak tedy —«.

»Ale co s husou? Víím, že spálené tak nerad.«

Švihla pohladil si bradu a pojednou sebou pohnuv, pohodil hlavou.

»Viš co, pošli husu do špitálu, ale ten salát dej k tomu telecímu.«

Žena byla ráda, že to dobře dopadlo, a rychle odhopkovala do kuchyně, odkud vyrážela divná vůně, svědčící o spálenině tučného masa.

Švihla zase usedl na svoje místo a s vědomím, že udělal dobrý skutek, když pamatoval na

chovance městského špitálu, pokračoval ve čtení denního žurnálu.

Arnošt Švihla měl krám na náměstí ve vlastním domě, v jehož prvním poschodí vždy bydlela nějaká lepší partaj, která správně platila a mnoho hluku nenadělala. Kupci vedlo se dobře, ze všech větších domů od něho kupovali, zaměstnával dva příruční, učedníka a sluhu, který dojížděl na nádraží pro zboží a válel sudy do sklepa a do krámu. Švihla málo prodával, jenom tak korespondenci si obstaral a poručil, co se má baliti. Karla vešla do krámu, kdykoliv seznala, že tam je známá sousedka, aby si s ní popovídala. Švihlovi důvěřovali prodavačům. Mohli si hověti, děti neměli, obchod šel, z domu se brala činže. Až jim záviděli jiní, kteří zápolili, nemohouce se uchytili. Švihla denně chodil do besedy, doma dopoledne si ulil dobrého vína, jedlo se tu znamenitě. Kupec přispíval na všechny podniky a mohl býti radním, kdyby mu nepřekážela jeho pohodlnost. Ničím se nedal vyrušiti z klidu, po hodnostech netoužil, měl svůj příjem, svoje noviny, přátele, jimž důvěřoval, obecnstvo mu přálo.

Tak míjel den za dnem, rok za rokem.

Švihla tloustnul, jeho Karla kulatěla, oba si popřáli.

Kupec co den viděl naproti stojící chudobinec. Byla to rozsáhlá budova starého rázu s malými okny, téměř stále uzavřená. Kterýsi bohatý rodák před lety odkázal svoje jmění i s domem pro místní chudé, aby tito byli tu zaopatřeni, aby denně mše sv. a požehnání se zúčastnili a při těch pobožnostech i na jeho duši pamatovali společnou modlitbou. Kněz se špitálníky tyto přimluvy odříkal.

V chudobinci byla místa pro dvanáct lidí, šest mužův a šest žen. Dostali se sem nejstarší a nejpotřebnější. Každý měl svoji světničku, dostával palivo a peněžitý příspěvek na stravu. Mohl si vařit nebo kupovat. Dohled měl nad chudobincem pensista kněz, který dostával rovněž byt a otop. Vždycky se některý našel, který tu ze skrovné pense žil — staroch mezi těmi stařešinami.

Ale do chudobince mnohdy také docházely dary od měšťanův. Nebylo větší veselky v Sourově, aby nevěsta nedonesla sem košík koláčů s tou žádostí, aby zde bylo na novomanžely při modlitbách pamatováno. Než i z jiné slavnosti putovala pěkná výslužka do chudobince. Sládek na masopust sem poslal pivo, zbylo-li o bálech hostinským mnoho pokrmův a nedalo-li se to udržet neb odprodati, posláno chudině. O trzích časem sebráno něco na potravinách pro malou váhu nebo známky porušení, odnesli si to chovanci chudobince. Jim jakoby to neškodilo. O zabijačkách trdlová polévka v hrnčcích odnášena sem i s porcemi jatrníc.

Když se dva sousedé vsadili o spornou věc, a když si ji ten, kdo vyhrál, nechtěl ponechat, poslána chudým. A tak i hospodyně rychle sem odnesly, co se poněkud pokazilo a co by v domácnostech zavdalo příležitost ku sporům —

Chovanci přímo labužně hleděli na mladou husičku počátkem června, kdy si ještě každý takovou pochoutku nemohl popřát. Pravda, byla připálena, ale voněla pěkně. Jedna z chovaneček držíc nůž a vidličku, dělala podíly pro jednotlivce, kteří úzkostlivě hleděli, aby se někomu nedostalo většího kusu. Dvanáct dílů bylo nutno uříznouti aspoň přibližně spravedlivě.

Každý z přítomných už držel chléb, s kterým chtěl maso snísti, aby ona pochoutka déle trvala.

»K tomu krku musí se přidati,« radil kdosi a druhý hned připojoval: »Křídla byla nejvíce postřížena, z těch díly musí býti také větší.«

Nejlepší kousek určen pro starce, který nebyl přítomen dělení, poněvadž byl upoután na lože. Stonal na druhý týden a již chystal místo pro jiného. Předvídalo se, že již neostane, ostatní měli s ním soustrast a ochotně mu posloužili, třeba jindy se mezi sebou dosti naškorpili a dozorce musil dělati prostředníka, žaloby na sebe vznášeli a se pomlouvali.

»Myslím, že jsou díly stejné,« řekla dranžírka, odkládajíc nůž.

Všichni se vrhli na porce, naložili na chléb a uchýlivše se stranou, chutě pojídali, až jim mastnota od úst tekla a prsty si olizovali lačně.

»Aby paní Švihlové co nejdříve zase husa se připálila a ta nám do chudobince poslána byla!« provolal jeden ze starcův.

»Tak, tak! Ať se všechny husy v Sourově přiškvaří a k nám jdou!«

A mnohý si vzdychnul. Hlavou táhla mu myšlenka, že před lety také by nejedl takovou připálenou husu. Bývali tu měšťané, kteří kdysi žili v znamenitých poměrech, poctivě se živili obchodem, průmyslem, měli pozemky, domy, peníze. Posléze na konec života za vděk přijali místo v chudobinci, aby měli aspoň byt a peníz na stravu.

* * *

Divně otáčí se kolo světa tohoto, hned vyšine některé nahoru, hned zase je smete hodně nízko. Výborně se kdysi vedlo Arnoštu Švihlovi, kupci

na náměstí, majiteli domu a členu mnohých dobročinných i vlasteneckých korporací. Ale pojednou proskakovaly řeči, že krám jeho není již tak zásoben, že se to a ono časem nedostává, že obsluha zde není tak vzorná a zboží nejlepší jakosti.

V městě pojednou zařízeno několik nových obchodů, dva na náměstí, a noví kupci se činili všemožně, aby co nejlépe vyhověli zákazníkům.

Švihla spoléhal se na starobylost firmy, na posavadní důvěru, na známosti, ale sklamal se. Ještě kdyby se sám obchodu chopil, do krámu chodil dohlížet, ale léty ještě více zpohodlněl a všechnu starost v obchodě přenechal příručím, kteří již také nebyli tak poctiví. Mnoho se jich tu vystřídalo, některé kupec musil vyhnati, když je přistihnul při nepoctivostech, ale za čas zase to šlo v obvyklých kolejích.

Proslýchalo se, že Švihla klesá, že hloub a hlouběji padá. Nechtěli tomu věřit, ale bylo tomu tak. Málo prodal, musil si vypůjčiti na dům, dluhy rostly, kupcovi nechtěli upustiti od nákladného života. Berní úřad vymáhal daně exekucí, agenti mřjeli krám, tušíce, že to tu není správné, velkoobchodníci nedávali na úvěr. Pohroma se valila, Švihla se bránil, doufal v lepší budoucnost.

Tu se stalo, co se mnohdy přihází v městech; věřitelé zavřeli Švihlovi krám. Nezaplatil, nemohl se vyrovnati, nadešel nucený prodej všeho, co zbylo v krámě, i toho domu se zahradou. Přihlasy se pijavice zakřivených nosů, zboží koupeno z polovice zdarma, dům vydražen za nízkou cenu. Zase prý tu bude krám, Abraham Löwy bude tady obchodovati vším možným, také obilí vymění za látky, aby měl hned dvojí výdělek.

Jako bouře přivalilo se neštěstí na Švihlu. Již ani nehledal záchranných prostředkův, ale od-

dal se tupě tomu přívalu, který ho zalil. Několik stovek zbylo mu ze shrouceného jmění. Malou světničku najali si na konci města mezi chudinou. Žili z hotového, peněz ubývalo, řada přišla na skvosty, prádlo, nábytek. Styděli se požádat o pomoc, nikdo vlastně ani nevěděl o veliké nouzi jejich. Co nejméně vycházeli, s nikým se nestýkali. Zapadla stopa po nich. Ve spolicích vymazáno bylo jméno Švihlovo ze seznamu s nějakým restem nedoplatku.

Když se několik dnů neukazovali, domácí vniknul do světnice a zhrozil se. Posláno pro lékaře a ten seznal nouzi nejvyšší, hlad s následky. Nezbyvalo nic jiného, než aby se nemocných ujalo město. Švihlovi byli jeho příslušníky. Předek jejich koupil si tu měšťanství před lety za značnou částku peněz.

Odvezli nebožáky do chudobince. Bylo tu uprázdňeno pouze jedno místo, ale jiný chovanec již byl v posledním tažení.

»Že to s nimi tak daleko došlo! Proč nepoprosili? Kdyby jim každý jenom tolik dal, co od nich dříve na darech přijal, měli by výživu.«

»Kupce Svihla aby šel žebrotou? Jistě raději by hladem zemřel. My bychom si to tak nebrali, ale bývalý majitel takové usedlosti, takového obchodu?«

»Hlad přemáhá i stud.«

Zase mluvilo se v Sourově o Švihlovi, jak byl nalezen se ženou na pokraji vyhladovění, že jsou staří manželé umístěni v chudobinci.

»Tam jim bude dobře, tam nezahynou. Musíme zase jednou na ty chudáky pamatovati. Což bychom každému poslali po litru piva? Nám to neuškodí!«

Návrh v besedě byl přijat. Hostinský na každého z přítomných psal jeden litr a sám přidal dvanáct syrečků jako podklad. Ještě teď večer sklepník má pivo donést, aby si chovanci přitukli a se napili. Vyšel s košem, ručník měl na rameně, jakoby šel obsloužit vzácných pánův a dam a čekal pěknou diškereci. Ubíhal, neboť mrazilo a poletoval se střech sníh. Bylo to v prosinci, zima záhy se ohlásila.

V chudobinci měli dříví i uhlí, topili ve svých jizbičkách, ale na večer vyhřáli kuchyni, kde se scházeli k besedám. Také měli práci a menší výdělek, drali peří, jež jim bylo svěřeno a teď se běhalo na dlouhém stole, nad nímž blikala petrolejová lampa.

Kdo nebyl právě tak nemocen, aby musil ležeti, seděl u stolu a dral — na jedné straně muži a na druhé ženy. Každý měl před sebou kupičku nedraného peří a pod talíř dával drané. Když se tento zvedal, spočítalo se to, a dle těch nazvedajících se talířů vyměřována odměna.

Také tu byl Švihla se ženou, seděli na kraji vedle sebe a oba drali pod jeden hlíněný talíř. Bývalému kupci to šlo pomalu, sám by mnoho nesvedl. Peří mu vypadávalo z ruky, neohrabaný byl k té práci, štípky ho bolely, vybíral peří, které by více v prstech cítil, nevyznal se v práci, kterou nikdy nekonal. Seděl tiše s hlavou sklopenou, zhubeněl, sešedivěl, měl barvu popelavou. Posud nezvyknul té proměně života.

Žena jeho už tu a tam slovo přidala, ale také ještě se držela stranou. Nováčky! Nejinak se dalo těm, kteří tu již několik roků strávili a teď v chudobinci jako doma byli. Ti nyní bez ostychu vypravovali o lepších svých časech a poměrech.

o tom, jak se kdysi měli, co podnikali, ano i proč přišli sem, do chudobince.

Ale bavili se i jinak.

Zazněl zvonek; muž, který zastával úřad vrátného, mrzutě vstal. Kdo to přichází? Pensista-farář dávno byl doma. Ale za chvíli tvář vrátného se rozjasnila. V kuchyni stál z besedy sklep-ník ve fráčku a s uhlazenými vlasy, na stůl k peří postavil koš a vyřizoval:

»Páni vám posílají po láhvi piva a náš hotelier přidává syrečky. Chléb tu máte. Dejte si chutnati. Pro prázdné láhve přijdu si zítra.«

Obdarovaným to nedalo, aby se nezeptali na jména dárcův. Sklepník je vypočítával, neopomenuv dodati, je-li ten aneb onen domácím pánem, radou, obchodníkem . . .

A při tom jmenování Švihla ještě více naklonil hlavu. Vždyť mezi nimi byli i ti, kteří s ním kdysi sedávali v besedě, s nimiž se pozdravoval. A teď od nich přijímá dar milosti.

»Že uctivě děkujeme a na zdraví těch hodných dobrodinců se napijeme«, vzkazovali chovanci.

Sklepník již ubíhal do hostince.

V chudobinci rozproudilo se veselí. Vytaženy zátky, nalito do sklínek, jedlo se a pilo. Takový dar denně by neškodil.

Jenom Arnošt Švihla a žena jeho Karla drali peří a pili co nejméně. Ten první dar v chudobinci jim hořknul, a nemohli nevzpomenouti, jak kdysi také sem posílali, co se jim nelíbilo, co jako spadlo s bohatého jejich stolu.

Spolkaři.

Krajinský list »Hlasy našeho kraje« zabral pro svých 600 exemplářů hodný kus Čech, aby všechna čísla odbyl, ale pro město Početov aby měl zvláštní přílohu. Ukládaly sem totiž svoji činnost četné spolky a společnosti.

Jednatelé, jichž úkolem bylo po českých krajích rozvinovati činnost spolkovou, nevědouce, kde by právě spolek zařídili, vzpomněli na Početov, o němž šla pověst slovem i písmem, že je tam pole úrodné pro spolky, mnoho členů se nesežene v městě o 200 číslech a 1300 obyvatelích, ale spolek tu bude rozhodně. A rovnou se obraceli na účetního občanské záložny Jaroslava Kubycha, který za dvě půldne odbyl v týdnu povinnosti v záložně a potom měl volný čas pro spolkaření. Byl synem zámožných rodičů, kteří ho živili, kteří na jeho činnost ve spolcích pyšní byli. Do záložny chodil v úterý a pátek za remuneraci 300 korun, aby něčím byl a nelenošil od té doby, kdy na gymnasiu to dále nešlo a nepomohlo ani opakování čtvrté třídy.

Mladý pán zůstal doma, a když v Početově vznikl třetí ústav peněžní, vlivem otcovým na slavný výbor stal se účetním. Ta ostatní činnost se vyvinula sama sebou. Ostatně v Početově bylo takového člověka třeba jako soli; spolky tu existovaly, hodný počet jich byl, ale hlava scházela. Také jiné klepaly na bránu venkovského města, které v dobrotě a honbě po slávě nemohlo odolati, aby neposkytlo útulku veteránům, sokolům, střelcům a jiným.

Mladý Kubych měl chuť a čas, byl tedy mnohonásobným předsedou, jednatelem, výborem,

pokladníkem, přehlížitelem účtů, praporečnickem, režiserem, sbormistrem, zasedal spolkům čistě mužským, výhradně ženským a smíšeným. Byl u všech spolkův a vznik některých měl na svědomí. Sháněl členy, u dam byl jako rádcem a ochrancem, doma měl knihovnu z knih jednatelešských i pokladních, v notese pilně zaznamenával, kdy který spolek má valnou hromadu, výborovou schůzi, zkoušku k akademii nebo divadlu, veřejné cvičení. Přebíhal od hostince k hostinci, ze sálu do sálu a ruky obratem z hasiče se stal zpěvákem, ze zpěváka sokolem, ze sokola střelcem.

Ale nebyl sám, i jiní jako členové rozličných spolků přebíhali, jenom že to nebrali tak do opravdy. Obchodníci musili, aby si udržovali zákazníky, omladina se při tom bavila, jiní jenom zaplatili v domněnku, že již tím dosti učinili. A tak se vesele v Početově spolkařilo dále, jezdili sem na slovo vzatí řečníci z Prahy, mluvilo se, hostinští nalévali, pilo se, tančilo, deklamovalo, zpívalo, a když slečna z pošty zasedla k pianu, kde kdo utíkal ze sálu. Nepomohlo, že Kubých rozpínal ruce, prosil, zapřisahal, mládenci nechtěli vyslechnouti, co slyšeli stokráte otevřenými okny pošty i při zábavách.

Nejhůře bylo o průvodech, kdy se měly všechny spolky zúčastniti. Členové všech byly téměř tytéž osoby, tu aby se páni rozdělili na dvacet i více částek, aby vyhověli. Když šli s hasiči, nemohli jíti za praporem sokolským; kdo byl sokolem, nemohl spolu zastávat ostrostřelce. Nejvíce vadily uniformy, a pro ty vlastně mnohý byl členem spolku. Do řady postavil se praporečník, předseda, ale po ostatních členech ani pohádky. Byl-li to spolek neuniformovaný, vypomohl si tím, že přibral k rozmnožení svému

diváky, kteří nebyli členy, ani z Početova třeba nepocházeli a často ještě v katalogu školním byli zaznamenáni. Jenom když bylo členstvo zastoupeno, když někdo šel pod vlčím se praporem.

Jak by se pomohlo uniformovaným, to moudře rozřešil Jaroslav Kubych. Na náměstí, kde se obyčejně slavnosti odbývaly a tribuny stály, šli na př. hasiči a sokolové, potom odskočili do nejbližšího domu a rychle se přestrojili za ostrostřelce a jiné. Někdy se takové proměny daly až třikráte, a diváci si lámali hlavy, kam se ten onen spolek propadl, až tu chytristiku prokoukli. Byl z toho smích, mluvilo se o tom, ale vážnost spolku byla zachráněna. Nejbližší číslo krajinského listu přineslo, že spolky důstojně se braly za sebou s četnými členy.

Nedá se ani mysliti, že by ty spolky na sebe nežárlily, že by si nezáviděly, že by na sebe ne-sočily. Předbíhaly se v pořádání zábav a neunavně sháněly vstupné do nich. Veřejně postavené osoby na to bručely, pro spolky již musily odkládati vydání, také se jim dostávalo čestného členství, dostaveníček, protektorátu, a to všechno stálo peníze. Členové se kryli, jenom schodky hradili, zábavy měli platiti hosté Početova i dalšího okolí. A byli zváči tak vycvičení ve vytahování korun z kapes obecnstva, že se obyčejně na krytí výloh sehnalo.

Kdo by se přece zdráhal platiti tuto daň, prohlášen za skrblika, nevlastence a nespolečenského člověka.

Měl-li kdy Kubych chvíli pokdy, sestavoval řeči uvítací, přípitky, dojemná loučení, slavnostní proslovy, neboť často musil se chopiti slova, musil krátce vyložit, musil na nehynoucí zásluhy po-

ukázati, vřelý dik vzdáti, jménem spolku se rozloučiti.

Potom takového oslavence vodili ze spolku do spolku, dříve než ho pustili dále do světa.

Komické bylo, žádal-li na př. zpěvácký spolek ochotnickou jednotu za půjčení jeviště k jakési produkci. Jednatel žádost psal, předseda potvrdil a titěž lidé, jsouce ve výboru druhého spolku, žádosti buď vyhověli nebo ji zamítli, sami sobě zapůjčení nepovolili nebo poplatek ukládali.

Při množství spolků mnohdy hrozily úřady, že ten neb onen rozpustí, nevykáže-li se za rok uplynulý nějakou činností.

Jaroslav Kubych si vzal dovolenou na nějaký týden, aby si oddechl po hrozně činnosti v záložně a poohlédli se poněkud světem. Chtěl studovati spolkové poměry i jinde. Zastavil působivost, po níž se nikomu nestýskalo. Naopak oddechli si mnozí, jsouce rádi, že nejsou svolávány schůze a pořádány zábavy. Ale přece tu a tam ve společnostech vzpomínali na Kubycha.

»Co nám přinese? S jakou se vrátí? Kdy přijede?«

A sotva proneseny ty otázky, dveře se otevřely, a Kubych živ a zdrav, čilý a osmahlý vstoupil. Usmál se, odložil hůl a klobouk, podal všem ruku a usedl mezi známé.

»Tak, jak bylo, jak?«

»Znamenitě. Pookřál jsem. Není nad dovolenou. Ovšem, také jsem hleděl něco vyzískati na zkušenostech. Víte, že jsem v zemském svazku pro sbírání a vyměňování poštovních známek? Doufám, že se brzo dostanu do svazku světového. My zde v Početově musíme založiti místní odbočku.«

»Zase nový spolek?«

»Stanovy již jsem opsal. To je něco velmi krásného, sháněti světové známky a dělati si z nich sbírky. Já již mám poštovní známku brasilskou, za kterou jsem dal tři naše šestihaléřové. Argentinskou mám na cestě.«

A tak za krátko v Početově založením nového spolku vyplněna citelná mezera.

Svoboden.

Veliká stížnost byla ve Vanicích, že je tam málo svobodných pánův. Ochotnický spolek vybíral divadelní kusy, v nichž účinkuje více dam než pánův, o zábavách čítal se jeden tanečník na dvě až tři slečny. Stesk byl všeobecný. Kdo vystudoval, vystěhoval se a byl ztracen pro rodiště; odcházeli řemeslníci do světa a nevraceli se. Do Vanic naopak přicházeli již páni ženatí. Proto při každém obsazení toho neb onoho místa hned kladena otázka, je-li žadatel ženat nebo svoboden. Ptali se tak otcové, kteří měli vdavek chtivé dcery, kladly na srdce ženy mužům, aby tito hlasovali pro svobodného, a dcerušky prohlížely kandidátům ruce, nemají-li na nich osudné zlaté kroužky s datem a počátečními písmeny.

A slavný výbor mnohdy se nezachoval dle příkazů starostlivých matinek a také často ani nemohl. O místo tajemníka hlásil se jediný muž a ten byl ženat, inspektor doporučoval starší učitele, na dráze ženatí úředníci, podobně v tovarně i u finanční strážě.

Do Vanic se hlásil nový lékař. Posavadní sestaral v městě, nemohl vyhověti, nerad již jezdil do okolí. Stál si dobře, měl svůj dům i peníze,

pranic by nežárlil, kdyby se vedle něho usadil lékař mladší.

Někteří páni z besedy sem chtěli dostat kolegu, který byl nejenom všestranně vzdělaným odborníkem, ale i dobrým společníkem. Beseda by ho potřebovala jako tenoristu a slavnostního řečníka. Navrátil se v obém vyznal a také by ochotně sedl k tarokám. I přičiňovali se, aby ve Vanicích zahájil praxi. Zle mu zde nebude, dostane k léčení chudobinec, později továrnu, na venek bude jezdit hned. Jenom aby se zalíbil, aby měl důvěru a naklonil si vlivné osoby.

Páni dopsali Navrátilovi, udělali si s ním schůzku v Praze a dojeli za ním. Když si pověděli některé údaje ze života, adjunkt Vobořil se ptal: »No a jak, jsi Otakare posud svoboden?«

»Ženat, příteli, ženat. Na druhý rok a mám již syna.«

»To je chyba«, nadhodil ramenem adjunkt mrzutě. »To jsi se neměl tak brzo do toho manželství hnáti.«

»Chyba? Proč? Věru nevím, co by tu vadilo. K ženatým lékařům je větší důvěra.«

»Pravdu díš, ale ve Vanicích není tomu tak. Tam jsou zcela jiné poměry.«

Adjunkt vysvětlil lékaři, proč by aspoň z počátku stav manželský vadil.

»Ty se k nám přistěhuješ sám, paní necháš na čas u rodičů, najmeš si malý byt, budeš se stravovati v hostinci mezi svobodnými pány. Vyhneš se všem otázkám, které by se tvého stavu týkaly. Budu ti nápomocen.«

Navrátil vrtěl hlavou.

»Nevím, nevím, svolí-li žena, a kdyby tak učinila, zdaž bych úlohu dobře hrál, abych se neprozradil.«

»Zatím dostaneš chudobinec, zjednáš si praxi, staneš se po případě i lékařem v továrně. Mám zkušenost. Již tu doktor před lety byl, hned se přistěhoval s rodinou, ale špatně pochodil. Poslechni a uvidíš.«

Navrátil hned nesliboval, ale chtěl o tom dříve uvažovat a poraditi se se ženou. Ale potom psal, že přijede a zkusí to ve Vanicích. Přítel mu hned zjednal byt o dvou malých pokojích a předplatil ho na stravu v besedě. Tím hned předem naznačoval, že lékař nebude míti svoji domácnost. Také mu zjednal posluhovačku, o níž věděl, že se o nové službě u lékaře po celém městě pochlubí.

Navrátil se posléze dostavil s několika kufry a bednami. Nábytek si vypůjčil u truhláře. Přijel poštou sám a sám, byl uveden do svého bytu, dal si na dvěře připevniti štítek a počal praxi. Byl posud mlád, něco přes třicet rokův, adjunkt jeho zevnějšek pocuchal, aby se zdálo, že o něj nepečuje ženská ruka.

Nikoho ani nenapadlo tázati se, je-li ženat nebo svoboděn. Malý byt, stravování v hostinci, posluhovačka, nedostatek nábytku nasvědčoval tomu, že posud ženy nemá. Jak mnohé srdce ve Vanicích poskočilo, jak mnohé očko prohlíželo se zalíbením mladého statného muže, jak mnohé ucho rádo by slyšelo název »paní doktorová« ! Přece zase jednou svobodný muž se dostal do Vanic, kandidát ženitby, výtečná partie.

Posluhovačka rozpovídala, že si Navrátil dovezl hojně prádla, šatů i peřin, že neutrácí, mnohdy ani do hostince nejde, ale dává si jídlo přinášeti. Velmi často píše dopisy.

»Komu?« tázalo se pojednou několik slečinek.
 »Snad nějaké dívce?«

»Ale kde! Jakémusi úředníku v pensi. Nej-spíše je to jeho přítel nebo dobrodinec.«

Ve Vanicích byli upokojeni. Nový doktor o svém stavu s nikým nemluvil, byla-li před ním řeč o ženění, opatrně mlčel a jenom si hleděl pacientův. Měl jich stále dost. Také ta neb ona slečinka potřebovala jeho rady nebo pomoci. Buď sama nebo v průvodu starostlivé matky učinila ta která návštěvu u lékaře. Byly to zpravidla choroby velmi nepatrné, slečinkám i jejich matičkám více běželo o zábavu, o rozmluvu, do níž se daly s lékařem, litující ho, že je zde tak sám, že strava domácí nade všechno, že nelze ve všem spoolehnoti se na posluhovačku.

Byly tu patrné narážky, ale Navrátil se stavěl, jakoby nerozuměl. Ke každému byl velice zdvořilý, úslužný, ochotný, s pacienty si bral práci, svědomitě vyšetřoval, do okolí jezdil i pěšky chodil, mírný vyžadoval honorář, se starým doktorem žil v přátelství, chudým zdarma posloužil. Ve známost vešlo, že je lékařem dovedným, povedlo se mu vyléčiti těžce nemocné.

Ale to všechno nic tak nevážilo, jako že může některou domácí slečnu učiniti svou paní. Ovšem záleželo na tom, která bude tou šťastnou, která se lékaři zalíbí. Proto se slečny přímo předbíhaly, upozorňující na sebe, otcové před Navrátilem chválili svoje dcery, poukazující na jejich přednosti a věna, paničky zvaly lékaře na čajové večírky, ale ten se vymlouval, že nemá času, že je příliš zaměstnán a večer že studuje.

Jako zkušebníím kamenem měl býti vínek, který pořádal klub veslařův. Tito jezdili asi jednou do roka na loďkách po rybníce, více však se věnovali zábavě v stejnokroji. Na doléhání dam byl vínek uspořádán a ovšem na prvním místě pozván

lékař Navrátil. Zde ukáže, které je nakloně
s kterou se zadá na větší počet tanců, které bu
věnovati větší pozornost.

Všechno bylo pěkně nastrojeno, adjunkt přite
upozornil na nebezpečí.

»Nesmíš se zúčastniti, bude napjato pří
sití na tebe.«

»A žena by mně dala, až by se o tom d
věděla,« doložil Navrátil.

»Odjedeš k nemocnému,« rozhodnul adjunkt
»To se již musí nějak nastrojiti.«

A stalo se; k večeru před bytem lékařový
stál povoz z daleké vesnice. Navrátil tam koho
navštěvoval a teď si povoz objednal. Viděli jej
jiní a velice se zarmoutili. Ale domnívali se,
lékař na sál přijde, až se od pacienta navrátí. T
bude asi k desáté, a zábava potrvá do rána.

Navrátil odjel hodně okázale, ale na sále
marně čekali. Nepřišel.

Adjunkt hned věděl pro něj výmluvu, že léka
po návštěvě u nemocného nemá choditi do spo
lečnosti, poněvadž by mohl třeba nakažlivou n
moc přenášeti.

Vínek dopadl dobře, čistý užitek na novc
loďku byl sice nepatrný, ale účastníci se hodi
vytančili. Jenom slečinky nevěděly, na čem vlastn
jsou.

Za krátko městská rada zvolila Navrátila z
svého městského lékaře, platila mu totiž čtyři st
korun, aby zdarma léčil ošetřovance místního chu
dobince, dva strážníky, četnou rodinu ponocněh
a polního hlídače. Také továrna na vlastní žádo
propustila lékaře starého a přijala Navrátila s to
výhradou, že bude předpisovati na útraty pokladn
jenom levnější léky a slabší vina. Dráha posu

se nerozhodla, poněvadž tu málo kdo stonal a neštěstí se nestalo.

Navrátil již měl hojnou praxi soukromou a dle výroku purkmistrova tak byl dobře situován, že se mohl každou chvíli oženiti. Však byl útok naň tím mocnější, a slečinky se přely, komu připadne.

»Čas jest, abych ukázal kartu,« řekl lékař svému příteli. »Dopíšeš pro ženu. Beztoho již huje na tu hru, kterou podnikám.«

»Chceš-li, můžeš tak učiniti,« odpovídal adjunkt. »Sedíš dobře v sedle, teď tě nikdo odtud nevypudí. Ale připrav a obrň se dobře.«

Navrátil najal větší byt a nyní teprve se vlastně stěhoval. Měšťané nad tím potřásali hlavami, ale hrozná bouře vypukla, když došla poslední paní, kterou lékař prohlásil za svou zákonitou ženu.

»On není svoboden!« vykřikla slečna purkmistrova a padla do mdlob.

Ostatní neomdlévaly, ale odlehčovaly si slovy, která se ani nehodila k růžovým ústům a spanilým tvářičkám. Poplach byl veliký, soudilo se na podvod, horlivost pro nového lékaře ochladla, ale Navrátilovi to již neuškodilo. Lidé seznali jeho dovednost, ochotu, obec mu také nebrala podporu, továrna ho nepropustila, ale přece dlouho viděl chladné pohledy a zamračené tváře. Nechodil do hostinců, ženu nepředstavoval, věnuje se zcela svým lékařským povinnostem.

A ve Vanicích zase jenom touží po svobodných úřednících, než jsou nyní opatrnější, hned každému nevěří a důkladně se dříve přeptají, aby nebyli zase oklamáni.

Lesní květ.

V hlubokých lesích vyrostla Emilie jako dcera knížecího myslivce. Jak jinak, že přilnula k samotě a té rozkošné přírodě, která ji obklopovala. Lěsem chodila do školy, v zimě hajný jí a svým dětem prošlapával stezku ve sněhu, dvěma lesy ubírala se co neděli do kostela do sousední dědiny; v lese si hrála, pod staletými sosnami se procházela, na ohebných břízách se houpala.

Adjunkti dovolili jí vystřeliti si z pušky, a Emma dobře mířila i třefovala. Lesním kvítím zdobila si klobouk a z mařinky vonné pletla věnečky na obraz, jímž nejsilnější dub byl u cesty ozdoben. Na cestách lovecký pes jí byl průvodcem, pro bezpečnost do ruky brala otcův nůž, jímž myslivec dobíjel postřelenou zvěř. Doprovázela otce na čekání a vydržela vedle něho hodinu i dvě seděti bez pohnutí, beze slova. Myslivec často žertem ji nazýval svým příručím.

Emilii se v myslivně a v lese nejlépe líbilo. Úprkem ubíhala domů ze školy, v Praze nevydržela u tety ani tak dlouho, jak měla dovoleno. Sotva vstoupila na kraj habřiny, z hluboka si oddychla: »To je vzduch! Tam v těch zdích bych se udusila. To je radost!«

A lesačka jásala, zpívala, hopkovala, že je zase doma, v těch klidných lesích, v těch stinných hvozdech. Nemohla pochopiti, že bratři odjíždějí na studie tak rádi, že ani slzičky neuroní, když opustili poslední jedli, která vybíhala z lesa a široko rozplínala větve.

»Nemají pochopení pro krásu lesa, pro klid, v jakém tu žijeme,« povídala si, hledíc za povozem, který odvážel bratry do města. S tak

lehkým srdcem ona by nemohla lesy a domov v nich opouštět.

Až se jí v okolí divili, že málo navštěvuje zábavy v městech, že se jenom mihne v dědinách její pružná postava, že se vyhýbá společností, ač není škarohlídem, ráda si zazpívá a se po-veselí; ale Emmě les dostačoval. V něm viděla tisíce zjevů, které ji bavily, v něm se ozýval její hlas a kmitala se její hlava krytá jednoduchým kloboučkem, za jehož stuhou nikdy nescházel zelený proutek, rozkvetlá haluz. A při boku niosila kytici květin natrhaných na pasece, kde všechno bujností přímo hárало. Mnohdy se až ztrácela její stepilá postava v kopretinách. Emilie se ráda brouzdala vysokou travou, plašíc bažanty a ko-roptve.

Ani nemohla se spřáteliti s myšlenkou, že by kdy mohla opustiti les, že by zvykla jinému životu. I v zimě byla zde ráda a se smíchem vítala posněžené hajné, když tito si přicházeli pro rozkazy. Doprovázela otce kus cesty, majíc vysoké boty a shýbala se pod smrčky, na jejichž větvích ležel běloučký sníh. Denně byla u boudy, do níž se zvíři zakládalo seno a s potěchou se dívala z daleka, jak se sbíhali srnci k potravě.

Emilie věděla v otcově revíru o každé studánce, o každé malebnější lesní partii, upozorňovala, kde leží vývraty, kde je souš. Dlouho se bavila, stojíc nad hromadou, kterou nanosili mravenci, odkud tvořili dlouhé cestičky.

„Tys měla býti chlapcem,“ připomínal často myslivec Razim, když se starší synové rozhodli pro jiné povolání než lesnictví. Mrzelo ho to, ale nebránil jim. Jeden byl lékařem a druhý právníkem. Emma zůstala u otce, matku ztratila před několika roky a teď vedla domácnost myslivcovu.

Polí tu nebylo, sotva zahrádka před okny, kravku vyživilí senem z pasek. Hajní přinášeli, čeho bylo třeba, Emilie mnohdy celý týden se nedostala do vsi. Než nezelela toho. Jenom došla na kraj pod onu rozložitou jedli, zastínila čelo a hleděla do dále. Šel-li někdo kolem, brzo odešla hlouběji do lesa.

»Bojí se lidí,« říkali, »je na ní znáti pobyt na samotě«.

Emma vedla rozmluvy s hajnými ovšem nejvíce o lesním životě. Když tito přinášeli zprávu z dědin o zábavách a všedních příhodách, nejevila pro ně mnoho zájmu.

Poslední dobu byla otci nápomocna, vedla mu knihy a rejstříky, počítala výnos pasek, chodila s ním, neboť Razim již nebyl tak zdrav a pomoci potřeboval. Nastydlul při čekání a chřadnul. Žádat o příručího se bál, aby nebyl předčasně dán do pense. Chtěl ještě o dceru se postarati. Než ta nejméně myslila na vdavky. Svobodných lesníků tu nebylo, jiní se lesačky báli a sotva o ní věděli. Emma byla dosti sličná, jenom cosi rázovitého na sobě měla, nikdo nemohl o ní něco špatného říci, zdravím kypěla, statnou byla. Ovšem spravedlivý ve všem služebník knížecí valné věno dceři nemohl dáti, když studie synů mnoho stály a na holé myslivně se nedaly peníze zachovati. A nápadníci se hned ptali, jak mnoho otec dceři hotově při sňatku vyplatí. Emilie si mimo to nikoho nenadháněla, její samorostlá povaha spíše odpuzovala. Nemohla se tedy ani po dvacátém roce pochlubití výhodnou partií. Stále zůstávala otcovou společnicí a hospodyní, slečnou z myslivny, divokou lesačkou.

Ale posléze přece byl dán Razim do pense proti své vůli. Mladší se naň tlačili, tu a tam

chybu postřehli, hned všechno referovali na místa příslušná ovšem s notným přibarvením, a Razimovi dáno na vědomí, že musí odstoupiti. Ovšem dostal pensi dle služebních let, několik metrů dříví přídavkem a nejvyšší uznání na papíře, které si mohl dáti za sklo. Nejtrapnější mu bylo opustiti lesy. Tu zprávu přímo se bál oznámiti dceři, věda, jak na ni bude účinkovati rozloučení se vším tím, co ji posud blažilo.

Než musilo se tak státi —

Emilie si hořce zaplakala a hned loučila se, s každým místem, kde protrávila mnohou příjemnou chvíli, s každým stromem, který viděla sázeti a růsti.

Bylo nutno hledati byt v okolních dědinách nic příhodného se nenaskytlo, musili pátrati dále až v městě Vratkově Razim najal byt se zahradou. Utěšoval se, že zde má lékaře, tady že si odpočine, zajde do společnosti, častěji chrám navštíví, než činíval při panské službě. Jezdila sem lokálka, ta ho zanese k synům, kdykoliv otec po nich zatouží.

Konaly se přípravy k odjezdu, bylo nutno baliti, ale Emmě při tom ruce se třásly, jakoby pojednou hlavu ztratila, nevěděla, kam co dáti, mnohdy dlouho stála nad bednou a oči její byly upřeny k lesům, jichž větve až ke stěnám myslivny dosahovaly. Ještě že pomáhali hajní, kteří se neradi s Razimem loučili. Každý dostal pušku na památku.

»Co bych nyní se zbraní dělal?« řekl myslivec. »Mně postačí pistol na plašení vrabců, kteří mně budou lítati do zahrádky na salát.« A mluvil tak kousavě, jevě rozmrzelost nad tím, že byl s veškerou šetrností, ale přece proti své vůli odstraněn. Sám balil a ukládal parohy, jimiž mínil

vyzdobiti svoji světnici, aby každý návštěvník hned poznal, že jest u bývalého myslivce.

Emilie však toužila po jiných památkách. Tázala se hajných, směla-li by si vzíti některé sazenice lesních stromků, že by je ve Vratkově vsadila do zahrady. »Ty mně budou nejmilejší nad všechny květiny,« dokládala.

Hajní nejenom že ochotně dovolili, ještě sami vyhledali nejlepší stromky, tyto vyryli se zemí, vsadili do hrnců a obalili mechem. Jeden se nabídl, že přijde do města a sazenice vloží do půdy, aby se jistě chytily a rostly.

I s otrlými lesníky to hnulo, když viděli, jak se Emilie loučila, jak objímala bělavé břízy u myslivny, jak s Bohem dávala skupinám mladých smrčků, při jejichž sázení byla přítomna, jak políbila onu jedli, na níž visel obraz s andělem Strážcem, před nímž tolikráte červenou lampičku rozsvěcovala. Mnohokrát se obrátila na voze a hleděla k stemnělým lesům, až jenom koruny stromů viděla — — —

Ve Vratkově Razim najal byt u pekaře v prvním poschodí. Zahradu měl v předu do ulice, která byla dosti hlučnou. Nic jiného se pro tu dobu nedalo sehnati. Byl byt onen dosti prostorný, suchý, na výsluní, a pekař nežádal mnoho z něho. Chtěl míti tichou partaj, která by mu u vedení živnosti nepřekážela. Pensista se mu hodil nejlépe.

Zjev mladé dívky v městě působil dosti rušivě. Slečny přírůstek kandidátek blízkých vdavek nevítky s nadšením. Jako na mnohých jiných místech, i zde bylo málo ženichů se zajištěnou existencí, kteří by zaručovali své paní bezstarostný život. Potom se mohlo čekati, že myslivec pamatoval při prodeji panského dříví na svoji dceru a uchystal jí pěkné věno.

Soud o Emilii vyzněl, že je slušného zevnějšku, ale žádným vzorem sličnosti, že má do sebe cosi zvláštního, lesáckého. Barvu měla svěží, byla plných tvarů, statná, hlavu její zdobil bujný černý vlas. To všechno by ušlo, ale honorace městečka v podiv byla přivedena pověstí o způsobech a zvlátnostech té lesačky. Již to uvádělo měšťany z rovnováhy, že Emilie tak divně vykrašluje zahradu, že tu místo květin sází smrčky, jedle, jalovce, sosny, ano i v oknech má v kořenáčích lesní stromky. V takových zahrádkách voněly re-sedy, kvetly růže, zaváněl šerík, a Emilie tu dělá les.

Zastavovali se sousedé, vrtěli hlavami, jiní se usmívali a dělali vtipy. Na zahrádce objevila se lavice z neosekaných bříz a stolek vyřezaný z dubového kmene.

»Nerostou tam již také muchomůrky?« poznamenal tajemník městský s jizlivým úsměvem.

Hub tu nebylo, ale hajný přinesl kapradiny, které rozsázel mezi stromky. Také za čas přivlekl jalovec, který dosahoval až do prvního poschodí. Pěkný byl, ale dle obecného soudu do parádní zahrádky se nehodil, jako ta ostatní chvoj i s tím pařezem, který za stolek sloužiti měl. Posud nic podobného ve Vrátkově nebylo, proto se nad tím tak pozastavovali.

Také Emmينو vystupování nesrovnávalo se s obecnými městě způsoby. Již ten její šat, ta zelená barva, ten límec s lesnickými rosetami a ten klobouk se širokou stuhou, za níž nebylo ozdob mimo čerstvý květ nebo list! To všechno ve Vrátkově bylo tak neobvyklé a divné.

Emilie se také nikde nepředstavila, ani v lékárně, ani u purkmistrů, u řídících a jinde. Nikde nesložila poklonu a neprosila o přijetí do svazku místních dam. Nedala se zapsati do žádného

spolku, nepověděla, zpívá-li nebo hraje-li na piano, housle nebo citeru. Nepochlubila se, kolik má kostýmů na léto i zimu, jaká boa, jak daleko jest již s výbavou, bude-li mít nábytek secesní a podobně.

A v kostele postavila se Emilie vedle stolic, kde stávají služebná děvčata. Jako slečna měla jíti na kor, ať tam třeba překáží hudebníkům a zpěvákům neb usednouti do prvních stolic, kde sedaly paničky se svými dcerami.

Po mši neprocházela se po kostrbatém náměstí, kde městská omladina se bavila třeba až do poledne. Zde by seznala slečny, byla by představena dámám, ale Emma rovně šla domů jako každá kuchařka, která má vařit oběd.

A jindy běžela do krámu prostovlasá, bez klobouku, třeba jenom se šátkem na hlavě. Sama kupovala, zboží odnášela, třeba se obchodníci nabízeli, že dají všechno odnésti od učňův.

Vratkov ležel v rovině, kde byly výborné půdy na řípu a pšenici. Proto široko daleko nebylo lesa. Jenom město zařídilo menší park na bývalém hřbitově, kde by snadno spočítal stromy. Tu se měšťané tísnilí v neděli na lavičkách ve stínu, popíjejíce pivo ze smolňáček, na něž bylo nutno dáti zálohu. Strážník neustal upozorňovati, že se nesmí po trávníku choditi, květiny trhati. Návštěvníci byli tu sešněrováni rozličnými ohledy a zákazy, ale přece byli měšťané hrdí na svůj park, který vydržoval místní okrašlovací spolek z dobrovolných příspěvkův.

Také Emilie sem vešla, ale dala se do smíchu.

»To že je les, to že je stín, to jsou stromy?«
Listí aby se umývalo, jak bylo zaprášeno, trávník proschlý a na každém stromě tabulka, co se tu nesmí, co se zakazuje pod pokutou.

Emilie nemlčela, pronesla odsuzující soud a tím si velice uškodila. Dotkla se choulostivé stránky, nešetrně vyslovila se o tom, nač byli měšťané hrdi. Také v okolních městech neměli takového parku. Nelibě nesli vratkovští, když jim někdo pohaněl starobylou radnici a nový park.

Nikdo nemohl pochopiti, proč se raději Emma brouzdá kolem potoka, kde rostlo několik olší a keřů, proč jest jí milejší chůze po zarostlé stezce, po níž jenom mlynářští chodí ke stavidlům, než aby se procházela v parku po cestách vysypaných pískem, mezi napjatými dráty na obou stranách trávníku. Ani ji neláká hudba vystaveného tu gramofonu, ani společnost městské elity, která zde ukazuje nové klobouky a rozvířený prach vlečkou paniček zapijí chmelovým mokem, v parku o krejcar dražším a o dva horším.

Vratkovští Emmu čekali zcela jistě, a páni by se s ní bavili, aby seznali její zajímavost a inteligenci, ale lesačka sklamala jejich naděje. Viděli ji, jak sama kráčí přírodou proti vodě, jak trhá cestou na lukách květiny, jimi ozdobuje svůj klobouk i bok, jak pošvihuje prutem, který kdesi sebrala.

»Nezná způsobů,« vyzněl úsudek slečen vystrojených jako loutky, napudrovaných, tísnících se v napjatých šatech, úzkých botičkách, stažených pasech a nedávno vycíděných rukavičkách. Ještě i jiné slovo padlo, z něhož číselo revnivost a strach, aby páni nezasáhli spíše po této přirozené květině, než po umělé, neparfumované, na oko krásné a sladké, ale jinak nepěkné a valnou budoucnost neslibující.

A mladí páni skutečně více hleděli tam k potoku na ladnou postavu Emminu, než na slečny, které je již ovšedněly.

Hodný kus zašla Emilie, ale nedosáhla po čem toužila. Les byl daleko. Že se jenom sem stěhovali, že nevolili jiné město v lesnaté krajině! Ta rovina posázená cukrovkou, ta pole, vlnící se obilím, ji unavovala. Nebyla zvyklá takovým rozhledům do dálky. Stále jí něco chybělo. Nemohly ji upokojiti ony smrčky v zahrádce a a oknech, polovina jich zaschla, ostatní krněly, jalovec zrudnul, místo aby se zelenal. Nebyla tu půda pro lesní stromy, nebylo zde místo pro lesáčku. Smutně hleděla Emma na smrčky a zdálo se jí, že také tak dříve nebo později uvadne. Ani procházky u potoka ji neuspokjily. Parkem přešla v pondělí, ale usmála se, jak může koho zde co těšiti. Všudy plno papírů, rozbitých smolňáčeků, láhví, zátek, útržků ze šatův i podvazkův. Tráva zdupána, stromy teskně se dívaly na tu spoušť. Lavice znešvařeny nápisy, stoly odneseny stranou, v písku vyryta srdce prostřelená dlouhými šípy.

Hned první kupec, u něhož se Emma pro zboží zastavila, domlouval jí, proč nepřišla do parku, že to bylo náramně krásné a s večerem přímo kouzelné, když mladí páni zapalovali bengálské sirky. Prodal jich mnoho krabiček a musí je opět objednat; červeně hořící sirky nahradí ohňostroj a je to laciná zábava.

Trpké slovo měla Emma na jazyku, ale nevyslovila je. Vymluvila se, že miluje samotu, že posud nezvykla.

»Ale takovou hezkou a bohatou slečnu každý rád vidí a brzo si někdo zvláště oblíbí,« narážel kupec.

Emilii napadlo, že si získá pokoj, řekne-li pravdu, rozptýlí-li o sobě pověsti, jakoby byla bohatou.

»Mýlíte se v domnění, že můj otec pro stáří bohatství nahromadil,« pravila. »Byl příliš poctivým úředníkem.«

Kupec protáhl tvář a odpověděl: »Škoda, v takových lesích se dá něco nahospodařiti. Znam myslivce, který více prodával dříví v noci než ve dne.«

Kupec zasmál se svému vtipu.

»U nás to nešlo. Otec účtoval i sobě chvoj, kterou na zimu zakrýval na stěně víno.«

Emilie správně předvíдалa. Z obchodu šfřila se letem pověst, že ta lesačka nemá věna, že otec její hloupě sloužil svému pánu a na konec byl do skrovné pense vysazen. Mnozí schladli v horlivosti o lesačku, jiní potřásli hlavou, některým to bylo lhostejné.

»A že ještě tak vyvádí, když nemá tisíců,« nadhodily slečny. »Může býti ráda, když ji přjmeme do své společnosti.«

Ale Emma se ani nyní nehlásila. Nechtěla a nemohla, otec churavěl, posluhovala mu svědomitě. Jenom tak vyběhla k mlýnskému náhonu a procházela se pod olšemi. Poslední smrček na zahradě jí uschnul. Již si jí méně všímali, ovšedněla i při divných způsobech, při tom stále stejném klobouku. Ani v parku již mnoho zábav nebylo. Všedního dne sem chodilo několik pánů, chůvy s dětmi, právník, který doma studoval, v neděli bylo nevlídné počasí, které zahánělo omladinu do hostincův a soukromých domův.

Emma se bála, jak tu stráví zimu, až nebude moci ani k potoku. Zhubeněla, líc její pobledla, chřadla. Lesnímu květu nedařilo se v této půdě, jako těm stromkům a tomu jalovci.

Razim snášel churavost svoji pevně, nestěžoval si, ale sedě v lenošce, čítal noviny a hověl

si. Často se rozpovídal s dcerou o lesním životě, o myslivně, v níž strávil mnoho roků ve spokojenosti, o nebožce ženě. Lesník pamatoval na věčnost, na onen svět, kam se za krátko odebeře. Litoval, že zanechá dceru nezaopatřenou, bez věna a prostředků k živobytí. Kdykoliv o tom začal mluvit, Emilie ho zastavila řkouc, aby si proto těžkostí nečinil, že se užíví sama, i kdyby jí kníže podporu odmítnul.

»Ale nejraději bych byla v lese neb aspoň po blízku,« dokládala dívka, která posud nezapomínala na život, který vedla. Nepřilnula ke Vratkovu, neporozuměla jeho radostem, nepochopila jeho výhod nad život na samotě. Již ji nezvali, o ni se nestarali, ani na bále nebyla, ani na kluziště nechodila. Jenom ji vidali chodití zasněženou silnicí, tou holou alejí, kde vál studený vítr a byly závěje. Městská společnost uchýlovala se na podloubí, kde bylo bezvětrí, sucho, kam nepadal sníh. Na jedné straně náměstí posud se podloubí zachovalo a v čase nepohod bylo tu živo.

Než Emma nežívala toho místa k procházkám, jí zde bylo teskno, jakoby na ni padaly ty zčernalé trámy a masivní klenby, na nichž vlaštovky lepily co rok hnízda, do nichž se znovu vracely, jakmile se léto přibližovalo. Lesačka pospíchala do přírody dál a dále, kde vítr ostře sekal do obličejů, kde se nohy bořily do sněhu. Tu vzpomínala na zimu v lesích, na zasněžené hajné, na ohýbající se stromy pod spoustami sněhu.

Doba masopustních bálů se Emilie ani nedotekla. Nežadovala po zábavách, nevyhledávala jich, ale věnovala se otci. Byla mile překvapena, když na zahrádce spatřila několik zaražených smrčkův. Hajný dovezl Razimovi dříví a znaje náklonnost jeho dcery k lesním stromům, uřezal

jich několik a dovezl sem. Také je obalil sněh, byl tu kus lesa, Emma ráda vyhlížela oknem na smrčky.

Hajný slíbil na jaro nové sazenice, které se tu zcela jistě uchytí.

»Lépe by bylo,« odvětil myslivec v nepřítomnosti své dcery, »kdyby Emma, ten můj lesní květ, navrátila se tam, odkud přišla. Zde není pro ni půda.«

Starý hajný se zamyslel, zakroutil si knír, pohladil bradu a také se mu zdálo, že by tady nezvyknul. Hajný vždycky přinesl sem kus života lesáckého a musil se dlouho zdržeti, než všechno vypověděl.

Jednou přivedl celý lesní personál i s nadlesním a to když Razim dokončil pozemskou pouť. Stonal do jara, a když se zazelenal trávník, rozloučil se se světem.

Emma hned dala zprávu, a lesníci přišli, samí urostlí lidé, čtyři se postavili k marám řkouce, že si odnesou svého myslivce k hrobu. Vůz pohřební jel v zadu prázdný. A na rakev dali zelený věnec z těch stromů, které Razim sázel.

Nezvyklý to byl pohřeb ve Vratkově, měšťané potřásali hlavami, že bylo jako pohrdnuto jejich vozem, který nedávno pořídili k odvážení mrtvol, i funebráky, za něž se strojili chudší řemeslníci za taxu dvou korun. A přece měli tak pěkný úbor, na hlavě čáky s kokardami a nesli kolem rakve fakule. Dnes všechno zastali lesníci, také rakev spustili do hrobu a ten divný věnec hodili za nebožtíkem. Potom místo hudby, která hrála pravidelně »Kde domov můj,« zvolali: »Zdař Bůh!« — a div sami hrob nezaházeli.

Nadlesní se hned připojil k truchlící Emilii a učinil jí nabídnutí, že by mohla přijati místo

u jeho pani jako společnice, že by šila pro dům, pokoje uklízela, a za čas že by se jí nějaká partie naskytla, neboť do služeb panských bylo přijato několik mladých praktikantův.

Emma přijala nabídku s největší radostí. Hajný, který vlastně všechno sprostředkoval, zůstal ve Vratkově, aby provedl dražbu nepotřebného nábytku a uvedl do pořádku záležitosti Emminy. Zaplatili pohřeb, rozdělili nábytek a hned si vyžádali dražbu.

»Já věděl, že vás zde, slečno, pan nadlesní nenechá. Vy jste lesačka a patříte mezi nás.«

Emma se loučila s nejbližšími známými, zašla i k potoku, kde několik olší jí nahražovalo les, podívala se na alej, kde v zimě se procházela, ale ani nevzpomněla na park, ani na podloubí, kam mnohé městské slečinky tihly slastnými vzpomínkami. Celkem byla vděčna Vratkovu za roční pobyt, ale přece pospíchala odtud s radostí, z hluchného města na samotu, kde se zrodila a prožila mládí svoje. A lesy ty ji přijaly, potěšení poskytovaly, v nich byla jako doma, radovala se i znovu rozkvetla, později provdala se a trávil život v největší spokojenosti.

Peřiny.

Nebohaté městečko Toušov bylo stíženo neštěstím, na podsíních vyhořely dva domy. Bylo tu mnoho ještě ode dřeva, vysoké štíty z prken, střechy šindelové, podloubí na mohutných dubových sloupech. Právem se předpovídalo, že tu bude ještě často hořeti, než to červotočů provrtané

dřevo ustoupí kamenům, než mechem pokryté střechy budou nahrazeny červenými taškami.

A hořelo skutečně. Měšťané se dali pojistiti, ale podnikali pŕtky s odhadci, kteří nechtěli mnoho dáti za ty staré domy a vyžadovali vysoké pojistné.

»Jednou to může všechno splanouti«, předpovídali s obavami, aby na ústav neuvalili veliké výplaty.

Ale nesplanulo to, v Toušově nebyli lidé, kteří by požárem spekulovali a nad hlavou si zapalovali třeba prohnilé krovy. Příliš milovali své domovy, třeba tyto strašily nepraktičností a hrozily sesutím. V městě hořelo, jenom když blesk udeřil do vysoké lomenice, když chytilo z neopatrnosti nebo zločinnosti lidské.

A teď vyhořely dva staré domy. Sousední byly zachráněny díky místnímu sboru dobrovolných hasičův a pomoci měšťanů, kteří nezevlovali na oheň, ale vydatně hasili. Celé město se sem seběhlo, kde kdo nosil z kašny vodu, dvacet paží hned se chytilo stříkačky, z radnice přineseny staré koše, přitaženy háky.

Soudilo se, že u pekaře Bartoše chytilo od komína. Mnoho se tu topilo, peklo, zde také vypuknul požár a zachvátil dům sousední, s nímž měl společné stěny. Tu se nedalo ani nic dělati.

Pohořeli — pravda — nařikali, ale byli pojištěni. Zželelo se jim těch příbytků, v nichž mnoho roků celé rody jejich bydlely, zažívající dobré i zlé, jak Bůh dal. A nyní všechno se měnilo v oharky a sršící jiskry. Nábytek byl z valné části vynesén a složen vzadu na zahradě. Jenom co bylo na půdě, shořelo docela.

»Anežčiny peřiny!« vzpomněl kdosi, ale bylo již pozdě. Stropy padaly, domy se podobaly jedné

výhni. Na ty peřiny v truhle dříve nikdo nevzpomněl a snad by se pro ně ani odvážiti nemohl, když dlouho na půdě hořelo, než oheň prorazil a na střechu se dostal. Teď letělo od úst k ústům, že shořela také Anežky Kotvalové truhla s peřinami.

»Ta utrpěla větší škodu než oba majitelé domů, nebyla pojištěna.«

V tu chvíli všichni vzpomínali na chudou služku, která ztrativši rodiče, odešla do Prahy, aby si tam něco ustrádala na šat a snad i do nové domácnosti. Jediné dědictví — peřiny — složila do staré truhly a dala si k Bartošovým na půdu. A teď požáru podlehla truhla i s obsahem. Nikdo jí za peřiny neručil, nikdo škodu nenahradí. Přišla o všechno. Bude to žal, až se o všem doví.

Sousedky litovaly Anežku, která nikdy nezakusila dobrých časův, ale stále takřka rváti se musila s osudem chudoby a strádání. Dosloužila k smrti rodičům a vydala se za lepší službou, než jakou by v Toušově dostala. A zatím i nepřítomnou neštěstí stihlo.

V domech hořelo ještě příštího dne. Bylo uléváno, ohořelé trámy roztahány po zahradách. Dostavil se i redaktor krajinského listu, který i Toušov zabral ve svoje působíště k vůli půl tuctu odběratelův, a hned příští neděle vyličen byl požár ve dvou sloupcích. Ku konci vzpomenuto také shořelých peřin. Tato příhoda nejvíce působila na čtenáře.

Také Anežka buď z novin nebo ze soukromého dopisu se dověděla o tom, co ji stihlo. Přišla do svého rodiště a hrozně naříkala. Aspoň ty peřiny, doufala, že přinese jako výbavu budoucímu muži svému. Byla tak shroucena, že ani nenastoupila zpáteční cestu, ale zůstala v rodišti.

Známi ji zdržovali, na čas poskytující jí přístřeší i výživu.

»Co se nebožka matka naschraňovala toho peří, husy mohla v podruží chovati sotva dvě — tři, co se nasbírala pírek na cestách, než mně ty podušky seřídila, a teď všechno pryč! Měla jsem dvě duchny, tři polštáře, na všechno dvoje polvaky. V truhle byla i matčina hedvábná zástěra.«

A nebohá dívka vzpomínky ony zalévala hořkými slzami.

Donesli jí pouze panty od truhly a těžký zámek s ohnutým pérem. Po všem ostatním nezůstalo ani památky. Pověděli, že se nikdo pro žár na půdu ani odvážiti nemohl.

Anežka nikomu nedávala viny, jenom si požalovala na hrobech svých rodičův.

Jímal její osud kde koho, vyskytly se i hlasy, aby se jí pomohlo. Pohořelí již dostali peníze a stavěli, těšíce se, že budou mítí pěkné domky, v nichž si zařídí všechno dle libosti a pohodlí. Jenom Anežka lkala nad troskami své jediné výbavy, své památky po starostlivé roditelce.

Ale hned druhého dne po příjezdu Anežka byla zavolána k zámožnější sousedce, která jí odevzdala sáček hodně naplněný řkouc: »Když jsi přišla o peřiny, dávám ti trochu nesedraného peří. Snad i jiní ti pomohou.«

Kotvalová byla velmi mile překvapena.

»Ale jak bych mohla přijímati takové dary —«

»Při požárech si vždycky lidé pomáhali navzájem. Vyhořel-li kdo, ostatní mu všelijak stírali slzy bolesti. Majitelé lesů darovali dřeva, kdo měl povoz, zdarma svážel materiál, hospodáři krmili dobytek pohořelých jako svůj. Teď toho při pojišťování není tak třeba. Než tebe zastihlo neštěstí —«

Anežka odnesla si peří a hned se dala do draní. Ale hromada na stole jakoby ani neubývala, nové a nové dary se scházely. Buď byla volána, aby si pro peří došla nebo jí dar přímo poslali. Ani nestačila děkovati.

V Toušově pěstovali husy oproti záповědím výboru, jemuž se »husí dláždění« nelíbilo, hospodyně se vymlouvaly, že třeba peřin pro dcery do výbav a že z chovu 'toho plyne i peníz vedle chutných pečinek. Strážník na náměstí honil každou husu vytaseným mečem, ale hejna zadem vyháněna na pole.

A teď udělováno Anežce, aby měla peřiny. Než i poštou přicházely krabice s peřím. Zpráva krajinského listu pohnula i vzdálenými, že darovali buď peří nebo peníze na povlaky.

Anežka drala i pracovala po domech jako posluhovačka, aby nemusila přijímati chléb milosti. Měla radost z těch darův, a sousedky také se přicházely podívat, jak se plní polštáře i duchny. Než Anežka při té práci a starosti našla spolu ženicha, který se vážně ucházel o její ruku.

»Snad se spolu do těch peřin tak zamiloval,« pronesl kdosi a ten vtip letěl od úst k ústům.

Mladý kovář seznal však v Anežce řádnou a příčinlivou dívku a docházeje k ní na besedu, pomáhal dráti pírkem za pírkem. A při té pro kováře poněkud nevhodné práci mladí lidé snovali plány do budoucna, jak si upraví domácnost a jak žítí budou ve svornosti a lásce.

Oba domy již stály, když v Toušově odbyta tiše svatba a u večer nevěsta na zádech odnášela do kovárny na konci městečka svoji výbavu, peřiny, na něž jí bylo peří darováno z lásky bliženské.

O b s a h.

	Strana
Rodáci	3
Cechovní korouhev	13
Naše chloubá	16
Služčina vina	22
Studentská láska	36
Nový děkan	53
Z hor	60
Měšťan	67
Odkaz	71
Vlastenec	75
Odplata	81
Oslavován	87
Trhovci	92
Město jako město	98
Příživníci	100
Patricij	105
Žebráci	112
Pošta	117
Nerovný zápas	125
Noviny	132
V chudobinci	138
Spolkaři	147
Svoboden	151
Lesní květ	157
Peřiny	169

